

POODŘÍ

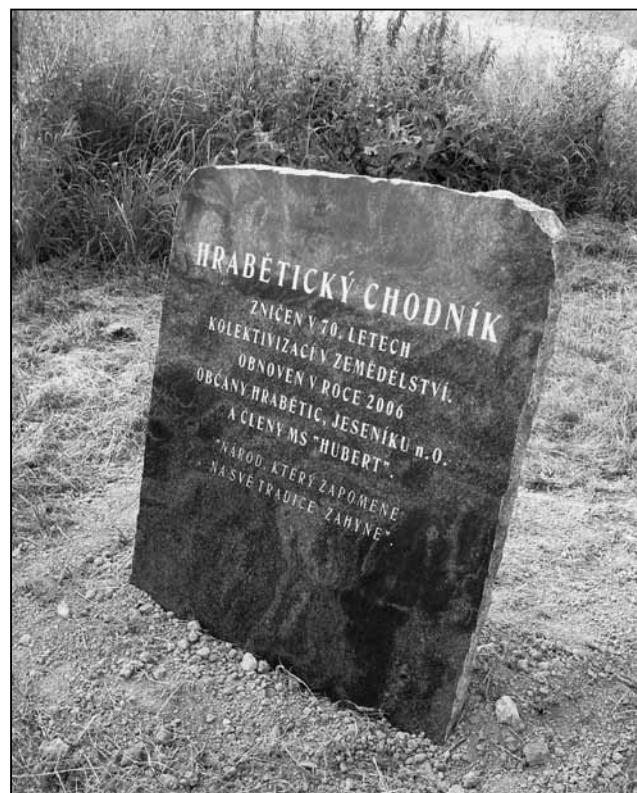
ČASOPIS OBYVATEL HORNÍ ODRY

Z obsahu

- Obstwald – Hrabětický les
- Válečný stíhač Jiří Král
- „Kníže slezských písní“ E. S. Engelsberg
- Prosebná procesí na koních

POODŘÍ – časopis obyvatel horní Odry

www.casopispoodri.cz

Vydává Společnost přátel Poodří (IČ: 64627870) ve spolupráci se ZO ČSOP Odry, ZO ČSOP Jeseník nad Odrou, Správou chráněné krajinné oblasti Poodří a Svazkem obcí Region Poodří.

Redakční rada: Ing. Radim Jarošek, Ing. Petr Lelek, Lumír Kuchařík, Ing. Ale-
na Malíková, Ing. Oldřich Usvald, Mgr. Ivan Bartoš, Jiří Zelený

Adresa redakce: Výškovická 102, 700 30 Ostrava

E-mail: radim.jarosek@volny.cz

Počítačová sazba a grafické zpracování: Aleš Luzar

Tisk: Šmíra – Print, s. r. o.

Vydávání povoleno Ministerstvem kultury ČR, registrační číslo: MK ČR E 12812

ISSN 1803-2338

Vychází 4 čísla ročně.

Cena jednoho čísla: 30 Kč, předplatné: 120 Kč

Objednávky předplatného na adrese redakce.

XIII. ročník, č. 2/2010

Titulní strana obálky: Z velikonoční jízdy v Jeseníku nad Odrou 4. 4. 2010. Čelo jízdního průvodu – Kreuzel-
vater Ladislav Lašák (vpravo) se dvěma jezdci a obecním praporem (Foto Markéta Palowská).

Tato strana: Pamětní desky připomínající zaniklou obec Harta a nově
obnovený Hrabětický chodník (Foto Radim Jarošek).

Ceník reklamy v POODŘÍ

Umístění na 3. nebo 4. straně obálky (černobílá) formát: A4 – 10 000 Kč, A5 – 5 000 Kč, A6 – 2 500 Kč

Redakce si vyhrazuje právo na odmítnutí požadavku na reklamu, úpravu ceny (např. při opakované reklamě
ve více číslech apod.) resp. řešení formou protislužby (např. propagací POODŘÍ v jiném periodiku).

REDAKCE DĚKUJE ZA FINANČNÍ PŘÍSPĚVEK NA TISK TOHOTO ČÍSLA:

- Obcím Albrechtický, Bartošovice, Bernartice nad Odrou, Hladké Životice, Jakubčovice nad Odrou, Jeseník nad Odrou, Jistebník, Kunín, Polanka nad Odrou, Proskovice, Pustějov, Stará Ves nad Ondřejnicí, městysu Suchdol nad Odrou, městu Odry
- Všem čtenářům, kteří přispěli jakoukoliv částkou nad předplatné

Obsah

Obstwald – Hrabětický les na sklonku raného novověku	4	Se sochařem a restaurátorem Jakubem Gajdou	43
Zdeněk Orlita		o tom jak se ožívují sochy	
		Radim Jarošek	
Kdy bude kudlanka nábožná v Poodří?	10	Moravští bratři v beletrii	45
Petr Kočárek		Daniel Říčan	
Počasi na pozítří	11	Jestřabí (Habicht).	47
Ladislav Rošlapil		Historie farního kostela Nejsvětější Trojice	
Ochotníci ve Studénce (1989–2003)	12	a drobných církevních objektů	
Stanislav Macek		Jana Krejčová	
A proč ne – nesoutěžní festival	20	O zámeckém vodovodu aneb kde je ve Spálově Motor	62
amatérského divadla v Odrách		Miloslav Chytil	
Taťána Bosáková		Starobělské hmoždíře	64
Amatérské divadlo PODIV ze Suchdolu nad Odrou	21	Lukáš Klega	
Iveta Csibová		Zlatý důl v Suchdole jako hostinec na Severní dráze	65
BODLÁK Bernacké Ochotnické Divadlo	23	Ferdinandově	
Radim Jarošek		Lucie Augustinková	
Za tajemstvím osudu válečného stíhače Jiřího Krále	24	Prosebná procesí na koních v Poodří na začátku	70
Jaroslav Král		21. století	
„Kníže slezských písní“ E. S. Engelsberg	38	Markéta Palovská	
Radim Jarošek		Region Poodří	77
		Oldřich Usvald	

Vážení čtenáři,

zachycení současného a připomenutí minulého pro nás i pro budoucí – to je náplní časopisu POODŘÍ. Podobně je tomu s pamětními deskami. Dvě nové jsou uvedeny na fotografiích na vedlejší straně.

První je více pohledem do minulosti a je připomínkou obce Harty obětované výstavbě letiště u Mošnova. Deska je součástí cyklozastavení na cestě mezi Petřvaldíkem a Albrechtíčkami a byla odhalena v neděli 11. července 2010. Zastavení se nachází v prostoru vjezdu do areálu motokár v místě s výhledem na lokalitu, kde se Harty nacházely. Podstavec je zbudován z pískovcových kamenů, které pocházejí z posledního skutečně existujícího objektu na místě bývalých Hart – z vyzdívky studny domu čp. 34.

Druhá spojuje minulost se současností. Najdete ji na okraji Hrabětic na začátku chodníku lemovaného alejí z Hrabětic do Jeseníku n. O., která byla vysazena v r. 2006. Deska připomíná obnovu dřívější cesty mezi obcemi, stojí na rozhraní katastrů a vzrůstný platan pár kroků od ní bude jednou nejen krajinnou dominantou ale i živou připomínkou dnešních dnů. Odhalení desky se konalo na Hrabětických slavnostech v sobotu 17. července 2010.

redakce

Obstwald – Hrabětický les na sklonku raného novověku

Na sklonku 18. století si lesmistr Karel Mayer ve své zprávě o stavu hranického polesí na adresu Hrabětického lesa posteskl, že ještě nedávno se jednalo o jeden z nejkrásnějších a nejurostlejších lesů zdejšího panství. Zmar a beznaděj, která na Mayera i jeho následovníky doléhala při pravidelných procházkách houštinami a palouky tohoto „nemocného lesa“ působí po téměř dvou stech letech i na čtenáře zažloutlých a zaprášených revírních zpráv.

Lesy podobně jako hory, řeky, louky a další geografické útvary společně generující krajinu přecházely postupem času vzhledem k jejich kontaktu s civilizací ze své předkulturní do kulturní fáze.¹⁾ Stále silněji ovládaná krajina vyšla z anonymity předlidské skutečnosti a vzhledem k tomuto novému vztahu získávala svou dějinnost a paměť. V rámci středoevropského prostoru se věnuje soudobý historický výzkum lesa především období raného novověku, což bezpochyby souvisí i s množstvím dochovaných písemných pramenů.

Výzkum se postupem času rozdělil na dvě svébytné oblasti.²⁾ Dějiny lesnictví mají za úkol interpretovat vývoj lesní správy, organizační struktury lesních úřadů a od úsvitu raného novověku i postavení lesního hospodářství v kontextu správy patrimoniálního velkostatku. Na druhou stranu dějiny lesa zkoumají samotnou historii konkrétního lesního porostu, jeho vzhled a proměny v průběhu staletí. V návaznosti na způsob využívání lesních ploch přistupovali lidé k lesům jako zásobárnám dřeva, prostranstvím k lovu nebo místům pastvy dobytka. V tomto smyslu je hlavním tématem vztah lesa a okolní vesnické komunity či městské aglomerace; ekonomické a sociální rozměry tohoto vztahu.

Předkládaný text navazuje na druhou linii výzkumu a sleduje proměny Hrabětického lesa v pramenech nazývaného *Obstwald*. Autor se opřel především o dochované zprávy vyšších lesních úředníků hranického panství z druhé poloviny 18. a počátku 19. století. Předkládaný obraz Hrabětického lesa je zprostředkován lesmistry hranického panství z přelomu 18. a 19. století a řečeno jejich slovy, líčí proměnu kdysi jednoho z nejkrásnějších polesí hranického panství v nemocný les. Vypovídací hodnota zpráv lesního úřadu je do jisté míry limitována odborným přesvědčením jednotlivých lesmistrů, kteří ve svých vyjádřeních

nabízeli různá východiska z krize a jejichž svědectví se tudíž zaměřují pouze na konkrétní jevy (nedovolená těžba, lesní pastevectví, vymezení hranic). Tyto téměř každoroční elaboráty představují podrobného průvodce po příčinách a důsledcích nemoci a alespoň částečně umožňují poznat tvář jednoho z největších polesí hranického panství na prahu moderní doby.

Etymologie původního německého pojmenování Hrabětického lesa zůstává v návaznosti na starší písemné prameny nevyjasněným problémem. František Šustek objasnil termín „*Aps Wald*“, který se pro označení lesa vyskytuje v grafických podkladech josefského mapování z roku 1780.³⁾ Ve svém textu odkazuje k pozdně středověkým souvislostem, kdy hranické panství až do roku 1499 náleželo klášteru Hradisko u Olomouce. Vzhledem k premonstrátské držbě tohoto území, včetně Hrabětického lesa, tak mělo v průběhu nadcházejících století dojít k mutaci původního názvu Opatův les z „*Abst Wald*“ (případně *Aps Wald*) na „*Obst Wald*“,⁴⁾ což je termín vyskytující se v pramenech hranického velkostatku běžně od druhé poloviny 18. století. Chybou etymologií lidového nářečí na Kravařsku tak mělo dojít k záměně „*Abst*“ na „*Obst*“ a z původního středověkého Opatova se někdy před polovinou 18. století zrodil „nový“ Ovocný les.

Mnohem méně jasný je však tento jazykový vývoj na podkladě starších písemných pramenů hranického velkostatku z období 16.–18. století. Urbář hranického panství pořízený za Jana Kropáče z Nevědomí v roce 1569 Hrabětický les jako samostatné polesí neevidoval a termín se v žádné z uvedených jazykových mutací nevyskytuje ani v textu k jednotlivým hájemstvím.⁵⁾ V 60. letech 16. století bylo na hranickém panství celkem 17 hájemství, přičemž vzhledem ke své geografické poloze byl tehdejší Hrabětický les s největší pravděpodobností rozdělen mezi polesí Blahutovice a Lučice. Nic bližšího neobsahuje ani popis robotních povinností pro ves Blahutovice.⁶⁾

V urbairálním popisu panství Hranice a Helfštýn z roku 1655 zanechali vrchnostenští úředníci rovněž krátkou zprávu o rozloze lesních ploch v této části ditrichštejnského dominia.⁷⁾ Údaje jsou však velmi stručné a informují pouze o počtech jednotlivých polesí ve všech třech částech hranického

1 K fenoménu kulturní krajiny a jejím proměnám od pravěku až po industriální období Jiří SÁDLO – Petr POKORNÝ – Pavel HÁJEK – Dagmar DRESLEROVÁ – Václav CÍLEK, *Krajina a revoluce. Významné přelomy ve vývoji kulturní krajiny českých zemí*. Praha 2008.

2 Anton SCHULLER – Matthias BÜRGI – Werner FISCHER – Katja HÜRLIMANN, *Wald- und Forstgeschichte*. ETH Zürich, Department Fortswissenschaften. Zürich 2000.

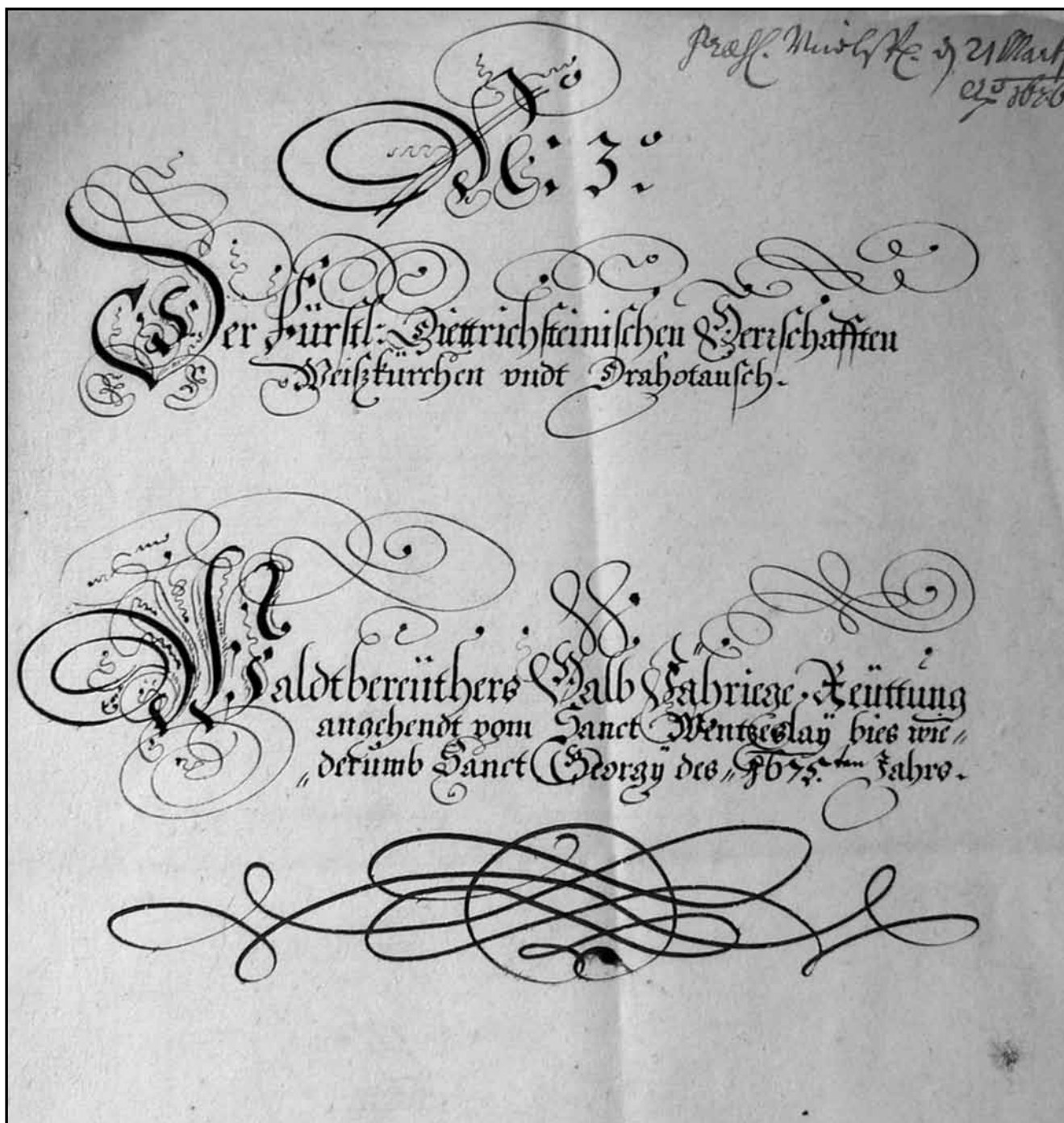
3 František ŠUSTEK, *Opatův les, původní název Hrabětického lesa*. Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín 38, 1986, s. 73–74.

4 Tamtéž, s. 74.

5 ZAO-OL, Vs Hranice, inv. č. 172, fol. 456r – 461r (Urbář panství hranického a drahotušského, pořízený za Jana Kropáče z Nevědomí, 1569).

6 Tamtéž, fol. 146r – 147v.

7 MZA Brno, fond G 140 (Rodinný archiv Ditrichštejnů), inv. č. 979, sign. 198, karton č. 299, nefoliováno.

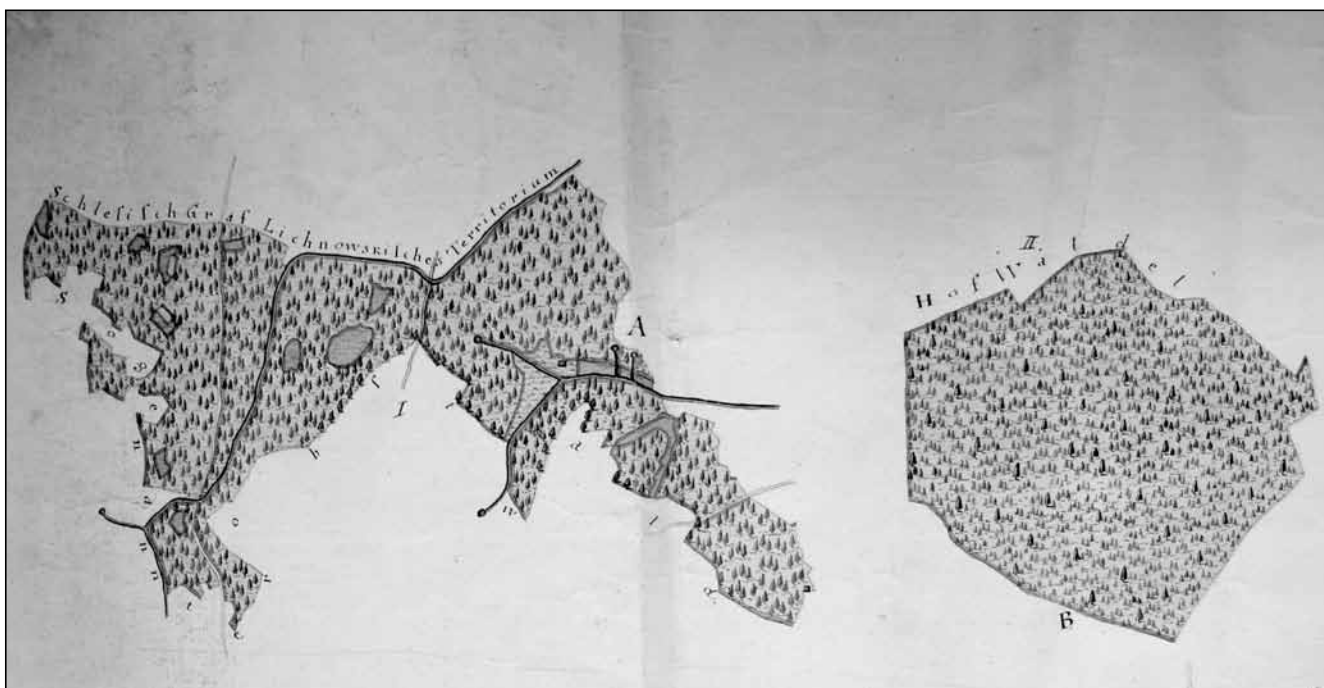
Půlroční Lesní účet hranického panství, úvodní strana (1675).

panství. Zápis je stejně neurčitý i v případě popisu skladby zalesnění. Slovy vrchnostenských úředníků se v polovině 17. století na panství Hranice a Helfštýn rozléhaly dubové, smrkové, jedlové a rozličné jiné krásné lesy a lesíky.⁸⁾ Především z popisu nelze zjistit, zda se jednalo o přirozené smíšené nebo nesmíšené porosty. Zápis v urbariálním popisu panství se nevyjadřuje ani ke konkrétní rozloze polesí. S určitostí se lze vyjádřit pouze k počtu jednotlivých polesí či hájených lesů

⁸ Tamtéž, nefoliováno. „Auff der Herrschafft Helfenstain und Weißkürchen befinden sich aychene, fichtene, Tannene und sonst vnterschiedtliche schöne Gehölz vndt Wälder...“

(Gehöge), kterých se nacházelo na drahotušské a hranické části celkem 20. Pod statek a hrad Helfenštejn spadalo 18 hájemství. Budoucí hrabětické polesí sestávající se z tzv. Ovocného (Obstwald) a dvorského (Hoffwald) lesa muselo být v polovině 17. století přičleněno k některému z okolních lesních útvarů. Na panství Hranice obhospodařovala správa velkostatku k roku 1655 následující polesí: Olšovecké, Jindřichovské, Nýdecké, Bělotínské, Lučické, Blahutovské, Polouveské a polesí u vsi Kozí Loučky.⁹⁾ Pod drahotušský statek spadala polesí Podhoří, Uhřínov, Radíkov, Hrabůvka,

⁹ Tamtéž, nefoliováno.

Lesy Obstwald a Hofwaldel na kolorované mapě hranického polesí M. T. Wolfroma z roku 1780.

Opatovice, Zbrašov a hájemství nazývané „za kostelem“ („*hinder dem Kirchel*“).

Stručný záznam o každoročním výnosu za prodej dřeva napovídá rovněž o kvalitě zdejšího porostu. Ze zápisu totiž vyplývá, že zdejší dříví bylo využíváno jak ve stavebnictví, tak k palivu. Aniž by bylo upřesněno z kterých polesí, využívalo se v polovině 17. století dříví z hranického panství k výrobě desek, prken a šindele, ovšem také v kuchyních a pivovarech.¹⁰⁾ Každoroční výtěžek za prodané dříví se v polovině 17. století pohyboval kolem 1 071 zlatých.

Jasno do otázky etymologie a polohy Hrabětického lesa v 17. století nevznáší ani hospodářská agenda hranického velkostatku, především tzv. lesní účty s měsíčními cedulemi dochované pro zdejší polesí od roku 1674.¹¹⁾ Pravidelná dokumentace lesního hospodářství vedená lesním pojezdným (*Waldbereüthers Halb Jährige Reütung*), jenž byl na panstvích obvykle podřízen purkrabímu, je detailním přehledem příjmů a výnosů dřeva za stanovené období. Výdaje jsou rozlišeny podle účelu využití a převažuje palivové dříví pro vinopalny nebo pivovary hranického velkostatku a stavební dříví. Především evidence stavebního dříví představuje vzhledem k detailním zápisům se zaznamenáním lokalit a typů staveb nenahraditelný pramen pro studium stavebního podnikání na hranickém velkostatku v druhé polovině 17. století. Příjmy jsou detailně strukturovány podle typu již částečně zpracovaného dříví (jedlové špalky, jedlová prkna, falcovaná prkna, šindel), ovšem neuvádí místo těžby. Pro zhodnocení

využitelnosti tohoto typu pramene je však nutné projít jednotlivé ročníky účtů pro druhou polovinu 17. a celé 18. století a zjistit, nakolik se struktura zaznamenávaných údajů v průběhu času měnila.

Mnohem přesnější informace k podobě a rozsahu tzv. Hrabětického lesa obsahuje až úřední agenda velkostatku z druhé poloviny 18. století, a to především z období úřadování vrchního lesmistra Matyáše Tadeáše Wolfroma. K dispozici je především jeho kolorovaná mapa všech polesí hranického panství z roku 1780.¹²⁾ Hranický nadlesní nebyl jen autorem poměrně profesionální revírní mapy, ale z jeho rukou vzešel také jeden z prvních elaborátů na oceňování lesů v rámci českých zemí.¹³⁾ Podle Wolfromovy mapy se na hranickém panství nacházelo celkem šest revírů, v rámci nichž se rozprostíralo 33 lesních útvarů. V tzv. lesmistrově revíru (*Revier des Forstmeisters*) byly mezi lesními porosty např. lesy Milenov, Olšovec, Mezihoří, Okrouhlík, Lukavec, tzv. Dolní lesík (*Niederwaldel*) nebo Hrabůvka. Hranický revír tvořily lesy Opatovický, Černotín, Stará obora, Velká a Malá Kobylanka. Rozlohou menší byl Běloutínský revír s lesy Nýdecký, tzv. Mateřský les (*Mutterwald*), Mezihoří nebo Liščí les (*Fuchswald*). Největší lesní plocha, revír Podhoří byl tvořen

12 ZAO-OL, Vs Hranice, inv.č. 4080, sign. 1a1, číslo mapy 1. *Plan der zu Hochfürstlich Dietrichstein Proskauischen Herrschaft Weisskirchen und Drahotusch gehörigen und Anno 1780 nach Niederöstereicher Masz und Divisor 680 aufgenommenen Waldungen.*

13 K této studii pro panství Lipník byla přiložena také tabulka, která uváděla přibližný počet kmenů a jejich využitelnost ve stavebním odvětví (např. 100 ks stromů na trámy, 200 ks stromů na prkna, 300 na krovy). Ivan Roček, *Vývoj lesnického mapování v 17. a 18. století*. In: Pavla Neuhöferová (ed.): *Historie a vývoj lesů v českých zemích. Sborník referátů Srní 17. 10. – 18. 10. 2006*, s. 19.

10 Tamtéž, nefoliováno.

11 ZAO-OL, Vs Hranice, inv. č. 3800–4058.

rozsáhlými lesy Podhoří, Radíkov, Středolesí a Boňkov. Hrabětický les se nacházel v Poloúveském revíru tvořeném právě lesy *Obstwald* a *Hofwaldel*.

Z pera vrchního lesmistra Matyáše Tadeáše Wolfroma pochází rovněž elaborát lesního úřadu z roku 1787 oceňující jednotlivé revíry hranického panství.¹⁴⁾ V tomto roce měl podle Wolfromova popisu Hrabětický les rozlohu 198 jiter a společně s hájenstvím Uhřínov (446 jiter), Středolesím (160), lesem Nýdecký kopec (242 jiter) se *Obstwald* řadil mezi nejrozlehlejší lesní plochy hranického panství. Na konci 80. let 18. století hraničil *Obstwald* s blahutovickým obecním lesem a na druhé straně s vraženskými a hynčickými polnostmi spadajícími pod oderské panství knížat Lichnovských. Vrchní lesmistr si ve svém výkazu všímal rovněž přístupnosti lesa vzhledem ke kácení a odvozu dříví, přičemž se okrajově zmínil i o kvalitě lesní půdy.¹⁵⁾ Hrabětický les byl pro běžné obhospodaření poměrně vhodným úsekem, situovaným na rovném terénu. Část lesa se rozkládala na štěrkovité půdě a jeden z úseků se rozprostíral na vlhčí půdě. Podobně jako v případě sousedního lesa *Hofwald* šlo o převážně jedlový les (*bestehet in Thannen Wald*).¹⁶⁾ Jedlový les nebyl v Poloúveském revíru v druhé polovině 18. století žádnou výjimkou a podle elaborátu Matyáše Wolfroma byla tato tradiční jehličnatá dřevina rozšířena ve všech zbývajících polesích hranického panství. Výjimku tvořil les v Podhoří vytvářející listnatý smíšený porost buku a habru a rovněž bukové a habrové lesy v Opatovickém a Zbrašovském hájenství nebo Černotínský les Hůrka.

Podrobný popis Hrabětického lesa zanechal roku 1800 lesmistr Karl Mayer.¹⁷⁾ Podle jeho relace byl *Obstwald* na přelomu 18. a 19. století porostlý výhradně jedlemi s výjimkou několika starých lip. Jak uvedl lesmistr z „výpovědi starých lidí a podle ještě patrných stop“ se ještě v 70. letech 18. století (*vor 30 Jahren*) jednalo o nejkrásnější, nejdokonalejší a nejnádhernější (*der schonsten, vollkamensten und prächtigsten*) les. Na celistvost lesní plochy měla negativní dopad neohospodárná těžba, kdy byly vyhledávány a káceny pouze silné kmeny a velké plochy původního lesa byly postupně mýceny.¹⁸⁾ Stav byl na konci 18. století podle Karla Mayera skutečně žalostný a lesmistr popsal Hrabětický les jako seskupení prořídilých a mnohdy již napůl suchých houštin, v nichž

pouze tu a tam lze najít nějaký urostlejší strom. Jako jednu z šancí pro obnovu zrušeného lesa, který na několika místech nazval „*nemocným*“, navrhnul lesmistr zvýšenou péči o nové nálety a mladý porost.¹⁹⁾ Právě mladé stromy byly dle jeho názoru v minulosti poškozovány pravidelnými vývraty a pády dospělých kmenů, ale především nedostatečným hájením ze strany lesního personálu a zaměstnanců velkostatku.

Hned v prvních letech po svém jmenování do funkce nechal lesmistr Karl Mayer obehnat hrabětický *Obstwald* tři stopy širokými a dvě a půl stopy hlubokými „*důkladnými příkopy*“.²⁰⁾ Nový lesmistr se v prvních letech nového století vrátil k návrhu svého předchůdce v úřadu, který koncem 70. let 18. století navrhoval správě panství zpřesnění lesních hranic jako základní východisko pro hospodárnou správu jednotlivých polesí. Rutinní zpráva lesmistra hranického panství Franze Heydemanna z roku 1779 je zajímavým svědectvím o stavu lesních hranic a mezí, které byly v období raného novověku mnohdy jediným svědectvím o přesném průběhu hranic panství a současně důkazem v častých soudních sporech. Vzhledem k důležitosti, kterou různé formy hranečnicků v tomto období sehrály, představuje zjištění z roku 1779 nemalé překvapení. Lesmistr Heydemann si stěžoval na svého předchůdce, který hranice osobně ani jednou neobešel, a to i přes skutečnost, že jej na to Karl Mayer, tehdy ještě v roli lesního pojezdného (*Waldbereiter*), několikrát upozorňoval.²¹⁾

Podle Heydemanna nebyly v 70. letech 18. století v mnoha polesích hranického panství udržovány ani přirozené ani umělé typy hranic. Nově nastupující lesmistr musel být nakonec s celkovou rozlohou panství seznámen pouze podle starobylé, ale podle Heydemanna již nevyhovující tradice spočívající v ústním podání. Ve zprávě uvedl, že v mnoha případech nenašel označené kmeny, natož tak kamenné hranečnický. Na některých místech se sice nacházel alespoň „*starý rozpukaný kmen*“, tedy přirozený hraniční bod využívaný v lesích odpradávná, ovšem bez pravidelných obchůzek a obnovy neměly přírodní hranice velký význam. V návaznosti na nevyhovující hranice poukázal rovněž na lesní mapování, které je bez stabilních mezníků značně obtížné.

Jako ideální viděl Franz Heydemann typové hranečnický z bílého kamene, které by byly v lesním terénu dobře patrné.²²⁾ Lesmistr se odvolával na své dřívější zkušenosti a ujistil, že by finanční náklady na celou akci byly minimální. Pro potřeby nových hranic navrhnul rozprodat všechny staré

14 ZA Opava, pobočka Olomouc, Velkostatek Hranice, inv. č. 339, sign. 1, karton č. 1. „Extractus Prothocoll der Fassionierten Hoch obrigkeitlichen Waldungen, auch zugleich von Seithen einer Hoch Löblichen k.k. Steuer Regulirungs Comission angenommen und Rectifirten Holtz Preyßen“.

15 Tamtéž, fol. 10r. „Anmerckung über die Beschaffenheit der leichteren oder beschwerteren Auffuhr und Anbringlichkeit des Holtzes“

16 Tamtéž, fol. 10r.

17 Tamtéž, fol. 18r – 21v. „Beschreibung der Halbendorfer revier“.

18 Tamtéž, fol. 18r.

19 Tamtéž, fol. 18v.

20 Tamtéž, fol. 19r.

21 Tamtéž, fol. 25r.

22 Tamtéž, fol. 26v.: „Am sichersten und standthafftesten sind alle jene Granitzen, welche mit wiefen Granitzsteinern besetzt sein...“

hraniční stromy. Hranečník měl být dle Heydemanova přiloženého nákresu 1 a ¼ lokte vysoký a polovinou celého lokte ukotvený v zemi. Na horní části hranečníku navrhnul vytesat počáteční písmena sousedícího panství a kameny usadit vzestupně podle čísel.²³⁾

Autor zprávy o stavu hrabětického polesí k roku 1800 Karl Mayer, jmenovitě připomínaný Franzem Heydemannem jako jeho pomocník a zastánce jednoznačného vymezení lesních hranic, se tedy na počátku 19. století vrátil k původnímu plánu. Pouze přesné ohraničení zalesněné plochy bylo pro něj předpokladem nerušeného růstu a revitalizace silně poškozeného lesa *Obstwald*. Vedle škod způsobených pastvou dobytka se lesmistr obával rovněž kácení příliš mladých stromů a navrhnul na určitou dobu absolutní zastavení těžby dřeva. Kácení mělo být zastaveno až do doby vzrůstu mladého náletu.²⁴⁾ Karl Mayer si uvědomoval, že vzhledem k tomuto přísnému ochrannému režimu budou mít poddaní z okolních vsí každoroční nouzi o dřevo. Vzhledem ke skutečnosti, že v rámci náletů se mezi jedlemi uchytovaly rovněž břízy a lípy, mohli poddaní pro své potřeby kácet právě tento listnatý porost.²⁵⁾ Ve svých radikálnějších úvahách se lesmistr zmínil o možnosti plošného vykácení všech nemocných stromů, což by dle něj představovalo vymýtit v podstatě celý silně prořídilý les. Hlavní myšlenka spočívala v odstranění starého prořídilého lesa složeného z nemocných a usychajících stromů a v zajištění vzduchu, světla a klidu potřebného k nerušené regeneraci nově se rodícího lesního porostu. Ovšem s ohledem na okolní vesnice a každoroční spotřebu dřeva nakonec navrhnul zachovávat všechny zdravější kmeny a kácet pouze usychající stromy.

Zpráva lesního úřadu hranického panství sestavená roku 1800 lesmistrem Karlem Mayerem představuje jeden z prvních detailních popisů Hrabětického lesa. Zpráva navazuje na poznatky předchozích lesních úředníků, zejména Matyáše Tadeáše Wolfroma a dále rozvíjí profesionální zájem o lesní hospodářství. Vedle prohlubující se odbornosti a metodiky v oblasti pěstování lesů nabízí text rovněž konkrétní obrázek Hrabětického lesa na sklonku 18. století: původně jedlový les, který patřil ještě v polovině 18. století k nekrásnějším polesím hranického panství se během třiceti let postupně proměnil na plochy prořídilých stromů a houštin. Výzva ke kácení listnatých stromů rovněž odkazuje k cílenému pěstování jehličnatého lesa, který byl osazen jedlí, coby tradiční dřevinou vyskytující se ve většině lesů hranického panství.

Podrobné zprávy o vzhledu Hrabětického lesa z poloviny 19. století obsahují zprávy tzv. lesní komise, která se v roce 1844 sešla v souvislosti se zpracováváním oceňovacích operátů obcí. Dochované zprávy obsahují vyčerpávající údaje o stavu polního i lesního hospodářství. V dubnu roku 1844 se v obci sešla také lesní komise, která se skládala jak ze zástupců obce, tak členů vrchnostenské správy. Za ves Hrabědice se účastnil jednání rychtář Johann Dietrich a členové obce Johann Bayer a Johann Blaschke. Z vrchnostenských úředníků to byl kromě hejtmana hranického panství Josefa Haraschina především vrchní lovčí a představený lesního úřadu hranického velkostatku Matthias Mauer se svým adjunktem Franzem Scholzem. Lesní plochy Hrabětického lesa rozdělila komise podle povahy porostu na vysoké lesy (*Hochwaldungen*) a nízké lesy (*Niederwaldungen*).²⁶⁾ Vysoké lesy byly podle své kvality rozděleny do dvou bonitních tříd. První třída lesů měla rovinatou polohu a středně humusovitou půdu na jílovém podloží. Tato plocha byla zalesněna zejména smrkem a jedlemi. Stromy se pravidelně kácely zhruba ve staletém stáří kmene a využívaly se jako stavební, palivové a užitkové dříví.²⁷⁾ Druhá bonitní třída byla taktéž smíšenou lesní plochou, zalesněnou z 1/3 břízami, 1/3 borovicemi a 1/3 smrkem a jedlemi („*Diese mit 1/3 Kiefer, 1/3 Fichten, Tannen und 1/3 Birken gemengten Waldungen sind ziemlich bestockt*“). Stromy byly obhospodařovány zhruba v 60 letech svého stáří, a to výhradně pro potřeby získávání palivového dříví. Lesní půda zde měla poměrně hubenou sprašovou vápenitou vrstvu na jílovém podloží²⁸⁾ (viz tabulka na str. 9).

Smíšená lesní plocha tzv. nízkých lesů skládající se z olší a bříz byla ve 40. letech 19. století „*velmi špatně zalesněna a je obvykle obhospodařována ve 30 letech*“. Pro stanovení výše výnosnosti jednotlivých bonitních tříd lesní plochy a k zjištění rozdílů mezi obhospodařováním vysokých a nízkých lesů, určila komise tzv. vzorové lesy. Jednalo se o vymezení lesních zkušebních ploch (*Probefläche*), z nichž komise odebrala vzorky dřeva pro stanovení průměrného výnosu. Pro první třídu tzv. vysokého lesa vybrala komise parcelu č. 255, náležející hranickému dominiu. Vzorovou plochou pro druhou třídu byla parcela č. 246 patřící rovněž velkostatku. Pouze v případě nízkého lesa zvolila komise jako zkušební plochu parcelu č. 103 patřící k domu č. 2 Antona

26 MZA Brno, fond D8, inv. č. 589, karton č. 233, nefoliováno. *Natural – Ertrags – Protocoll, welches über den joch weisen Durchschnitts – Ertrag jeder einzelnen Klasse der Wald – Kulturen aufgenommen wurde.*

27 MZA Brno, fond D8, inv. č. 589, karton č. 233, nefoliováno. („*Sie werden gemein üblich in 100 jährigen Alter schlagweise zu Bau, Brenn und Nutzholtz bewirtschaftet...*“)

28 MZA Brno, fond D8, inv. č. 589, karton č. 233, nefoliováno. („*... sie werden gemeinüblich in 60 jährigen Alter zu Brennholtz bewirtschaftet...*“)

23 Tamtéž, fol. 26v.

24 Tamtéž, fol. 26v.

25 Tamtéž, fol. 19v.

Tabulka: Výnos dřeva v obci Hrabětice v roce 1843, tzv. vysoký les (I. třída)

Počet kmenů	Typ	Stáří v letech	Průměr v palcích		Délka ve stopách	Výnos dřeva/kubík	
			Spodní část	Střední část		měřená část	celkem
1	jedle	80	7	6	12	2,4	6,8
				6		2,4	
				4 ½		1,4	
				3		0,6	
1	jedle	93	9	8	12	4,2	12
				7		3,2	
				6		2,4	
				5		1,7	
1	jedle	96	13	11	12	7,9	24,4
				10		6,6	
				9		5,3	
				7		3,2	
				4 ½		1,4	
1	jedle	90	15	14	12	12,8	36,5
				12		9,5	
				10		6,6	
				8 ½		4,7	
				6		2,4	
				4 ½		0,5	

Rohlíga.²⁹⁾ Komise využívala tehdy již moderní způsob měření (krychlení) dřeva, který se začal prosazovat v českých a moravských oblastech právě ve čtyřicátých letech 19. století. Krychlový obsah dřeva se počítal podle průměrné tloušťky slabšího a silnějšího konce klády.³⁰⁾

Porosty Hrabětického lesa, kde podle zpráv lesního úřadu na konci 18. století dominovala především jedle, tvoří dnes lesní kultury s převládajícím smrkem. Vyloučili se změny způsobené dlouhodobým obhospodařováním, tvořil by dnes Hrabětický les geobiocén sestávající se z celku podmáčených doubrav s přirozenou dřevinnou skladbou reprezentovanou bukem (30 %), dubem (30 %) a jedlí (40 %) a úžlabních jaseňin s převahou listnatých dřevin (jasan 30 %, buk 30 %, dub 20 % a jedle 10 %).³¹⁾ Dnešní Hrabětický les svědčí o úspěšném tažení smrkové monokultury, která dle dochovaných svědectví lesních úředníků pouze překryla impakt předchozího jedlového lesa, který v krajině dominoval ještě na přelomu 18. a 19. století.

Zdeněk Orlita, Odry

²⁹⁾ MZA Brno, fond D8, inv. č. 589, karton č. 233, nefoliováno.

³⁰⁾ Jan Evangelista CHADT – ŠEVĚTÍNSKÝ, *Dějiny lesů a lesnictví (hospodářství lesního a hospodářského lesního zřízení či úpravy lesa – soustav) v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Písek 1913, s. 796.

³¹⁾ Jan STANOVSKÝ, *Generel lokálního ÚSES Odry, Suchdol nad Odrou, Jeseník and Odrou*. ÚHÚL (Ústav pro hospodářskou úpravu lesa). Frýdek – Místek 1993, s. 22, 26. Marie Sedláčková uvedla, že lesní kultury s převládajícím smrkem nahradily patrně původní dubo-habrové háje. Marie SEDLÁČKOVÁ, *Hrabětický les – zajímavá botanická lokalita na Novojičínsku*. Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín 1983, sv. 31, s. 65. Je nutné zdůraznit, že tomuto novodobému umělému zásahu předcházelo ještě cílené vysazování a preference jedle, která zde byla na sklonku 18. století dominující dřevinou.

Kdy bude kudlanka nábožná v Poodří?

Kudlanka nábožná (*Mantis religiosa*) je velký nápadný hmyz, který je široké veřejnosti znám nejen díky svému bizarnímu vzhledu, ale také díky své dravosti a zajímavému způsobu života. Dospělá kudlanka dosahuje velikosti do 8 cm a je obvykle světlezeleně, žlutě nebo hnědobéžově zbarvená. Samečci jsou menší, štíhlejší a jsou schopni letu, i když poměrně neobratného. Samičky také dovedou létat, ale jen brzy po dosažení dospělosti. Poté jim zbytní zadeček a po zbytek života se již nedovedou vznést. Pro lov kořisti mají kudlanky upravený přední pár končetin, který umožňuje stisknout a přidržet kořist. Podle uložení předních nohou při číhání na kořist kudlanka dostala i své druhové jméno „nábožná“, protože připomíná sepnuté ruce při křesťanské modlitbě.

Způsob lovu je založený na detekci pohybu kořisti. Pokud se kořist nehýbe, kudlanka ji nezaregistruje. Na jakýkoliv pohyb v okolí však lovící kudlanka reaguje otočením trojúhelníkovité hlavy ve směru pohybu a pokud je kořist přiměřeně velká a dostatečně blízko, následuje prudký výpad. Sevřenou kořist pak kudlanka zaživa požírá. Při lovu se kudlanky příliš nezabývají zjišťováním, co přesně loví – podstatný je pouze odhad velikosti. A tak se kořisti kudlanek nestávají jen zástupci různého hmyzu a pavouků, ale občas padne za oběť i jiná drobnější kudlanka.

Velmi specifické je rozmnožování kudlanek, které je rovněž spojeno s kanibalismem. Během páření obvykle (ale ne vždy) samička kudlanky nábožné napadne svého partnera, který je s ní v té chvíli spojený a sedí jí na zádech, a začne jej od hlavy požírat až jej nakonec pozře prakticky celého. U některých cizích druhů kudlanek je pozření samce nezbytné pro dokončení kopulace, protože v hlavě samečka se nachází zvláštní žláza produkující látku (hormon) inhibující kopulaci. Teprve po sežrání hlavy partnera může být kopulace dokončena. U jiných druhů kudlanek však k požíráni samců nedochází vůbec, nebo jen příležitostně, jako u naší kudlanky nábožné.

Z hlediska životních potřeb je kudlanka nábožná teplomilný hmyz, který vyhledává zejména prosluněné stráně s vyšší bylinnou vegetací. Před padesáti a více lety byly kudlanky v České republice vzácné a vyskytovaly se jen v jihovýchodní části republiky. Přibližně před dvaceti lety však bylo zaznamenáno intenzivní šíření kudlanky do nových oblastí, které se v posledních deseti letech ještě urychlilo. Důvod šíření je zřejmý – souvisí s oteplováním střeoevropského klimatu. Kromě přímého šíření, bývají kudlanky občas pasivně zavlékány dopravou, zejména železniční, a zvyšující se teploty umožňují přežití a rozmnožení takto zavlečených kudlanek i v oblastech, ve kterých to dříve nebylo

z klimatických důvodů možné. V současnosti máme řadu pozorování o výskytu a rozmnožování kudlanek i v nadmořských výškách nad 600 m.

Na Moravě se kudlanky šíří zejména severním směrem a postupně osídlily Olomouc, Hranice a dále se areál výskytu každoročně posouvá Moravskou branou směrem na sever. Z Moravskoslezského kraje zatím existuje pouze několik jednotlivých údajů z posledních ca 5 let, např. z Metylovic a Nošovic na Frýdeckomístecku, Straníku na Novojičínsku nebo z Fulneku na Odersku. Je ale očividné, že kudlanky postupně dobývají severní část Moravy a doba, kdy se objeví v Poodří nebo i přímo v Ostravě je jen otázkou času.

Až se budete v létě nebo na podzim toulat pooderskými loukami, mějte oči na stopkách. Třeba se Vám podaří objevit tento klenot naší fauny a stát se tak prvními pozorovateli v Poodří! Nezapomínejte ale, že se jedná o hmyz chráněný zákonem, který nesmí být usmrcován ani nikam přemísťován. Fotografie jako důkaz výskytu v Poodří plně postačí...

Petr Kočárek

Samička kudlanky nábožné z okolí obce Žitková v CHKO Bílé Karpaty (Foto Petr Kočárek).

Počasí na pozítří

Letošní únor měl na jižní polokouli podle některých zdrojů druhou nejvyšší teplotu za posledních 130 roků, střízlivější odhad dává zde vrcholící léto asi na šesté místo. Ovšem i na celé severní polokouli byl únor teplejší než průměr. Ke konci jara nás americká meteorologická služba informovala, že Atlantský oceán a Karibské moře mají jednu z nejvyšších teplot povrchové vody v celé historii měření. Současně poklesla teplota Pacifiku při jihoamerickém pobřeží zásluhou zesílených pasátů, které ženou teplé povrchové vody k Indonésii a Austrálii. Pro letošek se proto předpokládala sezona obzvlášť bohatá na tropické bouře a cyklony. Po polovině května zaznamenali ve Skandinávii daleko za polárním kruhem letní teploty přes 25 °C. Zdá se tedy, že nízká sluneční aktivita posledních dvou let tzv. globální oteplování nezastavila.

Vysvětlení může být dvojitý. Základní klimatický cyklus má mít třicetiletou periodu. Jsme sice několik let ve fázi ochlazování oceánů, ale ochlazující mechanismy účinkují s několikaletým zpožděním. Je třeba si uvědomit, že světový oceán jako obrovský zásobník energie má cyklus úplného koloběhu vody delší než tisíc let. Co může přinést vyšší teplota povrchu oceánů? V atmosféře naší planety se nachází v každém okamžiku asi 13 000 km³ vody ve všech skupenstvích. Veškerá voda v ovzduší by dokázala pokrýt území naší republiky do výše 166 metrů. Jeden metr krychlový vzduchu při teplotě -30 °C pojme maximálně 0,3 g vodní páry, vzduch o teplotě +30 °C pojme 30 g vodní páry. Vzestup teploty o 60 °C znamená schopnost ovzduší pojmout stonásobné množství páry. Na výpar vody se spotřebovává teplo, které se pak uvolňuje kondenzací. Latentní teplo ohřívá vzduch, zvětšuje instabilitu atmosféry a nutí oblaky k dalšímu výstupu. Uvolněná energie je tedy důležitým činitelem při vývoji bouřek. Další vzestup teploty v globálním měřítku by tedy znamenal více vodní páry v ovzduší a více přivalových srážek i bleskových povodní po celém světě. Neznamená to ovšem, že rok od roku bude stoupat intenzita bouří na jednom místě.

V roce 1992 už bylo oteplování celosvětově aktuální a v Hladkých Životicích jsem zaznamenal za čtyři měsíce květen – srpen pouze 101 mm srážek. O šest let později, v roce 1998 vypadlo v Hladkých Životicích 111 mm srážek za pouhé čtyři hodiny při dvou průtržích. Tato nerovnoměrnost se vysvětluje nahodilostí výskytu cyklonálních a anticyklonálních situací.

Druhé vysvětlení pro stálý vzestup teploty zní poněkud fantasticky a jako vždy přichází z Ruska. Profesor geologie A. N. Dmitrijev má mít důkazy, že změny na Zemi, planetách i Slunci jsou

způsobeny přísunem nadbytečné energie z mezihvězdného prostoru. Máme očekávat změny nejen klimatické, ale též geofyzikální – např. rychlejší přesuny magnetických pólů, změny objemu ozónu atd.

Zima 2009–2010

Po nejteplejší zimě naší pozorovací řady 2006–2007 a dalších dvou zimách teplotně nadprůměrných jsme zažili zimu „ladovskou“. Podle mých osobních kritérií vychází jako 58.(!) nejstudenější za posledních 138 roků. Jen tak pro zajímavost – ve dvanáctiletém období 1886–1897, kdy vrcholila poslední fáze tzv. malé doby ledové, by byla minulá zima jedenáctá nejstudenější a úplně by se v této epizodě ztratila. Čtyřměsíční zimní sezona byla vesrovnání se standardem minulého století chladnější o pouhé tři desetiny stupně, a to zásluhou ledna. Málokdo si připustí, že prosinec, únor i březen měly teplotu nad průměrem. Srovnáme-li ovšem s velmi teplým obdobím třinácti let 1997–2009, pak bychom zimu hodnotili jako poměrně studenou.

Minulá zima vynikla sněhovou pokrývkou v nižších polohách a spíše nedostatkem sněhu na horách. Meteorologové to vysvětlovali absencí chladného severozápadního proudění, které by přineslo vydatné sněžení právě do hor. V Hladkých Životicích jsem zaznamenal celkem 59 dnů se souvislou sněhovou pokrývkou, přitom sníh ležel souvisle od 2. ledna do 22. února a šest dnů ležel sníh v prosinci. Přidáme-li sněhovou pokrývkou nesouvislou nebo poprašek, který za několik hodin roztál, pak musím přidat dalších 13 dnů. Sněhová kalamita v polovině října vůbec nezasáhla Hladké Životice a blízké okolí. Kuriozitou je skutečnost, že poslední přízemní mrazík byl 24. dubna.

Atmosférické srážky v Hladkých Životicích

Měsíc	1	2	3	4	5	6
Dlouhodobý měsíční průměr v mm	29	29	35	49	77	86
Skutečnost r. 2010 v mm	70	38	11	62	221	114
Nejvyšší úhrny v mm od r. 1947	70	87	92	116	221	201
V tomto poválečném roce	2010	1977	1992	1972	2010	1998
Nejnižší měsíční úhrny v mm	7	4	4	2	14	11
V tomto poválečném roce	1991	1982	1974	1969	1993	1950

Poznámka: atmosférické srážky se měří v Hladkých Životicích od založení šlechtitelské stanice v roce 1947

Ladislav Rošlapil, Hladké Životice

Ochotnické divadlo ve Studénce

4. část (1989–2003)

Dětské divadlo v roce **1990** bylo sehráno jen žáky ZUŠ, kde po úmrtí Marie Jaroňové převzala dočasně vedení literárně-dramatického oboru Naďa Pituchová, bývalá členka souboru „Mladé podium“, která se svými žáky nastudovala pohádku „Hastrman a detektivové“. Premiéra a repríza se hrály 8. 4. v Dělnickém domě.

V místní části Butovice založila ve škole na začátku školního roku 1990–91 bývalá členka divadelního souboru ZK Vagonky, v té době učitelka na ZŠ na ul. Sjednocení (čp. 650), Aranka Poštolková zájmový dětský divadelní kroužek, který si dal jméno „Kvítek“. První jeho divadelní inscenací bylo národopisné pásmo Karla Plicky „Českým rokem“, se kterým soubor vystoupil v roce **1991** v Jeseníku nad Odrou na přehlídce „Kouzelný klobouček“. V únoru téhož roku nově přijatá učitelka literárně-dramatického oboru ZUŠ Pavlína Stašová, rovněž bývalá členka souboru „Mladé podium“, uvedla se svými žáky na scéně Sdruženého klubu pracujících, čp. 333 (SKP) pohádku M. Jesenské „O hloupém Honzovi“.

Vedle těchto dětských školních divadelních souborů se z iniciativy několika členů bývalého souboru „Mladé podium“ utvořila skupina dospělých, která pod patronací SKP nastudovala společenskou komedii podle hry Neil Simona „Poslední ze žhavých milenců“, která byla uváděna s podtitulem „3 případy majora Jedličky“, dramaturgická úprava a režie Stanislav Macek. Premiéra byla 18. 2. na scéně SKP, reprízy 22. 2. ve Frýdku, 3. 4. v Pustějově, 14. 4. ve Studénce 1 a 25. 4. v Přerově na krajské přehlídce. Zde Jarmila Nekolová obdržela cenu za herecký projev. Ve hře dále účinkovali – Ing. Petr Jedlička, Ludmila Goldová a Naďa Pituchová.

V roce **1992** také pokračoval v činnosti dětský soubor ZUŠ, který v lednu za režie Pavlíny Stašové uvedl pohádkovou aktovku N. Kolpakovové „Dědečkovy lívance“.

V roce **1993** vedle existujících dětských souborů vznikl z iniciativy někdejších členek souboru „Mladé podium“ Marie Šustalové a Ivety Vavrošové, tehdejších pracovnic „Centra volného času“ (nástupnická organizace bývalého Domu dětí a mládeže), malý divadelní soubor složený ze zaměstnanců této organizace a dalších přizvaných osob z řad dřívějších ochotníků. Záměrem souboru bylo uvádění divadelních inscenací pro děti z butovického sídliště.

Soubor si zvolil název „Srdíčko“ s jednoznačnou orientací na upravování pohádkových her. Po úspěšných premiérách byly hry reprízovány i na zájezdech mimo Studénku. Svě působíště měl na miniaturní

scéně v sálku budovy „Centra volného času“ (čp. 698) na dnešním náměstí Republiky.

Bývalý Městský dům dětí a mládeže a později Centrum volného času (čp. 698).

Tomuto prostoru byly přizpůsobeny i inscenační formy jednotlivých her. Kmenovým dramaturgem, režisérem a scénografem byl Stanislav Macek, technickou spoluprací zajišťovala Alena Minstrová.

O širší ochotnické aktivitě souboru svědčí okolnost, že soubor byl v roce 1994 zakládajícím kolektivním členem zájmového sdružení divadelních ochotníků Moravskoslezského kraje „Divadelní centrum Podbeskydí“ se sídlem ve Frýdku-Místku.

V jednotlivých inscenacích účinkovali: Marcela Bajgerová, Saša Bajnarová, Alena Berousková, Emilie Dostálová, Marcela Dostálová, Vlasta Holubová, Lucie Krajčová, Alena Minstrová, Jarmila Nekolová, Naďa Pituchová, Aranka Poštolková, Pavlína Šindlerová, Marie Šustalová, Iveta Vavrošová, Jaroslav Foltas, Jaromír Haluska, Radek Jaborský, Petr Kunc, Karel Rubač, Milan Šťastný a Daniel Velička.

Jako první představení byla sehrána současná pohádka dr. Jana Malíka „Pohádka se vrací“. Původní loutková hra byla upravena pro živé divadlo dospělých. Premiéra byla 30. 5. 1993 (tři představení), další reprízy 9., 22. a 26. 6. vždy po třech představeních (pro vysvětlení tohoto počtu – kapacita malého sálku dovolila účast max. 65 dětí), 13. 9. v Nové Horce, 30. 9. v rehabilitačním ústavu v Chuchelné a 12. 10. v Polance nad Odrou.

Druhou inscenací v témže roce byla opět upravená pohádka tentokrát od Josefa Žemly „Jak Honza štěstí našel“. Premiéra proběhla 2. 12., reprízy 7. 12. v Chuchelné, 8. 12. dopoledne na domácí scéně a odpoledne v Nové Horce.

Větší počet repríz měla i pohádka „Pasáček vepřů“ sehraná v prvním pololetí 1993 souborem

Momentka ze hry „Pohádka se vrací“ (divadelní soubor „Srdíčko“) – zleva Marie Šustalová, Iveta Vavrošová a Jarmila Nekolová (r. 1993).

„Kvítek“ Základní školy na ul. Sjedenocení (režie Aranka Poštolková). Hra měla 15 představení v místě, Jeseníku nad Odrou, Nové Horce a jinde. Tentýž soubor pak ještě v prosinci uvedl na scéně SKP symbolickou hru „Vánoční příběh“.

Na stejné scéně v listopadu a prosinci ještě dětský soubor ZUŠ odehrál dvanáct představení pantomimické „Módní přehlídky“, jejíž autorkou byla režisérka Pavlína Stašová. Představení byla hrána jak pro školy, tak i pro dospělé v netradičním arénovém hracím prostoru a měla neobyčejný divácký úspěch pro svou nezvyklou dramatickou a inscenační formu i originalnost kostýmové výpravy, jejíž tvůrkyní byla sama režisérka.

Touto hrou však bohužel načas ustaly veřejné produkce souboru pro malý počet žáků literárně-dramatického oboru.

Pestrá paleta představení uvedených v roce 1993 byla ještě obohacena o 1. ročník nesoutěžní divadelní přehlídky zvláštních škol, která byla organizována místní školou tohoto typu ve spolupráci s „Centrem volného času“. Zásluha za přehlídku patří ředitelce Zvláštní školy na ul. Tovární (čp. 386) Mgr. Miroslavě Haluškové, která ji se svým pedagogickým sborem připravila. Smyslem přehlídky bylo podnitit pedagogické pracovníky škol k veřejné prezentaci výsledků své práce na poli dramatické výchovy a umožnit vzájemnou výměnu nabytých zkušeností. První ročník se uskutečnil ve skromných poměrech na scéně „Centra volného času“ 18. 5. 1993 za účasti souborů zvláštních škol z Oder, Příbora a Studénky. Druhý ročník se konal 8. 6. **1994** již s větším počtem přihlášených škol (Bílovec, Frenštát pod Radhoštěm, Příbor, Fulnek, Odry a Studénka), a proto probíhal na scéně Závodního klubu Vagonky (čp. 333).

V roce 1994 pokračoval ve své činnosti i soubor „Srdíčko“ inscenací pohádkové montáže s názvem „Plný pytel pohádek“ podle dramatických předloh J. Středy a A. Cinybulka. Premiéra byla 2. 12. reprízy 4., 5. a 6. 12. na domácí scéně, další

2. 12. v Příboře, 6. 12. v Chuchelné, 7. 12. v Nové Horce a 9. 12. v Polance nad Odrou.

Někteří účinkující souboru dospěli k názoru, že divadelní aktivita by se měla zaměřit i na divadelní tvorbu pro dospělé. Z podnětu Jarmily Nekolové tak vzniknul na podzim malý kolektiv, jehož prvními členy byli Ludmila Goldová, Jarmila Nekolová, Naďa Pítučová, Ing. Petr Jedlička, Stanislav Macek a Milan Štastný. Jako první inscenaci si zvolili nově nastudovat komedii „Poslední ze žhavých milenců“, v níž již jednou hráli. Působišťem tohoto souboru byla nově zřízená komorní scéna základní umělecké školy v budově čp. 760 na ul. Gen. Svobody, kde v té době jako učitelé v literárně-dramatickém oboru působili dva členové tohoto kolektivu Stanislav Macek a Jarmila Nekolová.

Díky velkému porozumění tehdejší ředitelky ZUŠ Marie Šebíkové měl tak soubor možnost využívat tuto scénu jak pro zkoušky tak i k veřejné produkci. Obnovená inscenace na této scéně se uskutečnila 18. 10. 1994 a reprízována pak byla ve Frýdku 26. 3. 1995 na tamější přehlídce, kde Ludmila Goldová obdržela cenu za herecký projev v roli Hany Fischerové.

V roce 1994 soubor začal vystupovat pod názvem „2 x 3“, který vznikl náhodně na jedné schůzce určené k výběru budoucí hry, kdy byl k dispozici sice dostatečný počet divadelních titulů, avšak počet jednajících osob v těchto hrách, i při případných dramaturgických úpravách, přesahoval možnosti souboru. V té době měl pouze šest členů. A tak zprvu spíše sarkastická poznámka Lidky Goldové o souboru, který by vzhledem k počtu členů mohl nést název 2 krát 3 nezapadla a byla souborem akceptována, i když se později tento počet změnil.

Divadelní soubor „Srdíčko“ – ze hry „Plný pytel pohádek“, kterou sehráli v r. 1994 v Ústavu sociální péče v Nové Horce.

V r. **1995** za režie Stanislava Macka soubor nastudoval aktovky Františka Nepila „Noc a skála“ a Adoriána Stely „Julie mého manžela“ a členka souboru Jarmila Nekolová připravila jako

monodrama povídku Karla Čapka „Goneril“. Tato divadelní vystoupení se uskutečnila dne 11. 2. ve Frýdku na tamější divadelní přehlídce a rovněž v několika vystoupeních na domácí scéně.

Ojedinelou událostí amatérského divadelnictví ve Studénci v roce 1995 byla akce v červnu. Divadelní soubor „Srdíčko“ sehrál na zahradě zámku ve Studénci 1 (čp. 229) autorskou pohádku M. Šustalové a I. Vavrošové „Pohádka na zámku“. Bylo to jedno z mála divadelních představení „divadla v přírodě“ sehraných ve Studénci za celou dobu existence. V dějovém příběhu o začarované princezně a princovi, který ji plněním různých úkolů vysvobodí, bylo za slunečného odpoledne v maximální míře využito exteriéru zámku a přilehlé zahrady. Diváci provázeni pohádkovou průvodkyní procházeli zámeckou zahradou, kde byla scénografickými prvky vytvořena jednotlivá dějová prostředí čarodějných bytostí (čarodějnice, čert, vodník), v kterých princ za přímé účasti diváků plnil uložené úkoly.

Celkové aranžmá včetně jezdecké skupiny na koních, pestrost kostýmové a scénické výpravy tak zanechaly u všech účastníků silný emotivní zážitek, jak se bylo možno přesvědčit při pozdějších vzpomínkách na tuto akci. Nechtě jsou připomenuti tvůrci této ojedinělé inscenace. Režii měly samy autorky, scénografie byla dílem Stanislava Macka a v hereckých rolích účinkovali: Alena Berousková, Saša Bajnarová, Marcela Dostálová, Emilie Dostálová, Lucie Krajčová, Marie Šustalová, Aranka Poštolková, Iveta Vavrošová, Jaroslav Foltas, Radek Jaborský a Stanislav Macek.

Soubor „Srdíčko“ ještě v témže roce na své domácí scéně sehrál ve dnech 3. a 4. 12. upravenou pohádku VI. Čorta „Poklad ve mlýně“ (reprízy 4. 12. v Příboře, 5. 12. ve Studénci 1 (dvakrát), 6. 12. v Nové Horkce a 7. 12. v Chuchelné). Ve hře účinkovali: Marie Šustalová, Iveta Vavrošová, Jaroslav Haluska a Karel Rubač. Autorem hudby byl Petr Kunc, úprava a režie Stanislav Macek.

I v tomto roce se konal již 3. ročník přehlídky zvláštních škol. Po zkušenostech z minulého roku se uskutečnil v Dělnickém domě ve Studénci 1, kde bylo možno zabezpečit lepší technické podmínky pro soubor a plně uspokojit divácký zájem. Přehlídka se konala 8. 6. za účasti pěti škol okresu Nový Jičín.

V r. **1996** soubor „Srdíčko“ nově nastudoval pohádku „Poklad ve mlýně“, tentokrát jako malý muzikál, který byl uveden 3. 12. dvakrát v Dělnickém domě ve Studénci, 4. 12. ve Fulneku a 7. 12. v Chuchelné. Na inscenaci se podíleli: Marie Šustalová, Iveta Vavrošová, Alena Minstrová, Pavlína Šindlerová, Karel Rubač a Daniel Velička, režii měl Stanislav Macek.

Vedle divadla dospělých sehrál v březnu dětský soubor „Kvítek“ za Základní školy na ul. Sjednocení s režisérkou Arankou Poštolkovou na

scéně „Centra volného času“ pohádku Jana Wericha „Královna koloběžka I. (reprízy Dělnický dům Studénka 1, dvakrát v Ústavu sociální péče v Nové Horkce a 16. 4. v Jeseníku nad Odrou na „Kouzelném kloboučku“).

Pokud jde o veřejná vystoupení divadelního souboru ZUŠ dochází zde k nepříznivé situaci ve věkovém složení žáků literárně dramatického oboru. Převažující většinu tvoří žáci nejmladšího věku a pouze několik dětí nejstarších. Výuka je proto zaměřena dvěma směry. U nejmladších je orientována k čisté formě dramatické výchovy s možnostmi individuálních produkcí jednotlivců a malých skupin. Ti nejstarší jsou samostatně připravováni na možnost studia na konzervatoři. Tak se ze skupiny nejmladších – vedené učitelkou Jarmilou Nekolovou – veřejně vystupuje Tereza Novosadová s dramatickou úpravou textu Daisy Mrázkové „Jak šumí les“ a podobně Tereza Kováčová s monologem „Šípková Růženka“ napsaným Jarmilou Nekolovou. Obě vystoupení byla uskutečněna na komorní scéně ZUŠ (čp. 760) a na krajské soutěži „Pohárek SČDO“ ve Frýdku.

I v r. 1996 se konala přehlídka zvláštních škol. Čtvrtého ročníku, který se konal 12. 6. opět v Dělnickém domě ve Studénci 1, se zúčastnilo šest škol okresu Nový Jičín.

Ojedinelou amatérskou divadelní iniciativou zasluhující zaznamenání byl v r. **1997** počín čtyř učitelk místních mateřských škol, které v rámci celonárodní akce „Stonožka“ směřované na pomoc školám poškozeným při povodních napsaly a také sehrály pro děti místních mateřských škol pohádku se stejným názvem – Stonožka. Na komorní scéně ZUŠ s plnou podporou vedení školy bylo ve dnech 13. až 21. 10. odehráno celkem pět představení. Uvedená inscenace splňovala v maximální míře všechna kritéria amatérské umělecké náročnosti, a pro to je na místě připomenout jména divadelních ochotnic za jejich vklad do historie ochotnického divadla ve Studénci. Byly to učitelky Jarmila Böhmová, Lenka Macháčková, Jarmila Nekolová a Helena Schillerová.

I r. **1998** je reprezentován jen školními divadly. V první řadě to byl již čtvrtý ročník „Přehlídky divadelní tvorby zvláštních škol okresu Nový Jičín“ uskutečněný 27. 5. v Dělnickém domě a organizovaný místní zvláštní školou. Příkladnou vzorovou atmosféru celé přehlídky, jak pro dětské diváky tak i pro vystupující soubory, připravila svým průvodním slovem ke každému vystoupení zkušená místní divadelní ochotnice Iveta Vavrošová, t. č. pracovnice Centra volného času.

Poněvadž se celkový charakter této přehlídky vymyká, jak z hlediska druhu vystupujících školních souborů, typů jednotlivých vystoupení a jejich žánrového složení, struktury běžných amatérských divadelních přehlídek, je třeba čtenářům na vysvětlenou uvést několik skutečností. Přehlídka byla

Učitelky mateřských škol Studénky – zleva Jarmila Nekolová, Helena Schillerová a Lenka Macháčková – vystoupily na komorní scéně ZUŠ v Butovicích v r. 1997 s hrou „Stonožka“.

nesoutěžní, nepostupovalo se z ní do vyšších přehlídek a nebyly vyhodnocovány nejlepší soubory a skupiny. Kulturní a společenský význam této, na severní Moravě ojedinělé, přehlídky je možno spatřovat hlavně ve fázi přípravy jednotlivých inscenací, kdy se jejich nácvik stal kvalitativní nástavbou výuky na těchto školách, i když se obvykle dotýkala jen malého okruhu žáků. Vlastní vystoupení je pak mimo svůj divadelní tvar i ověření správnosti použitých pedagogických postupů s respektováním pravidel divadelní tvorby. Jednotlivá představení měla většinou délku 30–35 minut i méně, což inscenátory nutilo k podání uceleného tvaru, obvykle s jednoznačným dějovým příběhem a ke stylizaci jevištních akcí a projevů, v čemž se právě nejlépe mohlo projevit kouzlo dětské přirozenosti.

Ve většině případů byly pedagogickými pracovníky škol uplatňovány i tvůrčí inscenační přístupy co do dramaturgie, režie a scénografie. V dramaturgické oblasti bývaly dramatické předlohy citlivě upravovány pro potenciální možnosti dětských interpretů, aniž by utrpěly hlavní myšlenky dějových příběhů. Mezi vystoupeními bývaly i inscenace s výrazným autorským přístupem a neotřelou formou inscenačního zpracování. Téměř ve všech inscenacích byla zastoupena hudební složka s dobrou úrovní, ať již vyjádřená v živém provedení nástrojovém, zpěvním či v technické hudební nahrávce. Některé inscenace měly velmi nápaditou režii co do pojetí a formy zpracování dramatické předlohy, s výraznou snahou optimálního využívání jevištního prostoru. Nechyběly ani inscenace se simultánními scénami. Dost často bylo i inspirativní využívání loutek a rekvizit jako určitého výrazového prostředku při konfrontaci s jednáním živých interpretů. Obecně tak byla prokázána dobrá všeobecná znalost základů divadelní tvorby.

V mnoha případech režisérů a vedoucích jednotlivých divadelních skupin šlo o pedagogické pracovníky, kteří byli v jednotlivých místech i aktivními

ochotníky, takže své zkušenosti dokázali uplatnit i ve svém zaměstnání.

Tím byla opět potvrzena pravda, že aktivní amatérská divadelní činnost se kladně promítá nejen do života jednotlivce, ale i do celého společenského systému. Nemalou zásluhu na úspěšnosti těchto přehlídek měla velmi dobrá spolupráce se spolupořadateli, ať to bylo nejdříve „Centrum volného času“, nebo později Městské kulturní středisko, kteréžto organizace zajistily při všech ročních maximální návštěvnost, a tím pomohly plnit záměr důstojné veřejné prezentace výsledků práce zvláštních škol, jak bylo i cílem těchto přehlídek.

Markantním příkladem využívání zkušeností z aktivní amatérské divadelní činnosti může být i příklad z mateřské školy na ul. R. Tomáška (čp. 491). Tamější ředitelka Jarmila Nekolová, aktivní místní ochotnice, uplatňuje běžně své divadelní zkušenosti přímo na svém pracovišti již při dramatické výchově těch nejmenších. Přímou v prostorách školky v r. 1998 nastudovala v jednoznačném tvaru „arénového divadla“ vlastní úpravu pohádky „O Šípkové Růžence“.

Určitým protipólem školní divadelní tvorby v r. 1998 bylo absolventské divadelní představení žáka II. stupně literárně dramatického oboru ZUŠ konané 29. 6. v Dělnickém domě s názvem „Recital Lukáše Pituchy“. V pásmu dramatických výstupů zpracovaných dle literárních předloh různých autorů v něm divákům předvedl výsledky svého studia na ZUŠ od znalostí základů dramaturgie, herecké tvorby, scénografie až po výsledný inscenační tvar. Vystoupení se uskutečnilo v komorním prostředí malého sálu pro jeho spolužáky ze střední školy.

V témže prostředí pak ještě divadelní soubor z jedenáctiletky z Příbora sehrál 21. 12. Camiho „Mikrokomedie“.

Vraťme se však k divadlu dospělých. Skupina ochotníků působících na komorní scéně ZUŠ pod jménem „2 x 3“ se v l. 1996–97 pokusila několikrát rozšířit své řady novými mladými ochotníky několikerým výběrem vhodných her, který však vždy skončil neúčastí přihlášených již ve fázi prvních zkoušek. Neustálé střídání při obsazování rolí a střídání různých textů nedovolilo dostudovat zvolené předlohy do konečné realizace. A tak se nakonec zakládající členové souboru v r. 1998 rozhodli, že si hru napíší sami přímo na své možnosti. Po mnoha četných úpravách, na kterých se podíleli všichni členové, vznikla dramatická předloha, jejíž celkový charakter a inscenační forma byla určena početním složením souboru a prostředím, ve kterém soubor působil. Malá scéna limitovala i inscenační možnosti. Tak vznikla autorská společenská komedie „Eduard“. Vzhledem k tomu, že pravidelné zkoušky se s ohledem na časové možnosti členů konaly jen jednou týdně, příprava inscenace zabrala celý rok 1998. Premiéra se

uskutečnila na komorní scéně ZUŠ 31. 1. **1999**, reprízy pak 10. 3. v Dělnickém domě ve Studénce, 20. 3. ve Frýdku a 14. 4. ve Štamberku.

Divadelní soubor „2 x 3“ ze hry „Eduard“ – vystoupení na komorní scéně ZUŠ v Butovicích v r. 1999. Zachyceni jsou Ing. Petr Jedlička a Jarmila Nekolová.

Ve hře účinkovali: Ludmila Goldová, Jarmila Nekolová, Naďa Pituchová, Jana Damková, Ing. Petr Jedlička, Milan Šťastný a Stanislav Macek, který byl pověřen režii.

Zkušenosti získané při tvorbě dramatické předlohy ke hře „Eduard“ byly pro Jarmilu Nekolovou inspirací k napsání dramatické předlohy psychologicko-detektivní hry s názvem „Album“, jejíž režie se ujal Stanislav Macek. Premiéra se sehrála až 11. 5. 2001 na domácí scéně za podmínek jako u hry předešlé. Na komorní scéně ZUŠ se ještě v r. 1999 uskutečnilo 26. 6. vystoupení žáků II. stupně s pásmem dramatických výstupů s názvem „Od Čapka k Cimrmanovi“ za režie tehdejší uč. oboru Stanislava Macka.

Jak již bylo v předchozí části uvedeno, stal se studénecký divadelní soubor „Srdíčko“ v r. 1994 zakládajícím kolektivním členem zájmového sdružení amatérských divadelníků – „Divadelního centra Podbeskydí“ (DCP). Tato organizace pak v Severomoravském kraji připravovala a organizovala v různých místech řadu soutěžních

a nesoutěžních přehlídek amatérských divadelních souborů různých typů, z kterých pak jednotlivé inscenace mohly postupovat v rámci celostátního systému do národních přehlídek.

Poněvadž se v kraji po r. 1997 začaly ve větší míře vyskytovat soubory začínajících divadelníků, které byly těžko zařaditelné mezi soubory s většími zkušenostmi, byla v DCP shledána nutnost dát jim možnost účasti na zvláštní samostatné oblastní přehlídce ve vazbě na celostátní systém amatérských divadelních přehlídek. Organizací této přehlídky mladého a studentského divadla se v r. 2001 ochotně ujalo Městské kulturní středisko ve Studénce, které bylo po zrušení „Centra volného času“ ustaveno 18. 12. **2000** jako příspěvková organizace města Studénky se sídlem v Dělnickém domě ve Studénce 1 (čp. 7).

Pořadatelem byla přehlídka nazvána „Studénecký Harlekýn“. Účast na ní byla dle propozic limitována průměrným maximálním věkem členů souboru. Nejlepší inscenace byla odměňována soškou Harlekýna, díla místní výtvarnice Niki Klazarové. V návaznosti na celostátní propozice pro pořádání soutěžních amatérských divadelních přehlídek byla jednotlivá představení hodnocena porotou složenou z profesionálních a zkušených amatérských divadelníků, kteří měli možnost navrhnout udělení cen za režijní práci, herecké výkony, scénografii a nominovat nebo doporučit k výběru na národní přehlídku tradičního divadla nebo divadla mladých divadelníků nejlepší inscenaci přehlídky. A to vše v termínové vazbě na celonárodní harmonogram každoročně vyhlašovaný Národním informačním a poradenským střediskem pro kulturu (ARTAMA Praha). Proto se „Studénecký Harlekýn“ konal vždy v prvním čtvrtletí běžného roku. Hrál se v Dělnickém domě, případně v kině Tatra v Butovicích. Prvního ročníku se v r. **2001** zúčastnily soubory s těmito inscenacemi:

26. 3. Divadelní společnost „Jitřenka“ Ostrava-Poruba s autorskou dramaturgií hry „Příběh nejen tygří“. Vítězná inscenace.

28. 3. Dětský sbor ZUŠ Studénka, Jarmila Nekolová „Šípková Růženka“. Hráno v kině Tatra.

29. 3. Divadelní soubor „Spodina“ gymnázium Orlová, Jan Werich „Lakomá Barka“ a „Fimfárum“

30. 3. Divadelní soubor Městská divadla Bruntál, Martin Marek „Do správných rukou“

30. 3. Divadelní soubor „2 x 3“, Studénka, Jarmila Nekolová „Album“. Hráno na scéně ZUŠ.

Diváky jednotlivých představení pořádaných v dopoledních hodinách byla mládež místních škol. Slavnostní závěrečné vyhodnocení bylo prováděno na samostatném večeru, na kterém vystoupil některý profesionální divadelní soubor s populárními herci, což zajišťovalo maximální diváckou návštěvnost. V prvním ročníku to bylo 31. 3. představení hry Jiráskovy „Lucerny“ ve zpracování divadla Josefa Dvořáka z Prahy.

Prvním divadelním představením v r. **2002** bylo 23. 2. vystoupení žáků II. stupně ZUŠ Jakuba Vašice s monologem Tuláka ze hry K. Čapka „Ze života hmyzu“ a Vojtěcha Blahuty s dramatickou úpravou povídky K. Čapka „O pěti chleběch“.

Reprízy se uskutečnily ve Frýdku na oblastní přehlídce a v Třinci na krajské přehlídce ZUŠ. Další bylo 19. 3. vystoupení žáků ZUŠ I. stupně v Dělnickém domě ve formě arénového divadla s inscenací Jarmily Nekolové „Barevný svět“. Následoval druhý ročník Studéneckého Harlekýna s tímto programem:

18. 3. Divadelní soubor „Malá scéna“ ZUŠ Zlín, Neil Simon „Poslední ze žhavých milenců“

19. 3. Divadelní společnost „Jitřenka“ Ostrava-Poruba, Karel Čapek „Pejsek a kočička“

20. 3. Divadelní soubor ZUŠ V. Králíka Opava, P. Dostál, R. Pogoda „Výtečníci“. Hráno vyjímečně na domácí scéně v Opavě.

21. 3. Divadelní soubor „Spodina“ gymnázium Orlová, Giovanni Boccaccio „Dekameron“. Vítězná inscenace.

22. 3. Divadelní soubor Měst. divadla Bruntál, Martin Marek „Kráska a zvíře“

23. 3. slavnostní vyhodnocení s profesionální inscenací komedie „Na správné adrese“

24. 5. žáci II. stupně ZUŠ v kině Tatra v Butovicích vystoupili s dramatickou montáží z děl K. Čapka s názvem „Setkání s K. Čapkem“

30. 5. se v Dělnickém domě uskutečnil 5. ročník přehlídky zvláštních škol za účasti sedmi škol okresu

V druhé polovině r. 2002 Městské kulturní středisko ve Studénce zřídilo divadelní studio „Dramatika“, v jehož rámci vzniknul dětský divadelní „Koukej“ složený z dětí ve věku od 7 do 14 let. Základní charakteristikou dramatického studia dle dosavadních poznatků je téměř ideální spojení prvků dramatické výchovy s charakteristickými rysy aktivního dětského divadla. Je to dáno tím, že lektorka a zároveň režisérka Jarmila Nekolová je jednak dlouholetou místní aktivní amatérskou herečkou a zároveň učitelkou mateřské školy, kde je dramatická výchova jedním z hlavních zaměření. Základní koncepci činnosti souboru odpovídá i dosavadní dramaturgie založená převážně na divadelních dramaturgických literárních předlohách a na volbě menších divadelních forem (aktovky, scénické výstupy, výstupy s loutkou) upravovaných za aktivní spolupráce celého souboru. Zveřejnění se pak děje formou scénických montáží s použitím všech prvků divadelní inscenační tvorby. Režii a dramaturgickou úpravu textů zajišťuje jmenovaná lektorka.

První inscenací tohoto souboru byla scénická dramaturgie Erbenova „Štědrého večera“ uskutečněná 7. 12. 2002 v Dělnickém domě, který se stal působištěm souboru. Tato zdařilá inscenace byla podnětem k rozsáhlejšímu divadelnímu tvaru,

kterým bylo scénické zpracování Erbenovy „Kytice“ inscenované 19. 3. **2003**.

S nejmladšími členy pak jmenovaná režisérka nastudovala scénickou divadelní montáž „O červené Karkulce“, která měla premiéru 29. 6. 2003.

Snaha obohatit v podzimním období program kulturních akcí pro dospělé diváky Studénky vedla

Dětský divadelní soubor „Koukej“ – výstup „Štědrý večer“ z dramaturgie Erbenovy „Kytice“ (z vystoupení v Dělnickém domě ve Studénce v r. 2003). Zleva: Kateřina Lazecká, Tereza Kunzová, Tereza Novosadová a Martina Blahutová.

Městské kulturní středisko k rozhodnutí připravit každoročně několik amatérských divadelních představení v určitém časovém intervalu – jakýsi malý divadelní festival. Vznikla tak výběrová nesoutěžní přehlídka, jejímž cílem nebylo jen předvést divákům konkrétní divadelní hru, ale i seznámit místní občany s výsledky práce amatérských divadelníků Moravskoslezského kraje, tedy určitý výlov toho nejlepšího. Protože tato akce spadá do období výlovu místních rybníků, je určitá pojmová analogie více než příznačná. Tak tedy vzniknul název tohoto studéneckého minifestivalu „Divadelní výlov“. Na něm v 1. ročníku v r. 2002 vystoupily soubory:

20. 11 divadelní soubor „DUO“ (Divadlo u Ostravice) z Frýdku se situační komedií Neil Simona „Dámská jízda“

24. 11. Divadelní společnost Kozlovice s komedií Georga Feyda „Brouk v hlavě“

8. 12. divadelní soubor „Jiříkovo vidění“ z Ostravy s autorskou detektivní hrou Martina Prajzy „Čikágská bestie“

Místní divadelní soubor dospělých „2 x 3“ po hře „Album“ uvedené v r. 2001 začal v průběhu r. 2002 s přípravou další inscenace. Byla vybrána konverzační komedie postavená na dramatických situacích vyžadujících jednoznačné prostorové řešení scény. Bezpodmínečně dodržení této podmínky bylo ověřeno až ve fázi přechodu z ústních zkoušek, kdy na malém jevišti komorní scény ZUŠ nebyla tato podmínka vůbec technicky realizovatelná. V souboru tak došlo k rozhodnutí požádat

Alena Berusková jako Jacqueline a Ing. Petr Jedlička v roli Bernarda. Výstup ze hry „Mezipřistání“, r. 2003. Divadelní soubor „2 x 3“.

Alena Berusková, Ludmila Goldová a Petr Jedlička v téže hře.

vedení Městského kulturního střediska o možnost využívat ke zkouškám jeviště v Dělnickém domě, které se svým zázemím stalo novým působištěm souboru, zvláště když navíc u vedení střediska našel soubor maximální podporu a potřebné materiálové zajištění. Změnou prostředí byly výrazně zlepšeny prostorové podmínky pro práci na nové inscenaci.

Tak vznikla dle Camolettioho veselohry dramatická předloha upravená na možnosti souboru, která dostala název „Mezipřistání“. Premiéra této inscenace se uskutečnila v Dělnickém domě 30. 4. 2003, repríza pak 5. 10. tamtéž. Na hře se podíleli: dramaturgická úprava a režie Stanislav Macek, inspicent Jana Dámková a Pavla Rozsypalová, světlo a zvuk Ladislav Ostrožlík, scénografie Renata Novotná, Iveta Vavrošová a Alena Podstavková. V jednotlivých rolích vystupovali: Bernard – Ing. Petr Jedlička, Berta – Ludmila Goldová, Janette – Naďa Pituchová, Jacqueline – Alena Berusková, Judita – Jarmila Nekolová.

Stanislav Macek, Studénka

A proč ne – nesoutěžní festival amatérského divadla v Odrách

Amatérská přehlídka rádoby ochotných činoherních nezávislých ensambles

Po úspěšném průběhu nultého ročníku, který se uskutečnil v listopadu 2009, se bude konat ve dnech 4.–6. listopadu 2010 v Dělnickém domě v Odrách ročník první.

Soubor Berani z Těšovic předvedl divákům komedii s (ne)matematickým názvem $1 + 1 = 3$.

Místní divadelní soubor Lojza z Oder má téměř čtyřicetiletou tradici. Proto se divadelníci spolu s Dělnickým domem v Odrách, pod kterým vystupují, rozhodli uspořádat festival a dát tím prostor ochotníkům z ostatních takto zaměřených spolků. O výborných vztazích mezi soubory hovoří i vzájemná pozvání k hostování.

Divadelní soubor Lojza z Oder vystoupil na 0. ročníku s komedií Světáci.

Oderský soubor již v minulosti pořádal divadelní poutě, na kterých se prezentovaly různé divadelní spolky a kterých se zúčastňovala široká oderská veřejnost. Věříme, že tímto festivalem vznikne nová tradice a diváci ocení snahu a píli amatérských herců. V dnešní uspěchané době divadelní ochotníci věnují svůj volný čas divadlu bez nároku na jakoukoliv odměnu.

Ochotníci z bíloveckého souboru Odřivous sehráli hru Zahradní víl – pohádka pro děti i pro dospělé.

0. ročník festivalu, který uspořádal Dělnický dům v Odrách ve spolupráci s divadelním souborem Lojza z Oder, pod záštitou města Odry a Těšínského divadla, s velkou podporou našeho režiséra Miloše Čížka, šéfa České scény Těšínského divadla, byl zcela charitativní. Výtěžek byl věnován povodněmi zasaženému Jeseníku nad Odrou. Akce se zúčastnilo celkem pět amatérských souborů z blízkého okolí – divadelní soubor LOJZA Z ODER, PODIV ze Suchdolu nad Odrou, ODŘIVOUS z Bílovce, BERANI z Těšovic a ŠAMU ze Štítiny. Divadelní spolky představily rozličné žánry – od pohádky přes komedii až k historické hře (viz foto).

Letošní první ročník festivalu proběhne stejnou formou jako loni. Novinkou bude premiéra divadelního souboru LOJZA z Oder, který ve čtvrtek zahájí svou nově nastudovanou hrou Nejkrásnější válka. V pátek se představí divadelní soubor 2 x 3 ze Studénky ve hře Baletky, v sobotu ráno pro děti zahraje dětský amatérský soubor ze Štramberka pohádku od J. Kainara Zlatovláska. Ve 14.00 hod. se pak představí BODLÁK – Bernacké Ochotnické Divadlo z Bernartic nad Odrou v divadelní hře Žena hašteřivá a manžel zoufanlivý. Posledním představením bude divadelní hra Dámský krejčí v podání těškovického divadelního souboru Berani.

Letošní část výtěžku bude věnována Asociaci rodičů a přátel zdravotně postižených dětí v ČR o. s. – Klub Zvoneček.

Děkujeme všem našim příznivcům za podporu a věříme, že jejich očekávání nezklameme.

Taťána Bosáková, Dělnický dům v Odrách

A P R O Č N E

Amatérské divadlo PODIV ze Suchdolu nad Odrou

Při závěrečné písni Život je jen náhoda. Zleva – E. Kantorová, R. Ehler, A. Závacká, J. Tkadleček, M. Hurtová, I. Škorňová, I. Csibová, J. Hub, R. Kuchyňková, K. Závacká, L. Pazderová a A. Jurnykl.

Suchdol nad Odrou má bohatou tradici ochotnického divadla, o čemž svědčí dochovaná kronika, mapující historii amatérských divadelníků od roku 1945 až do roku 1988, kdy byla jejich činnost na dlouhá léta přerušena.

V některých lidech dřímala touha po prknech, která znamenají svět, ale protože nebyl žádný spolek, kde by mohli dát průchod svému exhibicionismu, rozhodli se založit soubor vlastní. Zpočátku se nezávazně scházela parta nadšenců, kteří uvažovali o obnovení amatérského divadla. To se psal rok 2007. Původně nejasné obrysy, jak by mělo divadlo vypadat, nabývaly postupně ostrosti. Debatovalo se například o tom, zda budeme hrát lety prověřené divadelní kusy známých autorů, až zvítězilo odhodlání pokusit se o tvorbu vlastní, o autorské divadlo. Tragédii jako žánr jsme rychle vyloučili již s ohledem na nezkušenost členů souboru; tušili jsme, že nejlépe nám půjde komedie. Mezitím probíhal „nábor herců“ převážně z řad přátel a kamarádů. V této době

také vznikl název našeho amatérského spolku – PODIV, jehož principálkou se stala Iveta Csibová.

Tato fáze divadla trvala asi půl roku. Pak nastala fáze vyšší, kdy s odkazem na náš nedostižný vzor Divadlo Járy Cimrmana byl vymyšlen název hry – „Dlouhá, Široká a Krátkozraká aneb jak (ne)sehnat chlapa v 21. století“ a autoři Majka Hurtová a Aleš Jurnykl začali psát první z mnoha verzí scénáře. Ukázalo se, že nejvhodnějším kandidátem na režiséra je právě jeden z autorů, Aleš. Na dalších schůzkách doznával scénář mnoha změn, někdy i celkem zásadních zvrátů, do diskuze se zapojovali všichni budoucí herci.

Protože v tuto dobu již bylo jasné, že to s divadlem myslíme zcela vážně, rozhodli jsme se, že by bylo dobré naši činnost oficiálně zaštitit nějakou zavedenou institucí. Nabízel se samozřejmě Klub kultury městyse Suchdolu nad Odrou, vyhovovalo nám zejména zázemí, které nám byl schopen poskytnout v sále domu kultury. Čím dál zřetelnější byly postupně také finanční nároky, protože u amatérského divadla nestačí

jen počáteční nadšení, ale je potřeba nakoupit materiál na výrobu kulís a kostýmů a také upravit sál, který po dlouhé přestávce nebyl na divadlo absolutně připraven. I tady se ukázala spolupráce s městysem velkou výhodou a především vybavení sálu bylo pořízeno z jeho rozpočtu.

Jelikož se naše finanční nároky začaly zvyšovat, na řadu přišli štedří sponzoři, které se nám podařilo přesvědčit, že své peníze vkládají do kvalitního kulturního počínu nejméně regionální úrovně. Ti potom čekali několik měsíců do předpremiéry v nejistotě, zda své peníze investovali správně.

Že nadšení umíme přenášet na okolí, se nám potvrdilo při výrobě kulís, kdy nám hodně pomohly i děti. Také zkoušky jsme si náramně užívali. Úžasně jsme si psychicky odpočinuli od všedních starostí. Prožívali jsme báječná odpoledne, ač lidé nejrůznějšího věku, profesí a pohlaví. Počet členů se ustálil na patnácti a jsou to: Iveta Csibová, Richard Ehler, Josef Hub, Marie Hurtová, Aleš Jurnykl, Eva Kantorová, Radka Kuchyňková, Jindřich Ondrůš, Libuše Pazderová, Iva Škorňová, Jan Tkadleček, Jeanette Turková, Alžběta Závacká, Kateřina Závacká, Jakub Závacký.

Konečně nastal 28. listopad 2008, den předpremiéry. Na tuto událost jsme si pozvali rodinné příslušníky, známé a hlavně sponzory, abychom zjistili, jak se jim naše hra bude líbit a jestli s ní můžeme vystoupit před širokou veřejností. Navíc v podstatě nehrozilo riziko neúspěchu, neboť rodina a přátelé vás neshodí a sponzoři nepřiznají, že špatně investovali. Bouřlivý potlesk a častý smích nám ukázaly, že jsme zřejmě na správné cestě.

Aniž bychom tušili, vyšlo také najevo, že jsme naším představením obnovili tradici ochotnického divadla v Suchdole nad Odrou právě po dvaceti letech.

Od tohoto dne nastal kolotoč vystoupení v blízkém i vzdálenějším okolí. S hrou Dlouhá, Široká a Krátkozraká aneb... jsme vystupovali celkem desetkrát. Čtyři představení u nás v Suchdole (z toho jedno na podporu projektu Sdružení

Scéna Parkoviště – zleva Marie Hurtová, Kateřina Závacká a Iveta Csibová.

Aleš Jurnykl a Iveta Csibová.

Comenius Fulnek – výtěžek věnován na pomoc tibetským dětem v sirotčinci v Káthmándú), dále v Bartošovicích, Mošnově, Fokusu v Novém Jičíně, zúčastnili jsme se 7. ročníku krajských přehlídek studentského a experimentálního divadla „Opona 2009“ v Beskydském divadle v Novém Jičíně, také 0. ročníku nesoutěžního festivalu amatérského divadla v Odrách s názvem „A proč ne“. V neposlední řadě rádi vzpomínáme na charitativní představení v Hranicích, které pořádalo Sdružení Šance – výtěžek ze vstupného věnován na podporu hemato-onkologického oddělení Dětské kliniky Fakultní nemocnice v Olomouci. Všude jsme se setkali s příznivou odezvou publika.

V současné době připravujeme novou autorskou hru a pokud se setká s podobně vlídným přijetím u diváků jako naše první hra, budeme vědět, že naše ochotničení má smysl.

Iveta Csibová a další členové divadla PODIV
Foto Lenka Malinová.

BODLÁK Bernacké Ochotnické Divadlo

V Bernarticích nad Odrou má ochotnické divadlo tradici dlouhou více než 110 let (více viz POODŘÍ 3/2006) a během tak dlouhé doby se dočkalo mnoha změn. Tou poslední je ukončení aktivní činnosti režiséra a vedoucího souboru Ivana Prašivky v září 2009. Stalo se tomu po obdivuhodném osmadvacetiletém působení ve funkci vedoucího a padesátileté herecké činnosti. Za jeho nezištnou práci pro ochotnické divadlo mu patří poděkování.

Jeho nástupcem se stal Zdeněk Klos, který má k amatérskému divadlu velmi vřelý vztah a věnoval se mu, ať již jako amatérský herec, režisér či šéf souboru, s menšími přestávkami prakticky celý život.

Prvním krokem bylo založení nového občanského sdružení, které navazuje na tradice ochotnického divadla (dříve Lidová scéna) v Bernarticích nad Odrou a zároveň poskytuje divadlu vlastní identitu tolik potřebnou například pro získávání nezbytných finančních prostředků pro svou činnost. Přípravný výbor pro založení občanského sdružení se sešel v polovině října, projednal a odsouhlasil jeho

stanovy a také nový název. Po diskusi bylo přijato pojmenování „BODLÁK Bernacké Ochotnické Divadlo“. Název vznikl ze začátečních písmen Bernacké Ochotnické Divadlo tj. Lidé A Kultura. Čárka nad písmenem A pak představuje nezbytný „divadelní osten“, který se tak – díky obsahu slova „bodlák“ – promítl do vlastního názvu.

Občanské sdružení bylo zaregistrováno 1. prosince 2009 a k témuž datu mělo 25 členů. Dne 5. ledna 2010 se sešla první valná hromada sdružení, která zvolila na období dvou let členy vedení, odsouhlasila dramaturgický plán na r. 2010, bylo přijato logo sdružení a také vznik skupiny dětského ochotnického divadla s názvem BODLÁČEK.

První hrou, kterou nový soubor nastudoval, byla činohra se zpěvy s názvem „Žena hašteřivá a manžel zoufanlivý“. Šlo o lidovou frašku neznámého autora zabývající se možnostmi nápravy lidských charakterů. Premiéra proběhla 10. dubna 2010 a repríza 24. dubna.

Zájem diváků byl velký a to je jistě dobré znamení, že bernartické divadlo čeká ještě řada divadelních počinů. Entuziasmus a nadšení divadelníkům určitě nechybí. Bez toho se totiž ochotnické divadlo dělat nedá.

*Radim Jarošek
(z materiálů poskytnutých
Obecním úřadem v Bernarticích nad Odrou)*

Zleva: Aleš Hubr, Helena Lysáčková, Antonín Volf, Václav Drlík, Václav Brodík, Marie Šimíčková, Gabriela Malinčíková, Zdeněk Klos (režisér), Tomáš Horut, Jiří Šimíček, Václav Bayer, Věra Košťálová, Daniela Horutová, Stanislav David a sedící Jana Klosová (Foto Václav Šimíček).

Za tajemstvím osudu válečného stíhače Jiřího Krále

Ke 100. výročí narození a 70. výročí smrti rodáka z Polanky nad Odrou

Prolog

Jsem detektiv amatér. Přezdívali mi tak moji žáci ve škole. Detektiv Jarda či Scotland.Yarda. Vyšetřil jsem kdejakou drobnou krádež či klukovskou lumpárnu. Z pouhého smyslu pro spravedlnost, abych se zastal poctivých.

Za můj dlouhý život jsem poznal nespravedlností ažaž. Každý společenský řád se tvářil jako ten nejlepší, ale plnou pravdu bude asi možné pochopit až za dalších sto let, ale to už tu nebudu. Proto se pokusím napsat fakta, nad kterými se určitě aspoň jednotlivci zamyslí.

Jde o příběh naprosto pravdivý, nepřikrášlený. Takové píše sám život.

Svá setkání s Jiřím si už přesně nevybavuji. Byl jsem dítě. Ale v paměti zůstalo kroužení letadla nad Polankou a tátova slova: „To je Jiřík“. Jiří byl mladším bratrancem mého otce Vladimíra. Byli dvojnásobně spřízněni, jejich otcové Královi byli bratři, jejich matky byly sestry Frankovy.

Když jsem nastoupil do první třídy národní školy, přišlo německé vojsko. Do Polanky, velké české vesnice na břehu Odry, kde obyvatelé vždycky mluvili česky se slezským dialektem. Bylo to 9. října 1938.

Najednou německé vlajky s hákovým křížem, sundávání českých nápisů. Když postavili u školy lešení, aby odstranili český citát z Komenského „Pojď sem, synu, uč se moudrým býti...“, občané se srotili nedaleko školy a volali „My chceme českou školu!“, Němci povolali četnictvo a vojsko až z Nového Jičína, stříleli pro výstrahu do vzduchu...

Ve škole německý řídicí učitel, začalo více než šest let německé okupace.

Do této obecné školy šlapával kdysi z osady Janová žáček Jiří Král. Denně po polních cestách, jiných v té době nebylo.

Celé období více než šestileté okupace pak zůstalo zahaleno rouškou mnoha tajemství. Dokonce i dnes, téměř sedmdesát let po událostech hrůzy, se snaží historici rozplést neobjasněné události té doby.

Vraťme se však do období těsně po válce.

Rok 1945

Obávám se, že dnešní generace plně nepochopí tu nepopsatelnou radost z pocitu skutečné svobody po všech útrapách, které každý prožíval po svém. Co jsme všechno v té euforii slibovali, co všechno uděláme, jen když máme svobodu.

Bylo ale třeba počítat i ztráty. Válka skončila, vězňové se vraceli z koncentračních táborů, stejně

i vojáci – dobrovolníci z různých světových front. Návraty trvaly měsíce, dokonce i roky. Ale mnohé rodiny se nedočkaly vůbec.

V červnu 1945 dostala rodina Králova z Ministerstva národní obrany v Praze oznámení, že npor. let. Jiří Král, narozen 15. března 1910 v Polance n. Odrou je nezvěstný od 8. června 1940. Můj otec Vladimír Král, nar. 1907, začal pátrat po osudu svého bratrance, ale svědků jeho smrti nebylo. Objevoval se jen 8. červen 1940, kdy se nevrátil z boje. To se sporadicky objevovalo v některých denících.

Výpovědi kamarádů

Nejvíce čekal na návrat svého nejmladšího syna hornický důchodce Alois Král, ten ale v dubnu 1947 umírá. Nedočkal se už ani svědectví čtyř nejbližších kamarádů Jiřího – Dr. Vladimíra Henzla z Ministerstva zahraničí (bývalého vicekonzula v Polsku), škpt. Františka Peřiny (pozdější legendární „generál NEBE“), osobního přítele pplk. Antonína Navrátila a spolubojovníka z útvaru GC I/I ve Francii pplk. Rudolfa Fialy. Ti popisovali jeho cestu do odboje, činnost v Polsku a ve Francii, jeho úspěchy a vyznamenání. Byl pro svoji statečnost, upřímnost a vypěstovaný smysl pro povinnost a kamarádství v boji i mimo boj velmi oblíben.

Všichni uváděli 8. červen 1940 jako den, kdy se nevrátil z boje. Nikdo ho však neviděl mrtvého, jeho poslední boj.

Rozhodující dopis však přišel na adresu již zemřelého Aloise Krále v říjnu 1948: „Ministerstvo národní obrany obdrželo v těchto dnech zprávu prostřednictvím svých zastupitelských úřadů, že britské vojenské pátrací jednotky našly hrob Vašeho syna npor. letce Jiřího Krále. Podle této zprávy zahynul Váš syn při seskoku padákem z letounu dne 8. června 1940 a byl pohřben francouzskými úřady následujícího dne na místním hřbitově v Monneville, okres Oise, ve Francii. Britské vojenské úřady oznámily zároveň, že berou hrob do svojí péče. Podávajíc Vám tuto zprávu, vyslovuje Vám Ministerstvo národní obrany znovu soustrast nad ztrátou Vašeho syna a ujišťuje Vás, že jeho oběti nejvyšší nebude nikdy zapomenuto...“

Tak to byl definitivní konec nadějí. V Evropě začala studená válka, do západních zemí byla cesta nemožná. Už se nic nedozvíme.

Ale byl to také začátek.

Odvážný závazek

Bylo mi šestnáct let a umínil jsem si tehdy, že ten poslední boj Jiřího Krále musím vypátrat stůj co stůj. Netušil jsem, kolik podrobností vyjde najevo a kolik let to bude trvat. Byl to běh na celý lidský život.

Dopis do Francie

Studoval jsem tehdy francouzštinu. Moc jsem toho ještě neuměl, ale rozhodl jsem se, že napíšu do Francie. Ale komu? V každé obci je přece starosta. Napsal jsem tedy „Monsieur le Maire de la Commune Monneville, Oise, France...“

Odpověď přišla za několik měsíců, je datována 29. června 1949. Byl to nejvzácnější dopis mé životní korespondence.

Píše jej zaměstnanec obce, polní hlídač pan Georges Laurent, který patrně posbíral svědectví pamětníků v obci. Píše:

„Pane,

odpovídám na Váš dopis ze dne 15. června, ve kterém se tážete na podrobnosti, týkající se smrti pana Jiřího Krále.

Váš strýc zemřel 8. června 1940 následkem letectvého boje sám proti nejméně dvanácti německým letadlům. Jeho letoun se vzřal, letec skočil padákem a ten se naneštěstí neotevřel. Váš strýc se zabil dopadem na zem a to mezi 14. a 15. hodinou. Hned po jeho dopadu se pan starosta odebral na místo a odnesl tělo, aby je uložil v jednom bytě v blízkosti místa, odkud jsme je položili na máry příštího dne 9. června a uložili rakev na obecním hřbitově, kde stále zůstává a jeho hrob je udržován naší péčí.

Potom v roce 1943 nebo 1944 Němci otevřeli rakev za mé přítomnosti, aby se dověděli, jestli to nebyl někdo z jejich. Podle jejich odpovědi jsem poznal, že on byl spojenec, to znamená Angličan. V roce 1947 přišla jedna anglická komise od „Royal Air Force“ a ta mohla dát jméno a připojit štítek na hřbitově.

To je vše, co Vám mohu potvrdit, to je vše ze zpráv všech obyvatel, kteří tehdy byli v obci. Všichni souhlasí s tím, abych dodal, že Váš strýc zemřel jako opravdový hrdina, bojující sám proti dvanácti.

První hrob v Monneville 1949. Archiv autora.

Prosím, abyste přijal naši soustrast. Upřímně Vás zdraví Georges Laurent“

Žádá o potvrzení příjmu dopisu. Ochotně tak činím a děkuji mu, jak to jen svou bídou franštinou nejlépe dovedu. Za zprávy, které pro mne mají cenu zlata.

První stíhači odjíždějí na frontu, Chartres, 1 prosince 1939. Zleva četař Půda, rtm. Peřina, npor. Navrátil, npor. Král...
Archiv autora (V. Cukr: S trikolórou Francie...).

Po nějaké době se odvažuji poprosit jej o fotografii hrobu. Přichází dopis od učitele Rolanda Ansarta z Monneville. Píše, že hřbitov je v Marquemontu, osadě dva kilometry od Monneville. V dopise jsou dvě fotografie hrobu, který prý děti velmi často zdobí květinami.

Znovu děkuji neznámému člověku. Své rozhodnutí jsem splnil, mám i dokument. Už jsem nedoufal, že se někdy dozvím něco víc. Korespondence s Francií na mnoho let skončila.

V rodné Polance v osadě Janová odhalili v roce 1950 pamětní desku na požární zbrojnici třem členům hasičského sboru: otci a synu Tomáškovým, které Němci zastřelili v dubnu 1945 za ukrytí raněného ruského vojáka, a Jiřímu Královi.

Kromě drobných novinových článků dlouho žádných stop nebylo. O západních letcích se nepsalo, byli na indexu, perzekuováni. Literatura o nich byla vyřazována z knihoven. Sám jsem se o tom přesvědčil v době základní vojenské služby. V Horním Dvořišti se mne jednou zeptala knihovnice, zda jsem neměl příbuzného v odboji ve Francii a darovala mně vyřazenou knížku Václava Cukra „S trikolourou Francie na letounu“, v níž jsem našel fotografii s Jiřím Králem ve skupině prvních stíhacích pilotů, odjíždějících na frontu. Chartres 1. prosince 1939. Poprvé jsem zachytil jeho fotografii z Francie.

Poštovní známky

s jeho portrétem jsem měl doma, celou sérii portrétů padlých hrdinů. Jména však u nich scházela. Poznal jsem kapitána Jaroše. Jiřího jsem poznal podle rodinných fotografií. Ale je to skutečně on? První informaci jsem získal z odborného časopisu Filatelie, č. 9 – 10 z 9. května 1965, kde byl článek „Dvacet let londýnské série hrdinů zahraničního odboje“. Podepsal ho autor série Dr. Antonín Tichý.

Teprve v roce 2007 vyšla ve Žďáře nad Sázavou celá knížka Karla Černého „Muži z londýnského vydání“. Současný poslanec v ní popsal osudy všech osmi hrdinů našeho odboje, kteří tenkrát byli vyobrazeni na prvních československých poštovních známkách po válce, ale bez uvedení jména. Série měla zachytit pokud možno všechny složky zahraničního odboje. Npor. Jiří Král je v publikaci uveden jako první v kapitole „První velitel“. V dalších kapitolách následují: voj. František Adámek, npor. Stanislav Zimprich, rtm. Jozef Gabčík, škpt. Alois Vašátko, škpt. Pravoslav Řídký, npor. Otakar Jaroš a vojenský lékař MUDr. Miroslav Novák.

Jiří Král se tak stal prvním a zatím jediným občanem Ostravska, jehož portrét byl i na čsl. poštovních známkách.

Když jsem se dověděl první zprávy o podílu Jiřího Krále na založení naší první československé vojenské jednotky v Krakově, sháněl jsem důkazy. Zatím jsme se ve škole učili, že náš odboj vznikl v Buzuluku v Sovětském svazu. To je přece převratné zjištění!

Poštovní známky 30 hal. a 3 Kč. Londýnské vydání 1945.

Kdo by mi to mohl potvrdit lépe než sám generál Ludvík Svoboda. Už nebyl ministrem národní obrany, sám byl perzekuován. Po práci někde v JZD pracoval nyní ve Vojenském historickém ústavu v Praze. Napsali jsme mu a získali další cenné svědectví.

Dopis generála Svobody

„Nadporučíka Jiřího Krále znám z doby, kdy jsem vyučoval na vojenské akademii v Hranicích“, píše 21. července 1965 generál Ludvík Svoboda, k němuž celý národ vzhlížel jako k symbolu našeho osvobození. „Byl mým posluchačem. Již tehdy upoutal na sebe pozornost. V učení byl pilným, zodpovědným a důsledným, ve vystupování skromný, taktní, byl přímý a tichý povahy. Učitelé i posluchači ho měli rádi.“

Po delší době jsme se setkali v Polsku, v městě Krakově. Bylo to 11. června 1939. Měl jsem radost, že žák předešel svého učitele. Byl v Krakově mezi prvními a zasloužil se o ustavení naší vojenské skupiny. Byl jejím prvním velitelem.“

Znovu a znovu čtu větu, která opravovala mé dosavadní znalosti z historie. A generál Svoboda dodává: „Když jsem se stal po příchodu velitelem vojenské skupiny, jmenoval jsem Jiřího svým pobočníkem. Spolupracovalo se nám dobře. Jiří překvapoval svými odbornými i vojensko-politickými znalostmi a dobře se orientoval ve stávající tehdy mezinárodní situaci.“

Takto familiárně a uznale píše živá legenda o prostém ostravském synkovi z hornické rodiny. To jsem ještě netušil, že se později o krakovské významné epizodě dozvím daleko více podrobností. Zatím jsem si vážil napsaných slov uznání generála Svobody, jeho krásného podpisu v závěru – Váš gen. Svoboda.

Nějaké zmínky o Jiřím se objevovaly v čs. televizi u příležitosti Dne čs. letectva, začínalo jakési uvolnění. Blížil se rok 1968. Bylo mým přáním podívat se do míst, kde Jiří bojoval a padl, navštívit jeho hrob. Bylo to i přání mého otce Vladimíra, který se velmi obětavě věnoval pátrání po osudu svého bratrance Jiřího. Avšak na podzim 1967 otec náhle zemřel.

Znovu píšu do Francie

Už na jaře 1968 jsem podnikl první kroky k návštěvě Francie. Bylo třeba zjistit, zda hrob ještě existuje. Napsal jsem panu Laurentovi i učiteli Ansartovi, ale ani jedné odpovědi jsem se nedočkal. Napsal jsem tedy obsáhlý dopis starostovi obce Monneville. Žádal jsem o jakoukoli zprávu.

K mému překvapení přichází odpověď psaná česky. Je datována v Paříži 29. července 1968. Píše ji pan Louis Manicek (původně Ludvík Máníček), předseda Sdružení československých dobrovolníků ve Francii. Organizace bojovala za války proti fašismu, nyní se stará o hroby padlých Čechoslováků na území Francie.

Místopředseda organizace Josef Příkazský dostal dopis od starosty obce Monneville. K záležitosti Jiřího Krále sděluje nové a překvapující zprávy.

„Ostatky por. Krále Jiřího /pozn. ve Francie neznají hodnotu npor., proto je uváděn jako poručík – lieutenant/ byly na naši žádost převezeny na náš čs. vojenský hřbitov na La Targette 13. prosince 1963, číslo hrobu 173, z francouzského vojenského hřbitova CAMBRONNE (okr. Oise). Od francouzského Ministerstva letectví jsem na moji žádost dostal seznam padlých čs. letců ve Francii, v němž hlásí případ por. Krále u letky-stíhaček – I/1 Groupe de chasse, padl 8. 6. v okolí Montdidier-Lavigne (okres Somme) – nezvěstný. Později, v roce 1966, velitel čs. letectva dr. Karel Janoušek mi potvrdil, že Král padl v uvedeném úseku, že při sestupu padákem byl omylem zastřelen francouzskou pěchotou.

Vaším dopisem se dovídáme teprve, že byl pochován v obci Marquemont. Po dlouhém hledání našel jsem jeho hrob se čtyřmi padlými čs. letci na francouzském vojenském hřbitově v Cambronne (okres Oise). Kdy tam byl převezen nám není známo.“

(Pozn.: K sestřelům letců omylem bohužel ojediněle docházelo, ale v našem případě je tu rozpor mezi svědectvím občanů Monneville a nepřesností popisovaných míst prostoru leteckých bojů.)

Louis Manicek pokračuje: „Ve Francii spadají hroby padlých vojáků do správy Ministerstva bývalých bojovníků, které o ně pečuje, tak jako o náš čs. vojenský hřbitov. Z těchto důvodů byly hroby všech padlých soustředěny na společných hřbitovech pro snadnější pečování. Naše Sdružení si vzalo za úkol také soustředit ostatky všech našich kamarádů, kteří padli ve Francii, na náš vlastní čs. vojenský hřbitov, který jsme utvořili u pomníku ROTY NAZDAR, na místě, kde 9. 5. 1915 bojovali a prolévali krev první čs. dobrovolníci pro samostatnost čs. republiky.

Soustředili jsme tam dosud 186 čs. vojáků-dobrovolníků. Jak shora uvádím, 13. prosince 1963 jsme tam soustředili ostatky 28 čs. letců, mezi nimi Jiří Král.

Letos, 19 května (1968), jsme odhalili slavnostně památník na počest všech čs. padlých ve Francii

v obou válkách, za účasti 12členné delegace bývalých zahraničních vojáků z Prahy. (Viz snímek z oslavy s pravou částí hřbitova.) První dvě řady hrobů jsou letci, pátý hrob od levé strany, s poznámkou, je hrob poručíka Jiřího Krále... Náš hřbitov je za obcí NEUVILLE-SAINT-VAAST, asi 6,5 km od města Arras, 176 km na sever od Paříže.“

K dopisu je celý svazek příloh – fotografie čs. hřbitova při odhalení památníku, dokumentární snímek z převozu ostatků čs. letců 1963, barevná pohlednice čs. hřbitova, výtisk pozvánky na odhalení památníku s podpisem architekta stavby, plán a uspořádání hřbitova spolu se seznamy všech padlých čs. vojáků v obou válkách na sedmi stranách, čísla hrobů.

Čs. vojenský hřbitov na La Targette, otevření 1968. Archiv autora.

Na Hradě u prezidenta republiky gen. Svobody

Po změnách ve společnosti v roce 1968 se něco hnulo. Snaha po nápravě chyb, rehabilitace, cestování na Západ, revize dosavadního vývoje... Prezidentem republiky se stal Ludvík Svoboda.

On sám byl nejpovolanějším člověkem, který mohl říct pravdu o počátcích našeho odboje. Udělal to. Ke 30. výročí založení naší první čs. vojenské jednotky v Krakově, které připadalo na 30. duben 1969, svolal do Prahy na Hrad ty, kteří se nejvíce zasloužili o vznik naší první čs. vojenské skupiny. Udělil jim Řády Rudé hvězdy. Mezi nimi i Jiřímu, in memoriam. Byl jsem pozván k převzetí.

Setkal jsem se tam s mnoha lidmi, kteří Jiřího znali. Vykreslují jej jako skvělého člověka a kamaráda. Byl jsem jako ve snu. Do poslední chvíle jsem nevěřil, že se s ním setkám. Vždyť prezident nikdy nepředávájí vyznamenání osobně. Řadí nás v salónek, je přítomen i polský velvyslanec a jiné osobnosti. Připraveni jsou kameramani, fotografové, novináři. Pro mne velká chvíle...

Prezident Svoboda přichází se svou chotí. Je v civilu, ale v každém jeho pohybu a gestu se nezapře voják. Podává ruku...

Autor u prezidenta Ludvíka Svobody, 30. 4. 1969. Archiv autora, foto ČTK.

Zvolna se blíží ke mně. Srdce mám v hrdle. Představuji se, vyřizuji pozdravy od rodiny. Po projevech znovu před něj předstupuji a přijímám řád. Vrývám si do paměti každou podrobnost. I jeho slova: „Je mi velice líto, že tu dnes Jiří není mezi námi.“ V jeho hlase cítím, že to neříká státník, ale kamarád z války. Přebírám řád i dekret o propůjčení řádu za významnou účast v bojích a při založení československé vojenské jednotky v Krakově. A zase vlastnoruční podpis generála Svobody, tentokrát jako prezidenta ČSSR.

Pak ještě jedno setkání ve vedlejším salónu. Vzpomínal nad fotografií Jiřího, kterou jsem mu podal. Když se s námi po třech hodinách rozloučil, zůstal ve mně pocit, že Jiří zůstal zapsán hluboko v duši člověka, jehož jméno je symbolicky spjato s osudem národa.

Na Hradě jsem se setkal s mnoha jeho kamarády z Krakova. Dobře Jiřího znali, vždyť prošli jeho rukama v přijímači. Velmi pěkně na něj vzpomínal lékař naší jednotky. Ze všech nejvíce se mi vryla do paměti slova Mojmíra Teplého: „To byl zlatý kluk.“ Opakoval to stále dokola.

Někteří další mi pak napsali. Byl slušný k jiným, trpělivý, statečný a věrný. Nikdy nečekal slávu a pochvalu.

Cesta do Francie

V létě 1969 jsme s manželkou podnikli cestu do Francie. Nebylo to jednoduché, všichni se chtěli po tolika letech izolace podívat na západ. Na ambasádách a na zastupitelstvích neuvěřitelné fronty na víza.

Cestovali jsme vlakem s minimálními finančními prostředky, 25 dolary na osobu. Ve Francii jsme pobýli deset dnů. Do hotelu v Paříži nám zavolal pan Příkazský. Jel na druhý den autem na víkend za manželkou, nabídl nám, že nás zaveze do blízkého Monneville. Uvítali jsme to.

A tak náhle projíždíme malou vesnicí Monneville a jedeme ke hřbitovu v Marquemontu. Je tu jen hřbitov s kostelem z 11. století, vedle dva domky a stará budova, snad bývalý klášter. Poblíž kostela mi ukazuje pan Příkazský místo, kde byl původní hrob Jiřího Krále. Tráva pokryla opuštěný hrob.

Poslední svědkové

Jedeme zpět do Monneville. Zastavujeme na návsi. Hledáme svědky té události z 8. června 1940. Ptáme se tří starých lidí. Něco o tom slyšeli, ale v Monneville v té době nebyli.

Vyhledali jsme starostu, pak bývalého hrobníka pana Yota. Je to starý pán. Tělo Jiřího vykopával,

když exhumaci nařídili Němci. Vzpomíná si jen, že letec měl u sebe něco zlatého, neví již přesně co, ale že mu tu věc ponechali. Pak přijíždí nákladním autem starosta obce. Posílá nás za truhlářem, který údajně dělal rakev. Jedeme tam, ale ten nic neví, protože byl tehdy jako všichni muži na frontě. Přichází jeho manželka a říká, že letadlo sestřelili Němci. Stalo se to na místě zvaném Dubreuilova louka. Letec dopadl dále od letadla. Vědí o tom dvě paní, které bydlí poblíž onoho místa – paní Lebotová a paní Julienová.

Jedeme k domu paní Lebotové. K brance vychází i její manžel. Ten pomáhal panu Yotovi při exhumaci. Paní Lebotová říká, že letadlo dopadlo u starého mlýna a tělo letcovo opodál, u potoka. Letec prý byl popálený a zabořil se dost hluboko, protože padák se mu neotevřel a terén v okolí potoka je měkký. Jeho tělo odnesli do mlýna, pak jej pohřbili. Na vlastní oči letce neviděla, ale ví o tom z vyprávění svědků, kteří již nežijí. Za několik hodin po té události z obce odjela. Kdyby se to stalo o něco později, neměl by ho již kdo pohřbít. Obec byla liduprázdná. Muži byli na frontě, ženy, děti a starci prchali před Němci na jih. K další svědkyni jsme již nejeli, ta prý neví nic jiného. Hrobník, který jej pohřbíval – pan Georges Laurent – již nežije. Rakev dělal pan Dauge – také již zemřel. Učitel Ansart se odstěhoval...

Splnil jsem svůj úkol. Poslední stopy skončily. Jedeme ještě dolů ke starému mlýnu. Ve mlýně bydlí početná rodina. O události nevědí nic – nebydlí tu dlouho.

Dubreuilova louka u Monneville, místo posledního boje Jiřího Krále. Foto autora.

Na louce se pase dobytek. Plenky vlají u mlýna jako symbol nového života. Už skoro třicet let poté... Dlouho se nemohu rozloučit s místem, které už nikdy nevymažu ze srdce. Už mne volají, musíme stihnout vlak do Paříže.

Ke hrobu na La Targette

Po krátkém pobytu ve francouzské metropoli jedeme po stopách Jiřího na sever. Rychlík se žene přes Chantilly, tady bylo ono letiště na dostihové dráze. Přes Amiens, za ním po pobřeží Lamanšského průlivu. Vystupujeme v přístavu Boulogne. Přistávají tu velké parníky z Anglie. Připomínáme si, že tu 1. srpna 1939 přistál parník „Chrobry“ s československými letci. Tady Jiří Král vstoupil na půdu Francie. Země, která se mu stala osudnou.

Krajina hřbitovů

Večer vjíždíme do starobylého Arrasu a ráno jdeme pěšky po silnici směr Béthune. Z dálky vidíme obrovský hřbitov. Desítky tisíc hrobů. Vstupujeme dovnitř, ale je to hřbitov německý. Jdeme dál. Napravo je konečně obec Neuville-Saint-Vaast. A za ní přímo u silnice osada La Targette. Je tam skutečně hřbitov, ale jsou na něm pohřbeni britští vojáci. Za ním obrovský hřbitov francouzský. Opět desetitisíce hrobů.

O hřbitovy je tu vzorně pečováno. Na každém křížku je kovová tabulka s hodností, jménem a daty, před křížem keřičky růží, mezi hroby pečlivě stříhaný trávník. Šest obrovských polí hrobů. Kolik životních osudů...

Hledáme náš hřbitov, ale marně. Pak se dovídáme, že je kilometr za osadou.

Jdeme znovu po silnici a už z dálky jej poznávám podle fotografie. Je ohraničen živým plotem.

U cíle cesty

Ve srovnání s ostatními hřbitovy je to jen hřbitůvek. Vpředu je pomník roty NAZDAR z první světové války, vzadu nově vybudovaný památník. Je tu také starý kříž převezený sem od Kreščaku, kde v bitvě padl český král Jan Lucemburský. Hroby jsou po obou stranách.

Ale překvapení. Kříže nejsou dřevěné, ale z bílého betonu, pod zemí propojené deskou, aby se časem nevychýlily. Po rekonstrukci hřbitova nejsou na křížích zatím tabulky se jmény... Ještě že máme plánek s čísly hrobů. Nemůžeme však našroubovat přivezenou fotografii v rámečku. Přivazujeme ji. Na hrob pak vysypáváme prst z rodné Polanky, odebíráme prst z hrobu... Symbol.

Symbol něčeho velkého, co asi ani další generace už nepochopí.

30. výročí hrdinské smrti, velká slavnost na Janové

Ohlasy roku 1968 zvolna utichají, už zase se moc nemluví o západních vojácích. Nastupuje normalizace života. Proto je až s podivem, že se podařilo narychlo vytisknout moji knížečku „**Po stopách Jiřího Krále**“, jakýsi malý sborník dokumentů s výsledky pátrání po jeho životní anabázi. Navštívil jsem i významného svědka, jeho kamaráda

Hrob na La Targette. Foto Ondřej Mittner; vnuk autora.

z dětství – Lubomíra Paskra, nyní upoutaného na lůžko. Získal jsem od něj také vzácnou osobní upomínku – letecký kordík Jiřího.

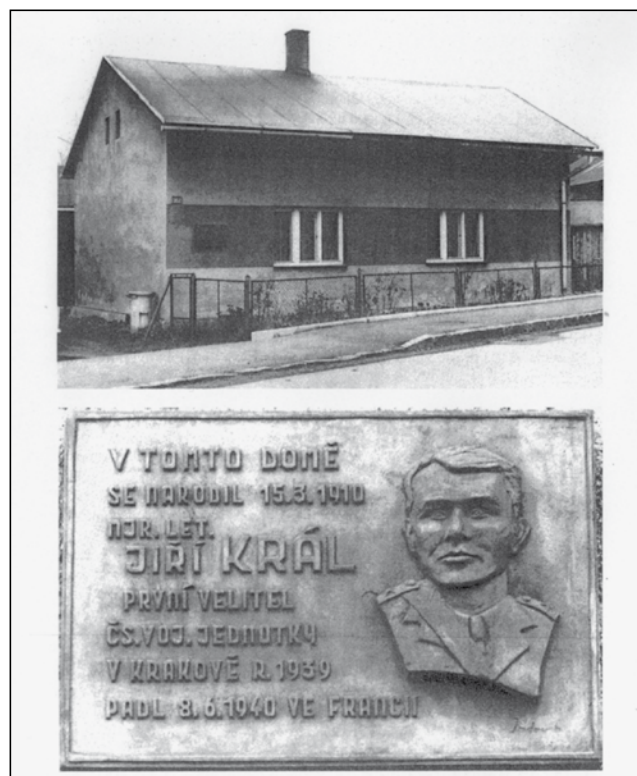
Publikaci vytiskli v tiskárně VOKD v Ostravě v roce 1970 díky obětavosti personálu a zejména vedoucího pana Neuvirta, vrstevníka Jiřího Krále.

Odhalení pamětní desky v Polance – Janové

Je až obdivuhodné, co se podařilo zorganizovat spoluobčanům v Polance nad Odrou. Dvoudenní velká mírová slavnost na Janové vyvrcholila v neděli 30. srpna 1970 odhalením pamětní desky na rodném domě Jiřího Krále.

V průvodu z Polanky na Janovou bylo skoro dva tisíce občanů. Slavnost byla zahájena přeletem tří proudových stíhaček nad místem slavnosti, tři bývalí váleční letci uložili prst z hrobu u pamětní desky na hasičské zbrojnici, byl přítomen polský konzul, nejbližší rodina Jiřího, členové Svazu protifašistických bojovníků, malá vojenská jednotka, hrála dechová hudba, zpíval smíšený pěvecký sbor, natáčela Čs. televize, prodávala se knížka „Po stopách Jiřího Krále“, hlavní ulice přes Janovou (kolem jeho rodného domu) byla pojmenována jako ulice Jiřího Krále. Nakonec byla slavnostně odhalena pamětní deska na jeho rodném domě čp. 352.

Moji knížku jsem pak poslal prezidentu Svobodovi. A také do Vojenského historického ústavu

Pamětní deska na rodném domě, rodný dům.

Účast na slavnosti 30. 8. 1970 na Janové. Archiv autora.

Uložení prsti, delegace z Prahy. Archiv autora.

v Praze. Jak jsem později zjistil, stala se zdrojem cenných informací.

Beseda v Odrách

ZO Svazarm tam připravil výstavku „Českoslovenští letci ve II. světové válce“ na 22. září 1979 a večer byla beseda s filmem. Nabito, zvláště mladými lidmi. Jména letců čtu po letech z autogramů na pozvánce – Zdeněk Škarvada, Ladislav Valoušek, František Fajtl, plk. Karel Mrázek, plk. Alois Šiška, kpt. Petr Chebeň. Vzpomínám si na to ticho, když plk. Šiška vyprávěl svůj životní příběh...

Sbírání fotodokumentace

Po celou dobu jsem příležitostně sbíral výstřižky z tisku, vyřazené knížky o letcích (Fejfar: Deník stíhače), ojediněle vyšlé knihy (Ed. Čejka: Zlomená křídla).

Byl jsem ve styku se sběrateli – amatéry. Mezi nimi byl i obětavý Ludvík Klímeček z Karviné.

Ale nejvíc mi pomohl Jaroslav Popelka z Brna. Ten mi poslal velmi kvalitní kopie fotografií ze svého archivu z pobytu Jiřího Krále a jeho přítele Antonína Navrátila ve Francii 1939. Také tři fotografie z Krakova a Malých Bronovic. Všechno s podrobným popisem.

Chartres na podzim 1939 – nahoře zleva letci Ant. Navrátil, Jos. Kleissl a Jiří Král ve francouzských uniformách. Archiv autora.

Nejcennější dar mi však dal strýc Oldřich Král, tatínkův bratr, bratranec Jiřího. Věkově si byli nejbližší (Oldřich byl o rok mladší), i povolání měl uniformované – pracoval u policie. Jiří si u něho nechal své osobní fotoalbum. A právě to mi strýc Oldřich věnoval, když jsem jej v posledních letech života navštěvoval. Poskytl mi mnoho údajů pro sestavování rodokmenu rodiny.

Po roce 1989

se postoj k západním vojákům opět změnil. Probíhají rehabilitace v širším rozsahu. Začíná se o nich více psát. Tak například ve Sborníku Ostrava, 17. svazek 1995 vychází stať vojenského historika

Eduarda Čejky Mjr. Jiří Král – muž na tříkorunové poštovní známce (devět stran s pěti fotografiemi včetně rodného domu a pamětní desky na něm). To se ještě nevědělo o povýšení. Když jsem se dověděl o tom, že probíhalo povyšování, zajímal jsem se o to, telefonicky pátral po Ministerstvu obrany, nakonec v srpnu 1999 napsal dotaz. Teprve pak mi sdělili, že **Jiří Král byl v roce 1991 povýšen do hodnosti plukovníka in memoriam.**

Společenská změna přinesla i nový pohled na dějiny, na odboj. Vycházejí i nové publikace. V roce 1998 vyšlo v nakladatelství ARES dvousvazkové vydání publikace Jiřího Rajlichy „*Na nebi sladké Francie*“ (*Válečný deník československých letců ve službách francouzského letectva 1939–1945*).

Najednou vidím úplný seznam jednotky GC I/1, v níž sloužil Jiří; spoustu dokumentárních fotografií, barevných vyobrazení typů letounů, popis činnosti Jiřího v Polsku. V seznamu použitých pramenů je i moje práce.

Začíná moje korespondence s Jiřím Rajlichem z Vojenského historického ústavu v Praze, odborníkem na vojenskou leteckou historii. Poprvé jsem ho viděl v televizi, když komentoval v roce 2001 teroristické letecké útoky na New York. Později nastala korespondence elektronická.

Vojenské osobnosti československého odboje 1939–1945 – tuto reprezentativní publikaci vydala k šedesátému výročí konce války společně Ministerstva obrany ČR a SR v květnu 2005. Tato publikace byla, bohužel, neprodejná. Díky Jiřímu Rajlichovi jsem ji získal. Na veřejnost se nedostala.

Je v ní i medailon Jiřího Krále, ale pan Rajlich se omlouval, že v té době neměl dost podkladů pro podrobnější medailon. Slíbil však, že vydá nový, úplnější, bohatší. Svůj slib splnil. Medailon vyšel v oficiálním časopise Vojenského historického ústavu v Praze „Historie a vojenství“ č. 1/2006. Na křídlovém papíře v kvalitním provedení na 17 stranách s řadou dokumentárních snímků – monografie s názvem „*Nadporučík letectva Jiří Král*“.

Dosud nikde nevyšly větší podrobnosti o jeho životě a zejména o jeho posledním boji. Chci tak panu PhDr. Jiřímu Rajlichovi poděkovat za perfektní práci i za jeho souhlas použít jeho díla k další reprodukci.

U příležitosti stého výročí narození Jiřího Krále a 70. výročí jeho hrdinské smrti si připomeňme, co za svůj třicetiletý život stačil vykonat. Na úkor svého osobního štěstí.

Abych mohl podrobněji popsat poslední dny jeho statečného života, musím vše ostatní maximálně zestručnit.

Dětství, školy

Narodil se 15. 3. 1910 v osadě Janová, patřící do Polanky nad Odrou, jako nejmladší ze čtyř dětí v hornické rodině. Chodil do obecné školy v Polance, pak do měšťanské školy v Klimkovicích. Chudá

rodina neměla prostředků na jeho studia. Vyučil se uměleckým slévačem v Mariánských Horách. Nakonec jej dali rodiče na strojní průmyslovku ve Vítkovicích (1926–1930).

U Odry 19. 7. 1929, J. Král sedící první zleva. Archiv autora.

Cvičenci Sokola Polanka, 1927, J. Král v horní řadě druhý zprava (snědý). Archiv autora.

Základní vojenská služba a letectví

Od mládí toužil stát se letcem. Byl tělesně zdatný, snědý, atletické postavy. Cvičil v Sokole, byl členem hasičského sboru, hrál ochotnické divadlo. Ještě před maturitou se podrobil dobrovolnému vojenskému odvodu s přáním narukovat k letectvu.

Povedlo se. Narukoval v říjnu 1930 do Olomouce k leteckému pluku 2. V rámci prezenční služby absolvoval Školu pro důstojníky v záloze ve Vojenském leteckém učilišti v Prostějově. Po tvrdém pěším výcviku následovalo vytoužené létání. Byl povyšován, v rámci výcviku byl odeslán na praxi až do Košic. Byl povyšován, v rámci výcviku byl odeslán na praxi do Košic, kde se stal četařem aspirantem a od 1. února 1932 byl povýšen do nejvyšší možné hodnosti podporučíka.

Vojenská akademie v Hranicích

V březnu 1932 odešel do zálohy. Pociťoval důsledky hospodářské krize. Živil se jako příležitostný nádeník na stavbách. Vojenská služba u letectva mu natolik učarovala, že se chtěl stát vojákem z povolání. Pro synka z havířské rodiny to nebylo snadné. Ale nakonec se povedlo a od 1. října 1932 se stává posluchačem na leteckém oddělení

Podporučík letectva, Košice 1932. Archiv autora.

Vojenské akademie v Hranicích na Moravě, kde též vyučoval Ludvík Svoboda.

Druhý ročník VA pak prodělal ve VLU v Prostějově, kde fungovalo letecké oddělení VA. Získal zde kvalifikaci pilota a 1. července 1934 byl slavnostně vyřazen jako poručík letectva.

Byl pak odeslán na leteckou praxi do Nitry k pozorovací letce 10. leteckého pluku 3 Generála – letce M. R. Štefánika. 17. září 1934 se vrátil do Prostějova, do 31. července 1935 prodělal desetměsíční aplikační letecký kurs. 1. srpna 1935 byl přemístěn do Vajnora k letce 15. U ní byl jmenován nejprve polním pozorovacím letcem (1. listopadu 1935) a pak i polním pilotem letcem (1. srpna 1936). Následovalo několik přidělení u stíhacích jednotek: 15. srpna 1936 ke stíhací letce 39 ve Vajnorech, ale již 31. srpna do Hradce Králové k letce 32, jež byla součástí zdejšího Leteckého pluku 4. Ten měl mezi tehdejšími šesti pluky čs. letectva mimořádné postavení. Jako jediný byl čistě stíhacím útvarem se stroji na úrovni doby.

U letky 32 setrval por. Král jen dva týdny, 15. září 1936 zakotvil u sousední letky 40 téhož pluku. S několika kratšími přestávkami u ní sloužil déle než dva roky a změnil s ní i posádku, neboť počátkem roku 1938 se celý pluk přestěhoval do Prahy – Kbel.

Mezitím ovšem por. Král zvyšoval svou kvalifikaci. V březnu, dubnu a květnu 1937 prodělal v Turnově kurs spojovacích důstojníků, příslušnou praxi od 1. do 26 června v Plaveckém Podbradku. Po návratu do Hradce byl 1. července 1937 určen spojovacím důstojníkem pluku a od 1. října 1937 byl ustanoven rovněž technickým důstojníkem pluku. Nadřízení s ním byli naprosto spokojeni, proto byl **od 1. dubna 1938 povýšen na nadporučíka letectva.**

Od 6. září 1938 byl určen k letcům ustanoveným k létání v noci.

Nadporučík letectva v Praze 1938. Archiv autora.

To už vrcholila světová krize, hrozící přerůst v novou válku. Dále uvádí Jiří Rajlich některé podrobnosti ještě před vyhlášením všeobecné mobilizace 23. září 1938, kdy se letka 40 přesunula ze Kbel na základní mobilizační letiště Horní Měcholupy. Její příslušníci nikdy netrpěli nedostatkem sebeovládání a bojového odhodlání, byli v případě války odhodláni ke krajním obětím.

Rodná obec Jiřího, Polanka nad Odrou, naprosto česká, byla mezitím okupována německým vojskem již 9. října 1938.

Mnichovská dohoda zapůsobila jako ledová sprcha. Nálada vojáků byla značně stísněná. Všeobecně se odsuzovalo poraženectví a ústupky,

působil značný nekld. O několik málo dnů později se letka musela vrátit zpátky do Kbel.

Osudný 15. březen 1939, německá okupace zbytku republiky

zastihl npor. Jiřího Krále v Praze – Kbelích, právě v den jeho 29. narozenin. V Polance – Janové měl svoji lásku, Zdeňku Paskrovou, kterou občas svezl letadlem nad Polankou se startem z letiště v Hrabůvce, k svátku jí shodil kytici do zahrádky. Teď jsou pryč ty časy, kdy kamarádům z Janové rozfoukával letadlem oheň.

Od dětství kamarádil se Zdeňčiným bratrem Lubomírem, stejně starým jako Jiří. Spolu chodili do školy, do Sokola, setkali se i v Hranicích, kde Lubomír plnil prezenční službu. Teď získal Lubomír zaměstnání v Praze, bydlel v Anenské ulici, tam ho Jiří občas navštěvoval.

Jednou, už po 15. březnu, navštívil Jiří Lubomíra nečekaně přímo v zaměstnání a požádal o schůzku na nenápadném místě. Zvolili restaurant Rezidence v Ječné ulici, kde hrával kapelník ze sousedních Klimkovic Evžen Chamrád. Na schůzku přišli ještě tři důstojníci s rozhodnutím rychle opustit útvar. Dojedou ještě do kasáren pro své svršky, vypustí do kanálu benzínové cisterny na letišti a vrátí se do Anenské ulice. Jiří ještě tuto noc odjede do Ostravy, aby se odtud dostal do zahraničí.

Důstojníci přišli večer s kufry k Evženu Chamrádovi do Anenské ulice. Téhož březnového večera doprovodil Lubomír Jiřího na nádraží, odkud Jiří odjel v civilu do Ostravy. Tehdy se viděli naposled. Jiří se dostal přes hranici do Polska až na třetí pokus, prý v přestrojení za železničáře.

Historické okamžiky v Polsku

V Krakově dosud fungoval československý konzulát. Jeho pracovníci neuposlechli výzvy nařizující odevzdání úřadu Němcům. Přicházeli sem běženci z rozbitého Česko-Slovenska. Konzulem byl dr. Vladimír Znojenský, vicekonzulem dr. Vladimír Henzl.

Denně přicházeli noví a noví, dr. Henzl později odhadoval jejich počet na 10 tisíc osob. Přicházeli vojáci rozpuštěné čs. armády, aby se v zahraničí zapojili do odboje, ti byli v menšině.

Ke konci dubna dal konzul Znojenský souhlas, aby byli svoláni na konzulát dobrovolníci, kteří by chtěli vojenskou skupinu založit. Vladimír Henzl napsal proslov a konzul Znojenský ho 30. dubna přečetl prvním čtyřiceti dobrovolníkům. Zdůraznil v něm, že čs. dobrovolníci jsou pokračovateli čs. armády, že pro ně platí čs. právní řád, pokud jej lze na cizím území uplatnit. Když dočetl, vystoupil jeden z nich a prohlásil, že důstojníci jsou fašisti, že si vojáci budou důstojníky volit sami, že chtějí mít své politické komisaře.

Situace byla zlá. Byl okamžik, kdy se zdálo, že je v sázce existence celé vojenské skupiny. Vladimír Henzl vyzval rebelanta, aby opustil konzulát.

Dobrovolníkům oznámil, že vojenská skupina bude bez volených důstojníků a bez politických komisařů a kdo chce být členem takové skupiny, ať přijde večer do Domu Turystycznego na Glównym rynku.

První odbojová skupina byla založena 30. dubna 1939 v Krakově

Večer přišlo šest lidí: nadporučík let. Jiří Král, poručík děl. Jan Kaleta, poručík děl. Mojmír Teplý, podporučík děl. Rudolf Slíva, podporučík dr. Oldřich Malač a četař aspirant Miloš Kruml. Velitelem této skupiny se stal nadporučík letectva Jiří Král, nejstarší důstojník v pořadí. Kromě něj byl v zakládající „Krakovské šestce“ ještě jeden Ostravák – poručík Rudolf Slíva z Řepišť u Frýdku. Jiří Král se tak stal vůbec prvním velitelem první naší vojenské jednotky v odboji ve druhé světové válce. Druhého dne byl původce neklidu usnesením důstojnického sboru vyloučen, o vyloučení sepsán protokol. Většina ostatních se umoudřila a připojila se k prvním členům vojenské skupiny.

S Ludvíkem Svobodou v Krakově. Archiv VHÚ.

Jiří Rajlich popisuje ve své monografii o Jiřím Královi problémy s polskými úřady, s ubytováním dobrovolníků. Pak přijíždí do Krakova pplk. Ludvík Svoboda (podle jeho osobního dopisu to bylo 11. června 1939), druhého dne přebírá velení nad jednotkou. Npor. Krále, jenž se mu stal zpočátku zcela nepostradatelným spolupracovníkem, si ponechal jako pobočníka. Píše o tom v dopise z roku 1965: „Spolupracovalo se nám dobře. Jiří překvapoval svými odbornými i vojensko-politickými znalostmi a dobře se orientoval v tehdejší mezinárodní situaci.“

Kromě své role pobočníka plnil rovněž funkci člena přijímací komise, v níž působil mimo jiné světově proslulý letecký akrobat npor. let. František Novák. Npor. Král se rovněž podílel na sestavování

Zahrada Domu Turystycznego v Krakově 15. 6. 1939. Rozloučení s transportem odjíždějícím do Francie, v popředí zleva konzul dr. Znojemský, škpt. Josef Duda, pplk. pěch. Ludvík Svoboda, npor. let. Jiří Král, Vojta Beneš a Fišer. Archiv autora.

a vypravování transportů do Francie. Před každým odjezdem se konal akt přísahy věrnosti republice. Slova přísahy před nastoupenou jednotkou obvykle předčítal právě npor. Král.

Jednotka se rozrůstala. Dom Turystyczny na Rynku Glównym již nestačil. Od 6. července 1939 se jednotka stěhovala do opuštěného dřevěného tábora v Malých Bronowicích u Krakova. Zde život začal dostávat vojenský řád.

Npor. Král setrval v Polsku čtyři měsíce. Jako letce jej pak čekal rovněž transport do Francie. 25. července odjel z Bronowic třetí transport do přístavu Gdyně. Ve své knize „Cestami života“ vzpomínal později Ludvík Svoboda: „S transportem odjíždí nadporučík Král, zakladatel vojenské skupiny. Staral se o ni jako kvočna, žárlivě střežil, aby se do ní nedostali lidé, kteří nevypadali na to, že budou dobrými vojáky své vlasti. Nebyl jsem rád, že odjíždí. Raději bych je měl všechny tady v Polsku. Jen kdyby nám už polská vláda dovolila organizovat legie.“

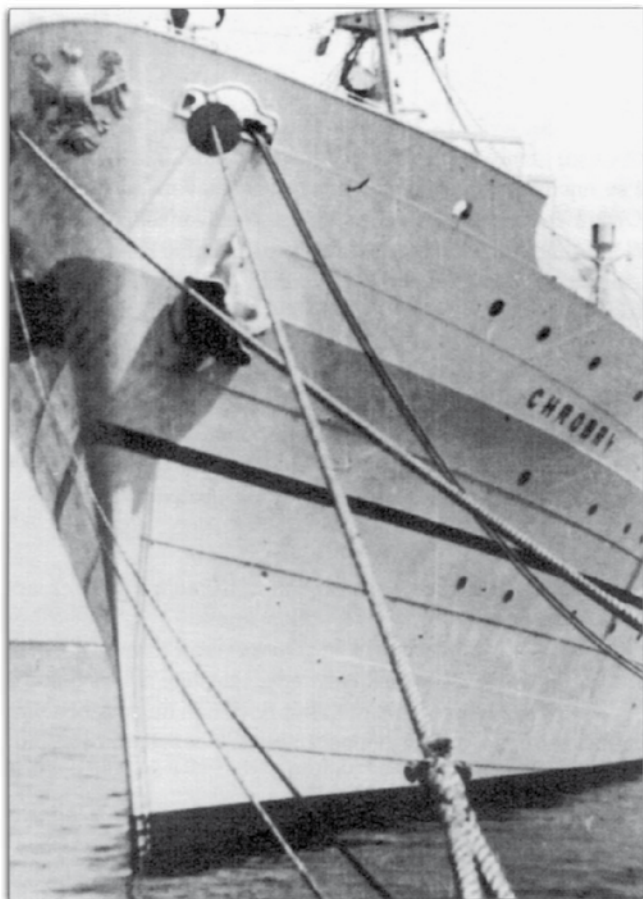
Nadporučíka Krále jsem bohužel toho dne viděl naposledy. Slova přísahy republiky splnil.“

Na palubě parníku „Chrobry“ připlouvá do francouzského přístavu Boulogne 1. srpna 1939.

Výcvik ve Francii

Po příjezdu byl spolu s ostatními čs. důstojníky odeslán do kasáren Saint Cyr u Paříže. Formální závazek vstupu do Cizinecké legie podepsal 2. října 1939. Mezitím však Francie vstoupila do války a francouzská místa splnila svůj slib, že v tomto případě budou letci uvolněni pro službu ve francouzské Armée de l'Air dokud nebude organizována vlastní čs. armáda.

Ze St. Cyru byl již 9. září 1939 odeslán jako kvalifikovaný stíhací pilot na leteckou základnu v Chartres. Toto letiště vzdálené asi 65 kilometrů jihozápadně od Paříže, se zakrátko stalo hlavním centrem, v němž procházela výcvikem a přeškolením

Parník Chrobry. Archiv VHÚ.

na francouzskou leteckou techniku naprostá většina čs. stíhačů na francouzské půdě.

Npor. Král byl určen k přeškolení na typ Curtiss H-75 americké výroby. Zakrátko však bylo jeho školení zaměřeno na zvládnutí nového a slibného francouzského typu Marcel Bloch 152, disponujícího těžší a účinnější výzbrojí. Po výcviku a provedení ostrých střelb následovalo odeslání prvních skupin čs. stíhačů na západní frontu a to zpravidla ve formě tříčlenných čs. rojů.

Na západní frontu

První, dvacetičlenná skupina (typ Morane MS 406 a Curtiss H-75) odjela 2. prosince, druhá, šestičlenná (Bloch MB-151 a MB-152) je následovala 27. prosince 1939. Byl v ní i npor. Jiří Král v čele čs. tříčlenného roje (s čet. Janem Krákorou a čet. Jindřichem Poštolkou.) – odjel ke stíhací skupině I/1 (Groupe de Chasse I/1, GC I/1). Byla tehdy umístěna na letišti Chantilly-les-Aigles na severním předměstí Paříže. Československá trojice se od 1. ledna 1940 s celou stíhací perutí GC I/1 přemístila na jihofrancouzské letiště Marignane u Marseille. Zde dokončila přezbrojení a bojový výcvik, vypořádala se s různými nedostatky nové techniky – např. poruchovou výzbrojí. Pak se 21. února 1940 přesunula na francouzsko-německou frontu, konkrétně na základnu Beauvais-Tillé a od 2. března se přemístila na staronovou základnu Chantilly-les-Aigles.

Zdejší letiště, vzdálené 40 kilometrů severně od Paříže, se nacházelo na bývalé dostihové dráze. Pro piloty bylo malé a nebezpečné. K 1. letce byli přiděleni další tři piloti, mezi nimi i por. Rudolf Fiala, který po válce píše zprávu Králově rodině.

První vítězství

Opravdová válka začala pro Francii a její letectvo za svítání 10. května 1940. Německá armáda zahájila své západní tažení. V permanenci byla i GC I/1 a její českoslovenští příslušníci, kteří se s ní přemístili na předsunuté letiště Couvron, severně od Laonu. Jednotka prováděla starty na poplach, letecké krytí pozemních jednotek, volné stíhání a doprovody bombardovacích a průzkumných letounů nad frontovou oblast. Let stíhal let. „Byl vždy připraven k letu,“ píše po válce pplk. let. Rudolf Fiala Králově rodině. „Šest i více hodin letu denně nad nepřátelským územím za stálé převahy nepřítele byl jeho normální denní výkon, i když věděl, že porucha letounu nad nepřátelským územím znamená konec pro každého čs. letce...“

Velmi napilno měl npor. Král i 14. května 1940. Probíhaly mimořádně tvrdé letecké boje nad Ardenami. Útočícím německým vojskům se zdařil klíčový průlom spojeneckých obranných linií. Němečtí stíhači vyvinuli mimořádné úsilí a letecká bitva na poměrně úzce ohraničeném prostoru nepolevila po celý den. Němečtí stíhači vykonali toho dne celkem 814 vzletů. Do historie Luftwaffe vešel jako „den stíhačů“.

Npor. Král patřil toho dne k těm šťastnějším pilotům francouzského letectva. Z krvavé řeže vyvázl bez šrámů a dokonce se mu podařilo dosáhnout prvního (a zároveň posledního) potvrzeného sestřelu. Stalo se tak při jeho třetím bojovém letu dne.

Mezi 9.00 a 9.30 došlo k boji pěti Blochů s přesilou osmnácti dvoumotorových Messerschmittů Bf 110. Ačkoli piloti po návratu nárokovali dva jisté a dva pravděpodobné sestřely, Král vyšel bez úspěchu. Totéž se opakovalo odpoledne.

Navečer se v prostoru nad Belgií šestice Blochů od GC I/1 zapojila do závěru poměrně velké letecké bitvy. Ta probíhala již skoro hodinu. Na protivníkově straně byly znovu dvoumotorové těžké stíhačky Bf 110. I když byly v početní převaze, Blochy se s nimi neohroženě střetly.

Nejúspěšnější byl tentokrát npor. Král, který nezapomněl na dobrou zásadu všech stíhačů a šel „až na tělo.“ Ve stoupavé spirále na vyhlédnutou „stodesítku“ zahájil palbu z pouhých 50 metrů a očividně neminul. Po přistání hlásil, že se v plamenech zřítla do lesíka v prostoru Mettet. Byla mu přiznána jako sestřelená jistě, což ostatně potvrzují i německé zdroje. Podle nich tento Bf 110 havaroval v Solre-le-Chateau. Ani pilot, Lt Almar Josten, ani jeho střelec, Uffz. Josef Stangl, sestřel nepřezili.

Také v dalším bojovém nasazení se npor. Král projevil jako vynikající, bojovný a statečný stíhač.

Potvrzuje to po válce jeho někdejší nerozlučný druh, pplk. let. Antonín Navrátil.

*J. Král s kamarády na frontě v květnu 1940.
Archiv VHÚ (Jiří Rajlich).*

Poslední boj

Když jsem v roce 1949 četl výpovědi svědků z obce Monneville a v roce 1969 ještě s některými hovořil, netušil jsem, že se ještě po letech podívám na tu událost podrobněji, ze strany vojenského archivu a dochovaných dokumentů. Pojďte se mnou aspoň nahlédnout s Jiřím Rajlichem, díky němuž dnes znám i jméno a tvář německého pilota, který Jiřího Krále tenkrát sestřelil.

V rámci přeskupování sil se GC I/1 přesunula 6. června z Chamtily-les-Aigles na letiště Chavenay-Villepreux, asi patnáct kilometrů západně od Versailles. Odtud npor. Jiří Král odstartoval o dva dny později ke svému poslednímu bojovému letu. Večer 8. června 1940 se totiž nevrátil z ofenzivního hlídkového letu do prostoru Montdidier – Lassigny, tedy severozápadně od Compiègne.

Devět Blochů MB-152 od GC I/1 k němu odstartovalo z Chavenay-Villepreux v 18.10. Jakmile v 19.50 přiletěly do prostoru mezi městy Chaumont, Écailles a Méru (jižně od Beauvais), náhle na ně shora zaútočila skupina Messerschmittů Bf 109E. Dříve nežli se kdokoli mohl postavit na odpor, jeden z nich zasáhl Bloch-152 No299, který pilotoval právě npor. Král. Stíhačka se okamžitě ocitla v plamenech a přešla do střemhlavého letu.

Svědék posledních okamžiků Jiřího Krále,

S/Cf Roger Teillet pak vypověděl: „Západně od nás jsem náhle zpozoroval Blocha pronásledovaného pěti Bf 109. Dva už střílely. Bloch začal hořet a přešel do piké, které skončil v zemi. Byl to Lieutenant Král (2. letka). V téže chvíli na mě ze slunce zaútočil jiný Bf 109. Zpozoroval jsem ho až na poslední chvíli. Střílel jsem spíše od oka. Druhý Bf 109 po mně začal střílet... Neměl jsem rychlost, spadl jsem do vývrtky. Když se mi opět podařilo nabrat výšku, zůstal jsem sám. Zpozoroval jsem však jednu „stodevítku“, útočící na tříčlenný

roj 2. letky. Atakoval jsem ji a zahnal. Domů jsem se vrátil samostatně.

Vrátily se všechny stroje až na ten jeden...“

Úplnou tečkou za pravdivou detektivkou

trvajícím sedmdesát let může být portrét německého letce v uniformě a pod ním text:

„Jiřího Krále 8. 6. 1940 sestřelil Hptm. Hubertus von Bonin od Stab I./JG 54 Grünherz, zkušený veterán z Legie Condor. Dosáhl celkem 77 vzdušných vítězství (z toho 4 ve Španělsku, 9 na západní a 64 na východní frontě). Padl 15. prosince 1943 v boji se sovětskými stíhači u obce Gorodok v oblasti Vitebska.“

Hptm. Hubertus von Bonin. Archiv VHÚ (Jiří Rajlich).

*Převoz ostatků 27 čs. letců – La Targette 13. 12. 1963.
Archiv autora.*

Epilog

To všechno odvál čas. Přišli jiní představitelé. Hlavní ulici přes Janovou přejmenovali na Ostravskou, Jiřímu Královi zbyla ulice vedlejší. Základní škola, kde začínal svá školní léta a denně sedával v lavicích, nese jméno někoho, kdo není rodákem z Polanky. I vitrína věnovaná právě jemu byla ve škole zrušena. Ještě že zůstala pamětní deska na jeho rodném domě. Doba, kdy bojovníci ze Západu byli na indexu, udělala své. Mluvílo se jen o jiných, a ti se lépe zapsali do paměti národa, byli na očích. Ti první byli sice rehabilitováni, napsalo se to obecně, uložilo narychlo do neprodejných publikací a tím se nad nimi zavřela voda. Nové křivdy. Též u Jiřího Krále je zapomenuto, že to byl jeden velký lidský osud.

Odešli jeho vrstevníci, kamarádi, odešla jeho snoubenka Zdeňka Paskrová. Ta ho snad znala nejdůvěrněji. Nenaplnily se jejich představy o společné budoucnosti. Vyhledal jsem ji v roce 1995; rok a půl před její smrtí jsem s ní natočil na magnetofon její osobní vzpomínky na doby šťastné i na dobu okupace, kdy ji Němci stále sledovali a vyptávali se. Hrozilo jí posláním na práci do Německa. Jenom proto se po dobrém zvážení formálně provdala. Měli však s manželem dohodu, že kdyby se Jiří vrátil, manželství zruší a ona půjde za Jiřím. Manželství nebylo moc šťastné, ani děti neměli. Smůlu měli, když se s Jiřím minuli a nemohli se ani rozloučit před jeho odchodem do Polska. Z Polska a z Francie jí psal několik pohlednic. Podepisoval je však jako Tonda a Káli, což bylo jméno jeho nejbližšího kamaráda Antonína Navrátila a jeho přítelkyně, s nimiž se před válkou navštěvovali. Zdeňka poznala, že je to písmo Jiřího. Dne 8. června, kdy Jiří padl, měla sen. Zdálo se jí, že někdo klepe na okno. Otevřela je a uviděla Jiřího, jako kdyby klečel, bez nohou. A velký vavřínový věnec. Jiří nepromluvil a jenom se díval.

A ještě jedna vzpomínka z toho června 1940. Přímo do světnice vletěl bílý holub mezi krabice se svatebními věnečky, ženil se její bratr. Volala ji k tomu maminka. Nikdy předtím tam holubů nebylo. Vzpomínala také, že jednou byl Jiří s jinými letci u nějakého grafologa v Hradci Králové. Ten z písma věštil jejich budoucnost. Jiří tomu nevěřil: „To není pravda, protože mi tam říkal, že nebudeme svoji a že já budu oslavovaný jako prezident, že se bude o mně psát a mluvit, prostě že budu slavný. Tak tomu nevěřím. Nebo to, že se nevezmem. To není pravda.“ Jiří byl skromný, netoužil po slávě. Byl velkým vlastencem. Bez zbytečných slov, ale skutky, celým svým životem. Kdyby se narodil nový Karel Václav Rais, měl by velké téma pro zapadlé vlastenectví. Ale to už se nenosí. Dnešní mladá generace má jiné vzory. Dal by se natočit třeba zajímavý film podle pravdivé skutečnosti. I kdyby se našel takový režisér,

pak by hlavním hrdinou byl herec, který by hrdinu ztvárnil. Taková je doba, která vytvořila kult herců, zpěváků, sportovců, politiků a zbohatlíků. Pokud mladou generaci vůbec zajímají hrdinové, pak naprosto vymyšlení, typu Harryho Pottera, kdy lidský život usnadňují kouzla a čáry. To je však únik od reality i od historie. Ale neházejme všechny do jednoho pytle. Vím i dnes o mnoha mladých lidech, kteří se zajímají o skutečné příběhy, o literaturu faktu. A právě v těch je naděje, že ani životní příběh rodáka z Polanky Jiřího Krále nebude zapomenut.

Mgr. Jaroslav Král, kronikář Polanky nad Odrou

Autor článku převzal 30. června 2010 z rukou primátora statutárního města Ostrava Ing. Petra Kajnara „Cenu města Ostravy“ udělenou in memoriam plk. Jiřímu Královi.

Zdroje:

- ČEJKA, Eduard: Mjr. Jiří Král – muž na tříkorunové poštovní známce. Sborník Ostrava, 17. svazek, 1995, s. 404–412.
- ČERNÝ, Karel: Muži z londýnského vydání. Vydala Jitka Průžová ve spolupráci s Merkur-Revue a Masarykovou dělnickou akademií ve Žďáře nad Sázavou, 2007.
- KOLEKTIV: Vojenské osobnosti československého odboje 1939–1945. VHÚ Praha a VHÚ Bratislava, Praha, květen 2005.
- KRÁL, Jaroslav: Po stopách Jiřího Krále. Rotaprintem vytiskla podniková tiskárna VOKD, Ostrava 1970. 45 s.
- RAJLICH, Jiří: Na nebi sladké Francie. Válečný deník československých letců ve službách francouzského letectva 1939–1945, 1. a 2. část. ARES, Praha 1998.
- RAJLICH, Jiří: Nadporučík letectva Jiří Král. Zakladatel a první velitel čs. vojenské jednotky v Polsku. HISTORIE A VOJENSTVÍ. Časopis Vojenského historického ústavu Praha, číslo 1/2006, s. 74–89.

Výstřížky z denního tisku.

Fotografie – osobní album Jiřího Krále, soukromý archiv Jaroslava Krále, Jaroslava Popelky z Brna, ČTK, Vojenský historický ústav Praha.

Jako poručík letectva – v Prostějově 1934. Archiv autora.

„Kníže slezských písní“ E. S. Engelsberg

*Zde zemřel hudební skladatel
E. S. Engelsberg
27. května 1879.
Věnováno novojičínským
mužským pěveckým spolkem
1888.*

Tak takový text nesla pamětní deska na faře v Jeseníku nad Odrou. Osobnost Eduarda Schöna Engelsberga je dnes již poměrně málo známá. Tenkrát před více než 130 lety, které uplynuly od jeho nečekaného úmrtí na faře v Jeseníku nad Odrou, tomu však bylo jinak. Přibližme si v krátkosti životní osudy a dílo tohoto pozapomenutého hudebního skladatele, vždyť ne nadarmo mu bylo vystavěno ve Slezsku hned několik pomníků – v Opavě (1897), ve Vítkově (1926), na Pradědu (1935), v Krnově (1936) i v jeho rodišti v obci Andělská Hora (německy Engelsberg, okr. Bruntál).

V Opavě byl pomník odstraněn po roce 1945, podobně jako v Krnově (opavský je dnes uložen v Muzeu Beskyd ve Frýdku-Místku).

V Andělské Hoře byl pomník zničen v r. 1947. V obci se nachází pamětní deska na domě, kde bydlel a dokumenty v tamějším minimuzeu. Zubem času poměrně poškozený pomník ve Vítkově dodnes stojí a nachází se v městském parku za kostelem Nanebevzetí Panny Marie.

Život

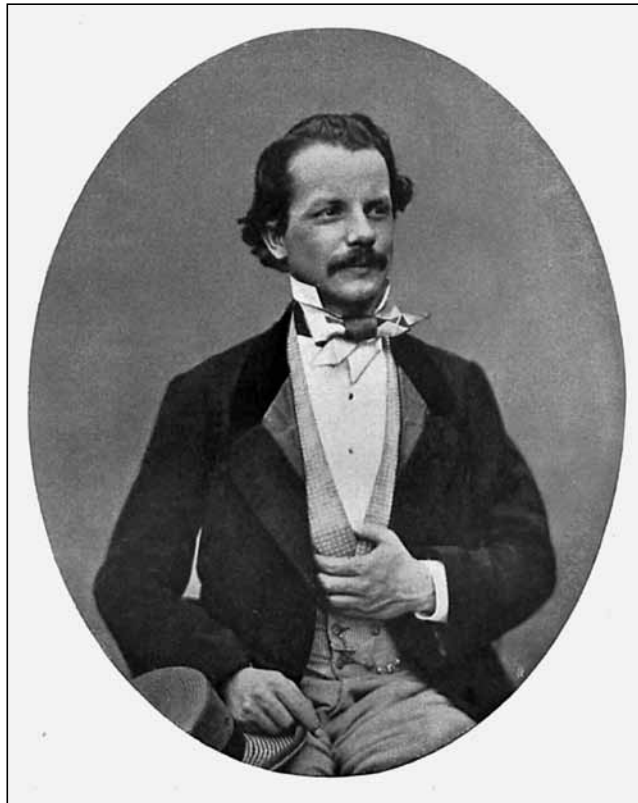
23. leden 1825 byl v rodině tkalcovského mistra Antona Schöna z Andělské Hory radostný – narodil se syn. Životem jej nebude provázet tkalcovský stav, ale noty a paragrafy – stane se významným právníkem a soudce mu daly do vínku hudební nadání.

Rodný dům v Andělské Hoře.

Malý Eduard již ve čtyřech letech navštěvoval místní církevní školu. V jeho rodišti byl díky výrobě smyčcových nástrojů i varhan a zvláště působení německého hudebního spolku značně

rozvinutý hudební život, což možná přispělo k jeho budoucímu směřování. Eduard tak měl již v deseti letech možnost slyšet pozdní Beethovenovy smyčcové kvartety.

Portrét E. S. Engelsberga jako snoubence.

V roce 1832 mu zemřela matka, otec Anton se sice rok poté znovu oženil, avšak s výchovou dítěte pomáhal otcův bratr Florian Schön. Ten působil jako farář v olomouckém kostele sv. Michala a synovci poskytli útulek s možností lepšího studia. Eduard absolvoval v Olomouci gymnázium a tři roky právnické fakulty tehdejší olomoucké univerzity.

Právnická studia ukončil na radu strýce i s jeho podporou ve Vídni. Se studiem práv spojil i svou lásku k hudbě, a tak ve Vídni studoval i hudební kompozici. Již v době gymnaziálních studií se pokoušel o drobné skladby. Rád zpíval, a proto se v popředí jeho zájmu ocitl sborový zpěv. Jeho členství v řadách Akademické legie v roce 1848, kdy zkomponoval Německou píseň svobody zpívanou právě ve sboru jeho studentských kolegů, naštěstí pro něj nemělo následky.

V roce 1850 byl promován doktorem práv. Od té doby spojoval velice vhodně profesní činnost se svým koníčkem – komponováním.

Byl dobrým právníkem, stal se dokonce sekretářem burzovní komory, později pak sekčním šéfem ministerstva financí. Známé jsou jeho práce z oboru finančního práva.

Jeho největší láskou bylo však komponování a sborový zpěv. Již v roce 1852 založil ve Vídni akademický pěvecký sbor. V roce 1858 se oženil s devatenáctiletou Betty Heldovou a z jejich italské svatební cesty vytěžil i drobný soubor italských písní. V tvorbě se objevují prvky vzpomínek na dětství a rodnou obec – báseň „Der Apfelbaum“ je laskavou upomínkou na jabloňový sad rodného domu v Andělské Hoře. Rodný dům po otcově smrti v roce 1867 ponechal svým sestřím.

Jeho žena Betty zemřela ve svých 27 letech v roce 1866 na tyfus. On sám trpěl značnými srdečními a žaludečními potížemi a zhoršoval se mu rovněž zrak. Proto v 54 letech požádal císaře o předčasné penzionování, což mu bylo 8. února 1879 umožněno s tím, že mu byl do důchodu ponechán titul sekčního šéfa. Bohužel, důchodu si moc neužil. V květnu téhož roku se rozhodl navštívit svého bratrance konzistoriálního radu Adalberta Riedla, který v té době sloužil na faře v Jeseníku nad Odrou. Zde Eduard Schön 27. května 1879 umírá a 31. května je pochován na hřbitově v Grinzingu u Vídně.

E. S. Engelsberg v roce 1878.

Umělecký odkaz

Dne 11. září 1881 se do Andělské Hory sjelo celkem 18 pěveckých sborů z Moravy, Slezska

a z Vídně. Za účasti všech místních obyvatel a občanů okolních obcí byla místnímu rodáku Eduardu Schönovi, který užíval jakou součást příjmení i název obce Engelsberg, odhalena na jeho rodném domě pamětní deska a v místním parku byla umístěna jeho bronzová busta na mramorovém pomníku s nápisy.

Seznam jeho díla, který sestavil H. Neusser a A. Hausleithner, obsahuje 293 hudebních kompozic, z toho 168 sborů, 63 písní, 12 děl duchovní hudby (Mše c moll, Graduale As dur, Te deum C dur aj.) a 50 komorních, orchestrálních a příležitostných skladeb (např. Sonáta pro housle a klavír d moll, 2 barcaroly, Slavnostní předehra pro orchestr C dur, Slavnostní kantáta).

Jeho dílem se prolínají prvky slezské lidové hudby. Světového uznání se dočkaly zhudebněné básně von Eichendorffa a Scheffela. Jeho sborovou skladbu „Vor dem Sturm“ (Před bouří) zpíval po první světové válce pěvecký sbor Marx v Ostravě-Vítkovicích, básnický text skladby přeložil do češtiny známý moravský spisovatel a buditel dr. Vojtěch Martínek. Engelsbergova zhudebněná báseň „Des Pagenlied“ (Píseň pážete) byla úvodní částí zahájení Shakespearovských oslav ve Vídni.

Jako skladatel psal hlavně vokální tvorbu (především schubertovsky a mendelssohnovsky laděné písně a sbory, často humorného charakteru, a zato mj. získal i přezdívku „moravský Schubert“). Popularitu získal zvláště ve sborovém žánru po r. 1858, kdy byl hlavním špičkou jeho tvorby zejména Wiener akademischer Sängerkorps, ačkoliv jeho sbory byly na repertoáru skoro všech vídeňských pěveckých spolků a mnoha německých dělnických sborů i v našich zemích – šlo například o skladby „Narrenquadrill“ (Quadrill bláznů), „Doktor Heine“, „Der Landtag“ (Sněm), „Balettszenen“ (Baletní scény), „Poeten auf der Alm“ (Poeti na horské pastvině), „Wandernde Dichter“ (Putující básníci) aj.

Mnohé jeho písně a skladby se dodnes hrají, aniž by bylo připomínáno, že jejich autor se před 185 lety narodil v krásné obci Andělská Hora v Nížkém Jeseníku.

Dobová pohlednice z r. 1904 z Jeseníku nad Odrou s jeho portrétem, farou a úmrtním pokojem.

Závěr

Engelsberg seděl v zahradním altánku na jesenické faře a na jeho vnitřní stranu napsal tenkrát oba verše z Goetheho „Wandrer's Abendlied“ (uváděná též jako „Wandrer's Nachtlid“, tedy Večerní/Noční/ píseň poutníka). Dvě hodiny poté jej stihl srdeční záchvat a „kníže slezských písní“ umírá. Zemřel skladatel, který připojil ke svému jméno i jméno rodné obce, a tak ji proslavil. Eduard Schön Engelsberg je napsáno na partiturách jeho skladeb.

V r. 1888 nechal Mužský pěvecký spolek umístit na jesenickou faru pamětní desku. Ta byla později odstraněna a dnes se nachází ve faře.

Poutníkova píseň noční.

*Der du von dem Himmel bist,
Alle Freud (Alles Leid) und Schmerzen stillest,
Den, der doppelt elend ist,
Doppelt mit Erquickung füllest;
Ach, ich bin des Treibens müde!
Was soll all die Qual (der Schmerz) und Lust?
Süßer Friede,
Komm, ach komm in meine Brust!*

*Ty, jenž s modré výše svojí
mezi naše nářky pluješ,
toho, kdo má bolest' dvojí,
dvojnásobně posiluješ,
mně již nudí běh můj vratký!
Žal a rozkoš jsou jen hrou.
Mire sladký,
přijď a vejdi v mysl mou!*

Při zpracování byly mnohé části převzaty z textu: ANDERLE Petr (2005): Ven, moje srdce, na volný vzduch, zbraň řinčí, buben volá! Moravskoslezský deník ze dne 9. dubna 2005, s. 12. (Součást projektu „Významní muži a ženy Nízkého Jeseníku“ redakce MSD a vlastivědného nakladatelství MORAVSKÁ EXPEDICE) a z Biografického slovníku Slezska a severní Moravy, sešit 9, Ostrava, 1997, s. 30–31. Filozofická fakulta Ostravské univerzity.

Radim Jarošek

*Poděkování patří panu Karlu Goldovi
z Oder za překlady německých textů.*

Překlad básně převzat z publikace – GOETHE, Johann Wolfgang (1889): Goetheho vybrané básně. Přeložil Jan Nečas. Praha.

Další literatura k tématu:

- Gregor, V.: Hudební místopis Severomoravského kraje. Ostrava 1987
Kubišna, F.: Dr. Eduard Schön (E. Engelsberg). Das deutsche Kuhländchen, č. 1/1919, s. 67–69
Machanek, J.: Engelsbergiana. Wien 1883
Martinek, L.: Skladatel z Andělské Hory. (Profil skladatele Eduarda Schöna Engelsberga.) In: Chtěl předběhnout Montgolfiery. (Do nitra Askurburgionu.) Moravský Beroun: Moravská expedice, 2000, s. 81–82
Neußer H.; Hausleithner A.: E. S. Engelsberg (Dr. Eduard Schön). Leben und Werk. Verlag des Deutschen Sängerbundes in Schlesien. Troppau 1925 (zde uveden úplný seznam skladeb)

Kovová pamětní deska připomínající úmrtí Eduarda Schöna Engelsberga byla dříve umístěna na faře v Jeseníku nad Odrou (rozměry desky 139 x 98 cm). Foto Radim Jarošek.

Popis výřezu desky z altánku v Jeseníku nad Odrou s překlady textů do češtiny

Desku s verši J. W. Goethe, které napsal E. S. Engelsberg na stěnu altánu, nechal farář vyřezat a předal ji městskému muzeu v Novém Jičíně. Mužský pěvecký spolek zajistil její umělecké zarámování a dnes se nachází v Muzeu Novojičínska.

Fara v Jeseníku nad Odrou s pamětní deskou mezi horními okny.
Deska zde již není.

Historický pohled na altán u jesenícké fary.

V dřevěném medailónku nahoře vyřezaný text věnování

**EIGENTHUM
DES
NEUTITSCHAINER
MÄNNER-GESANG
VEREINS.
GEWIDMET VON RUDOLF WEISS.**

**MAJETEK
NOVOJIČÍNSKÉHO
MUŽSKÉHO PĚVECKÉHO
SPOLKU.
VĚNOVÁNO RUDOLFEM WEISSEM.**

Text nad výřezem desky

*BRETTAUSSCHNITT AUS DEM GARTENHAUSE DES PFARRHOFES
ZU DEUTSCH-JASSNIK*

*VÝŘEZ PRKNA ZE ZAHRADNÍHO
DOMKU FARY
V NĚMECKÉM JESENÍKU*

Nápis na levé straně

*E. S. ENGELSBURG
DECKNAME FÜR
DR. EDUARD SCHÖN
GEBOREN AM 23. JANUAR 1823
IN ENGELSBURG,
ÖSTERR. SCHLESIEŇ.
GESTORBEN AM 27. MAI 1879
IN DEUTSCH-JASSNIK,
MÄHREN.*

*E. S. ENGELSBURG
PSEUDONYM PRO
DR. EDUARDA SCHÖNA
NAROZEN DNE 23. LEDNA 1823
V ENGELSBURGU
RAKOUSKÉ SLEZSKO.
ZEMŘEL DNE 27. KVĚTNA 1879
V NĚMECKÉM JESENÍKU,
MORAVA.*

Na výřezu z desky uprostřed jsou Goetheho verše „Wanderers Abendlied“ (viz foto vlevo dole):

Na pravé straně nápis

*LETZTE SCHRIFTZÜGE
DES LIEDERDICHTERS
DR. EDUARD SCHÖN
ZWEI STUNDEN VOR
SEINEM TODE.
DIESE TATSACHE WIRD
VON DEM GEMEINDE-
VORSTANDE BESTÄTIGT.*

*POSLEDNÍ PÍSEMNÝ ZÁZNAM
SKLADATELE PÍSNÍ
DR. EDUARDA SCHÖNA
DVĚ HODINY PŘED
JEHO SMRTÍ.
TUTO SKUTEČNOST
POTVRZUJE OBECNÍ PŘEDSTAVENSTVO.*

Pod nápisem jsou tři jména a pečeť (viz vpravo):

Bürgermeister – F. Beyer

Gemeinderat – Ferd. Schubert, Josef Lech

Pečeť z červeného vosku nese nápis: Gemeinde Vorstand Deut.Jassnik (Obecní představenstvo Německého Jeseníku)

Se sochařem a restaurátorem Jakubem Gajdou o tom jak se ožívují sochy

Kolem sochy sv. Jana Nepomuckého, která stojí naproti vstupu do areálu zámku v Nové Horce, jsem jel mnohokrát a pohled na ni byl docela smutný, její stav se rok od roku zhoršoval... Poslední „návštěva“ však byla radostná, neboť socha jednoho z nejoblíbenějších českých světců byla opravena!

Na Městském úřadě ve Studénce jsem se dozvěděl, že autorem restaurátorských prací byl sochař a restaurátor Jakub Gajda z Ostravy. Nedalo mi to a napsal jsem mu, jestli by byl ochoten se podělit s tím, co vlastně restaurování soch obnáší. Odpověděl obratem, že si určitě najde čas, a tak nyní sedím v jeho ateliéru v Ostravě-Třebovicích a povídáme si:

Jak jste „objevil“ časopis POODŘÍ?

Časopis POODŘÍ jsem objevil v informačním centru v Příboře, a jelikož jsem velikým fandou regionálních časopisů a především těch vlastivědných, historií se zabývajících, byl jsem nadšen, že něco takového vychází i u nás, a to o věcech, které máme doslova za humny a často o nich vůbec nic nevíme – o historii, přírodě, souvislostech atp.

Jaký je Váš vztah ke krajině v Poodří. V časopise jsme měli rubriku „Místo mého srdce“ – máte i Vy nějaké oblíbené místo nebo místa?

Mám rád místa hned za Ostravou – lužní les v Polance, cestu kolem slepých ramen do Jistebníku – to absolvuji s dětmi občas na kole nebo tamtudy chodíme do sněženkového lesa, někdy i v zimě pěšky. Pak mám taky moc rád Bernartice nad Odrou a cestu do nich z Kunína kolem Lesního mlýna. Je to přenádherná krajina s alejí a četnými meandry – v každém ročním období vypadá jinak.

Jakým způsobem poznáváte rád krajinu, pěšky nebo třeba na kole?

Obojím způsobem. Pěšky to mám radši na horách, tam se naopak nerad dřu na kole – hodinu do kopce s plícemi na vestě a pak za minutu dolů – to mě příliš nevzrušuje, takový masochista zase nejsem. Tam si radši pochodím, posedím, pokoukám. U nás v rovince mám radši kolo a i ten vlnitější terén směrem na Opavu nebo Bílovec mi vyhovuje. Bydlím na okraji Poruby, a tak to mám do lesa a na stezky u nosu, takže se toho snažím využívat a jakmile se oteplí, rád se vydávám na cesty – nejradši ty lesní. A pokud se týká Poodří – na to se rád dívám z těch hřbetů, které se táhnou západně od Poruby směrem na Nížký Jeseník. Zastavím na Mexiku, u zbylavického větrného mlýna a koukám na panorama Beskyd a Poodří pod nimi, vzadu zřícenina Starý Jičín...

O Vaší práci jsem se dozvěděl v souvislosti s restaurování sochy sv. Jana Nepomuckého v Nové Horce. Je to Vaše první podobná práce v Poodří?

To záleží na tom, co myslíme Poodřím. Pokud dobře počítám, v širším slova smyslu to je na našem území úsek od pramenů Odry až po Bohumín, desítky kilometrů. Samozřejmě pokračující dále do Slezska na Ratiboř, ale tam už to bohužel neznám, i když to bylo území obývané česky mluvícím obyvatelstvem, přirozeně patřící k Opavsku. V užším slova smyslu – od Ostravy proti proudu, někam k Mankovicím, Odrám. Takže z toho užšího území nebo území bezprostředně s Poodřím souvisejícím jsem restauroval památky v Bernartících nad Odrou (kříž u kostela a sochu Panny Marie tamtéž), sochu sv. Jana Nepomuckého v Nové Horce, dále objekty v Klimkovicích, Bílovci, Budišově nad Budišovkou. Letos bych měl restaurovat kříže v Olbramicích.

V Muzeum Novojičínska v minulém roce probíhala rozsáhlá výstava Kamenné dědictví, podílel jste se i na ni?

Na této výstavě jsem se podílel restaurováním několika exponátů z depozitáře muzea, které však byly původně umístěny na různých místech okresu Nový Jičín. Tato práce probíhala ve spolupráci s panem Radkem Poláchem z muzea, který v průběhu let vytipoval poškozené exponáty, které se posléze restaurovaly. Nutno podotknout, že se většinou jednalo o kamenné desky těžké několik set kilo, které byly značně poškozeny a mnohé

z nich rozlomeny na dva a více kusů, které se musely náročně spojovat pomocí nerezových rámu zapuštěných v zadní straně tak, aby exponáty snesly přesuny a manipulace s nimi. Namátkou jmenuji náhrobky Jáchyma Štysla z Alšic, Jana Oderského z Liděřova, Georga Polleniho, Bernarda Pražmy z Bílkova.

Jste sochař a restaurátor, kde se dá takový obor studovat, kde jste studoval?

Pokud bych to bral chronologicky, pak úplně začátky studia jsem absolvoval 1985–1989 na střední průmyslové škole sochařsko-kamenické v Hořicích v Podkrkonoší, poté jsem vystudoval Filozofickou fakultu Ostravské univerzity obor Český jazyk a výtvarná výchova. Od roku 1994 do roku 1999 jsem studoval obor Restaurování sochařských děl na Akademii výtvarných umění v Praze u profesora Petra Siegla. Tam nyní dokončuji doktorandské studium. Ale úplně začátky sochařiny mi dával otec – sochař, který mě cvičil v ateliéru.

Nyní máte svůj ateliér v Ostravě-Třebovicích. Proč právě zde?

Tento ateliér mám po otci, sochaři Vladislavu Gajdovi, který zde po návratu z Akademie výtvarných umění v Praze (studoval u profesora Jana Laudy) až do loňska pracoval. Byl zde od roku 1955 až do svého úmrtí, před ním zde pracoval po válce sochař Augustin Handzel, autor soch na budově bývalé Union banky na Nádražní třídě v Moravské Ostravě nebo reliéfů na pomníku pod tankem u řeky Ostravice. Úplně prvním autorem, kdo v tomto ateliéru pracoval, však byla sochařka Helena Scholzová-Železná, výrazná osobnost prvorepublikového sochařství, která stále čeká na své docenění a zhodnocení v kontextu tehdejšího umění. Ateliér jí nechala postavit její matka – hraběnka Maria Stona (Stonavská), která pobývala ve zdejší zámku, který stál v parku nedaleko ateliéru, a který byl bohužel na sklonku padesátých let dosti nešťastně zbořen, čímž vznikla Třebovicím velká a nenahraditelná ztráta.

S jakými materiály rád pracujete?

Tak jelikož jsem vystudoval v Hořicích v Podkrkonoší, které jsou známy svým zpracováním zdejšího pískovce, přirozeně tíhnu nejvíce k práci s kamenem. A to i v restaurování, kde restauruji především kamenné památky, většinou sochy. Dřevěné sochy restauruji také, avšak méně než kamenné.

Neumím si představit jak dlouho takové práce trvají a kolik lidí se na restaurování podílí.

Práce na takhle poškozené soše trvají asi 6 měsíců, ale hodně závisí na počasí. Na věcech pracuji osobně, spolu s bratrem. Na demontáži a odvoz si najímáme mechanizaci.

Pro podobnou práci je třeba jistě mít přehled i v jiných oborech, nejen v samotné sochařině...

Tak samozřejmě by člověk měl být vzdělán v nejrůznějších oborech, které restaurování doplňují a s nimiž spolupracují. Do určité míry by měly být znalosti chemie, technologie. Historie umění, především sochařství. Znalost samotné historie, aby si člověk mohl dávat věci do souvislostí – především při restaurování šlechtických náhrobků s heraldickými vývody a písmem. Těch oborů, které by měl člověk znát, nebo se alespoň o ně zajímat, je celá řada.

A jak to vidíte v tomto a příštím roce, máte již „v hledáčku“ další restaurátorské práce?

V hledáčku radši nic nemám, protože jsem tak zavalen prací, že už dále neplánuji. Je to vždy otázka štěstí, zdali konkrétní investoři seženou finance – je to každoroční „rituál“ – čeká se na finance – a pak se maká až do zimy. Takže, i když mám vysněné sochy, které bych eventuálně restaurovat chtěl (a které jsou třeba i v jednání), nechávám tomu volný průběh a čekám až přijde „den D“. Momentálně mám „v péči“ velmi zajímavé památky – zejména pískovcovou sochu sv. Jana Nepomuckého z Nového Jičína od sochaře Jana Michaela Scherhaufa, asi nejkrásnější svatojánskou sochu v kraji nebo tři renesanční náhrobníky z interiéru kostela sv. Martina v Bohušově u Osoblahy, z nichž nejvýznamnější a region silně překračující, je náhrobek svěřícího vratislavského biskupa Jindřicha Supa z Fulštejna – provedením, a i významem zemřelého je to mimořádná vzácnost.

Čas v ateliéru příjemně ubíhal, rozhovor se stácel k různým tématům. Byla to pro mne radost setkat se s někým, kdo s erudicí, nadšením a pokorou před dědictvím minulosti, ho pomáhá zachraňovat pro nás pro všechny...

Děkuji Vám, pane Gajdo, za Vaši práci a přeji Vám, abyste mohl prodloužit život ještě mnoha památkám a my tak mohli obdivovat díla sochařů a kameníků minulosti.

Když jsem odcházel z ateliéru, napadla mne podobnost vztahu mezi knižními autory a překladateli a sochaři a restaurátory.

Jména autorů knih jsou známá, ale jména překladatelů, kteří mají často zásadní podíl na tom, jaká kniha je, už mnohem méně.

Není to u sochařů a restaurátorů také tak?

Radim Jarošek

Fotodokumentaci z restaurátorských prací najdete v barevné příloze.

Čím Poodří vstupuje do světových dějin. Příspěvek k dějinám Moravských bratří XV. část

Moravští bratři v beletrii

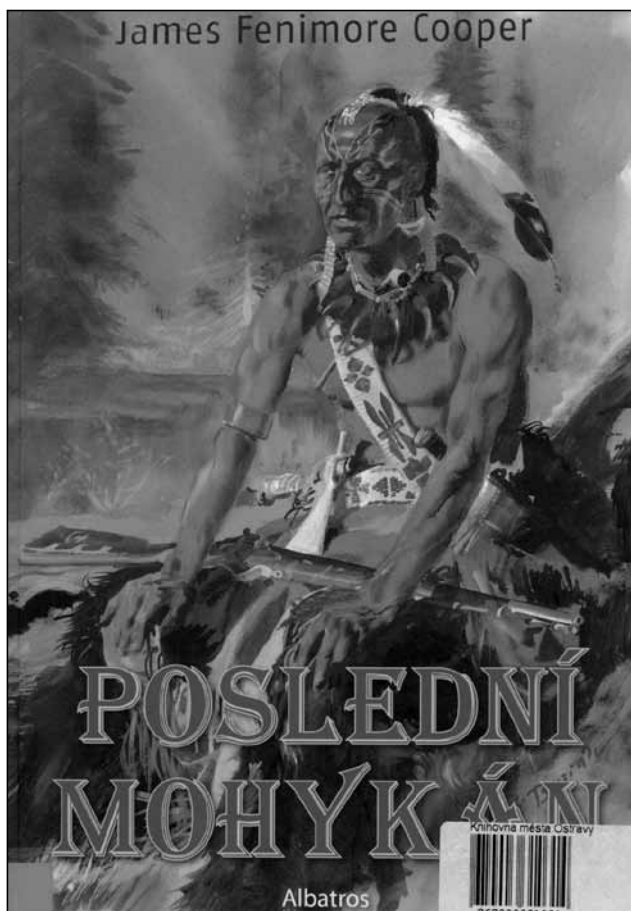
Každého patriota Poodří potěší, najde-li rodáka své, nebo sousední obce, jako románovou předlohu. Tak tomu je i s našimi Moravany. Na svých misijních cestách prožívali události, které si později někteří spisovatelé vypůjčili, aby dodali svým románům na ceně a přiblížili ji náročnější literatuře faktu. I v těch skutečných příbězích tekla někdy krev proudem.

Zmíníme se zde však pouze o beletrii českých autorů a ze zahraničních pouze těch děl, která byla publikována v češtině.

Nejznámější knihou je pro čtenáře dobrodružných knih *Poslední mohykán*. Patří do pětice na sebe volně navazujících románů *Příběhy Kožené punčochy*. Jmenují se – *Lovec jelenů*, *Stopař*, *Prérie*, *Průkopníci* a *Poslední mohykán*. Autorem je *James Fenimore Cooper*. Narodil se roku 1789 v Burlingtonu jako syn zámožného realitního makléře. Vyrůstal v Cooperstownu, městečku založeném jeho otcem na indiánském území. Proslavily ho především příběhy *Kožené Punčochy* – *Natty Bumppo* a dva Jezerní romány. Díky nim se stal zakladatelem historického románu v americké literatuře a sepsal také spisy o americké demokracii. Zemřel 14. 9. 1851 v Cooperstownu, ve státě New York.

Cooper znal geografii Severní Ameriky z vlastní zkušenosti a také politické poměry. Ostatní podněty získal z početných reportáží a povídek. Mnoho údajů čerpal z knihy biskupa Moravské církve v Pensylvánii Georga Heinricha Loskiela (1740–1814) – „Historie misie mezi severoamerickými indiány“. Druhým významným spisem, který poskytl Cooperovi mnoho důležitých informací o životě a zvycích indiánů je Reportáž o historii, kultuře a způsobu života indiánů od moravského misionáře Johna Heckewelder (1743–1823), Moravana druhé generace, jehož rodiče emigrovali ze Suchdolu. J. Heckewelder byl dlouholetý spolupracovník Davida Zeisbergera ze Suchdolu. Je velice pravděpodobné, že se Cooper s Heckewelderem znali osobně.

Poslední mohykán je příběh odvážného lovce Sokolí oko a jeho přátel – dvou indiánů z kmene Mohykánů. Čingašgúk a jeho syn Unkas se snaží v období anglicko-francouzské války ubránit svůj kmen Želvy. Děj se odehrává v blízkosti dnešního Champlainského jezera ve státě New York. Začíná roku 1757 setkáním anglického generála Webba a dvou mu svěřených dívek – se zpěvákem žalmů Davidem Škálou a posléze i s hlavními hrdiny – Sokolím okem, Čingašgúkem a Unkasem. Dále úchvatným způsobem líčí Istivý boj profrancouzských Huronů s Delawary. Kniha končí smrtí Unkase, posledního mohykána.

V knize není o Moravských bratřích žádná zmínka. Někteří míní, že zpěvák žalmů Škála by mohl být David Zeisberger, nebo Henrich Rauch. Avšak tato postava je pouze směšnou karikaturou – David uprostřed krvavých zápasů stojí s knihou žalmů a zpívá. V Cooperově podání nevypadá rozhodně hrdinsky a nepodobá se našim Moravanům. Zato zde můžeme vystopovat osobu Čingašgúka. Cooper znal skutečný příběh o obrácení mohykánského náčelníka Tschopa (čti Čupa), který byl hrozným opilcem a nebezpečným zabijákem. Setkání s Moravskými bratry mu však dalo nový smysl života, stal se Moravanem a svou životní zkušenost s Kristem veřejně proklamoval i na konferencích. Při křtu dostal jméno John.

J. F. Cooper Čingašgúka také nazývá bratrem Johnem v románu **Průkopníci**. Tam je také poznámka o obrácení Čingašgúka skrze Moravské bratry. Uvádí správně rok úmrtí Čingašgúka (1746). Konečně sám název knihy *Poslední mohykán* pochází z přezdívky, kterou dali bratři Tschopovi. Je tedy zřejmé, že Čingašgúk je v podstatě mohykánský náčelník Tschop. Postavu Unkase si však autor přimyslel.

Další díl Cooperovy pentalogie je kniha **Prérie**. Pověstný lovec Sokolí oko, zde pojmenovaný

Šedivá hlava, je zde již starý, plný moudrosti života, již nevyhledává dobrodružství a boj. Odstěhoval se z lesů do prérí Louisiany, kam ještě neprošli bílí osadníci. Děj popisuje boje mezi osadníky a dvěma zneprátenými indiánskými kmeny Siouxů a Pawneeů. Velký hrdina Cooperovy pentalogie vzpomíná s velkou dávkou nostalgie na to, jak rád naslouchal dobrým Moravským bratřím, když vyučovali kmen Lenapů (Delawarové), a jak o tom vedl dlouhé rozhovory se svým přítelem Velkým hadem – Čingašgúkem.

Moravané od *Radima Kalfuse a Leontiny Mašínové*. Kniha by si zasloužila více popularity v našem regionu. Děj začíná duchovním rozvlažením na kunínském panství, popisuje pronásledování tajných evangelíků, postupně se pozornost obrací na osobu Georga Schmidta, jeho věznění na Špilberku, kde mu v náručí umírá jeho blízký přítel Melchior Nitschmann z Kunína, dále Georgův útěk do Herrnhutu a následné vyslání na misijní cestu do Jižní Afriky k Hotentotům. Kniha končí rokem 1743, kdy byl Schmidt donucen ukončit práci a vrátit se do Herrnhutu. Autoři se poměrně věrně drží historických faktů, které zjistili bádáním v archivních materiálech v Opavě, Novém Jíčíně a Herrnhutu. Mašínová navštívila roku 1967 Bethlehem v Pensylvánii, kde jí Moravian College udělila čestný doktorát za tuto knihu. V roce 2009 vyšlo druhé vydání knihy v nakladatelství Křesťanský život.

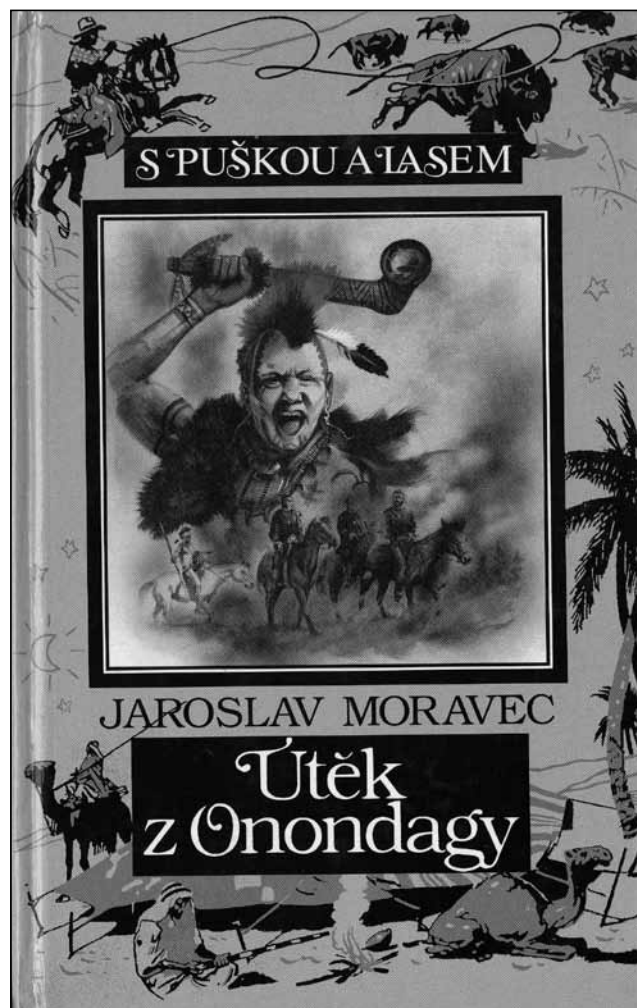
Dalším českým autorem, který psal o Moravanech, je *Jaroslav Moravec* (1900–1974). Je známý především knihou *Kleký Petra*, bílý otec Apačů. Pro svoji nakladatelskou činnost byl komunistickým režimem odsouzen k několika letům práce v uranových dolech blízko Jáchymova. Ve dvou svých knihách zmiňuje Moravské bratry.

Zrazený tomahavk (1971) – příběh mladíka jménem Lukáš Hawkins, který se účastní pronásledování svého spolužáka a přítele Setha MacCoye, který zastřelil svého učitele pro nešťastnou lásku. Blízko moravské osady Pustý vrch byl Hawkins omylem postřelen, a proto musel zůstat několik týdnů v péči Moravských bratří a obrácených indiánů. Setkal se tam s vlivným indiánem Glikikanem – vnukem velkého náčelníka Oneidů, který uvěřil skrze službu Davida Zeisbergera a stal se jeho blízkým spolupracovníkem – a spřátelil se s ním. Přidal se na stranu indiánů, pochopil, že Moravané mají pravdu. Násilí plodí jen násilí a přetrhout tento řetěz mohou jen Moravané se svojí ochotou neodplácet zlým za zlé. Odchází žít do zničené osady Pustý vrch, aby začal nový život v bývalé misijní stanici starého moravského kněze. Autor se nechává inspirovat skutečnými příběhy Moravanů, některým ponechává původní jména.

Útěk z Onondagy napsal Moravec asi v roce 1974, ale vydání se kniha dočkala až v roce 1994. Kovář Partrik pracoval v bratrské kovárně v osadě

Šamokin. Po jejím zrušení odešel s Davidem Zeisbergerem mezi Irokézy do Onondagy. Tam se jim nepodařilo promluvit k velké radě, aby si vyžádali povolení usadit se tam. Důvodem byla nejednota, zmatky a opilství indiánů. Vrátili se tedy do Tiogy a pak na Wilkesovu farmu, kde byli v noci přepadeni profrancouzskými Hurony. Dobytím a vypálením farmy kniha končí. Zeisberger se sice snažil odvážně s nasazením vlastního života vyjednávat, přesto došlo k boji. Zeisberger je v knize pravdivě vykreslen jako dobrý znalec indiánských jazyků, pacifista, ale trochu zaniká jeho poslání získávat indiány pro Krista, ne jen pro mír. Kniha chybí hlubší myšlenka a také dramatické zpracování nemá ten spád jako *Zrazený tomahavk*.

Duch pohraničí napsal *Zane Grey* a u nás kniha vyšla roku 1934. Hlavní postavou je Lewis Wetzel, notorický bijec indiánů. Děj se odehrává ve státě Ohio, líčí napětí a boje mezi vojáky, osadníky a indiány. Autor vychází z deníku plukovníka Ebenezera Zanea. Vyvrcholením knihy je masakr indiánů v osadě Gnadenhuten, kterou založili moravští misionáři. Zane Grey vyzdvihuje statečnost a pokoj obrácených indiánů, kteří beze strachu přijali smrt z rukou Huronů pod vedením kapitána Dýmky a renegátů Elliotta a Girtyho. Poněkud méně jsou obdivováni misionáři David Zeisberger,

Jungmann, Heckewelder a Edwards, kteří nechtěli osadu opustit, i když viděli, že jí hrozí smrtelné nebezpečí.

Sršní hnízdo na základě historických dokumentů svých předků napsal 39. prezident Spojených států amerických *Jimmy Carter*. Děj se odehrává ve druhé polovině 18. století na území Filadelfie, Severní a Jižní Karolíny a především Georgie. Popisuje konflikty mezi britskými úředníky a kolonisty, kde indiáni Čerokiové a Kříkové doplácí na tyto střety nejvíce. Románem se prolíná příběh Epsy Nischmanové, dcery moravského misionáře, která zasvětila svůj život službě indiánům. V ději jsou zmíněni i kvakeři, kteří podobně jako Moravané odmítají jakékoli násilí a válku. Kniha u nás vyšla v roce 2004.

David Zeisberger se vyskytuje i v několika drobných brožurkách, které byly vydávány v různých obdobích. Patrně nejstarší je švabachem psaná osmdesátistránková *Dáwid Zeisberger (Morawan) Aposstol Indiánow*, vydáno 1876 v Budapessti.

Romány vždy ovlivňovaly životy lidí více, než holá historická fakta. Je mnoho skrytých pokladů v archivech v podobě informací o Moravských bratřích. Je čas tyto poklady vykopat, je čas v našem národě zpopularizovat odkaz těchto našich nejlepších osobností a je čas zpřítomnit tento odkaz současné generaci, a to především mladým lidem a dětem.

Daniel Říčan

(upraveno podle obsáhlejší studie Davida Louly, přednesené na V. mezinárodní konferenci Moravian v r. 2009)

Jestřabí (Habicht). Historie farního kostela Nejsvětější Trojice a drobných církevních objektů

Obec

Bývala to zemědělská horská obec, umístěná v mělké kotlině. Podnebí zde bylo chladné, lidé chudí. Centrem obce byl – jako obvykle – kostel se hřbitovem a farou (č. 5), dále rychta (č. 17), škola (č. 72)¹⁾ a dva hostince (č. 18 a 62). Nejstarším rodem byli Maderovi, kteří svou usedlost č. 49 drželi od roku 1721. Chudobinec (č. 60) byl obecní. Obvykle uvádíme i majitele mlýnů – větrák tehdy vlastnil Josef Beck²⁾ (vyhořel v roce 1933) a vodní mlýn zv. Dolský (č. 54, Grundmühle), klapající na potoku Hlubočku (Dorfbach), tekoucím Hlubokým dolem (Tiefen Grund)³⁾ do řeky Bystřice (Wisternitz), byl Albert Böhnel. U tohoto mlýna stála i myslivna. Především však v Jestřabí byl lesní revír olomoucké kapituly – velkostatku Velká Bystřice.

Německý název⁴⁾ obce – Habicht – má sice něco společného s rodem Habsburků, ale jen nepřímo. Habsburkové totiž pocházeli z Habichtsburgu a jejich jméno je již jen zkomoleninou původního tvaru. O původu názvu Jestřabí vypráví pověst, podle které se obec nazývala podle jestřába. Toho také měla v obecní pečeti.⁵⁾

Ves patřila k markraběcímu hradu Hluboký, na začátku 15. století zpustla a až po více než stu letech byla osazena německými kolonisty. Jako součást velkobystřického panství přešla ves do majetku olomoucké kapituly, v polovině 19. století se stala součástí okresu olomouckého.⁶⁾ V blízkosti Jestřabí, v lokalitě zvané Schwedengrab, se nacházelo tvrziště typu motte. Posledně se toto místo archeologicky zkoumalo v roce 1932, tehdy byl učiněny nálezy z doby hradištní.⁷⁾

Z nedávné historie je zajímavé např. to, že jednotky Sovětské armády, resp. 4. ukrajinský front, postupovaly 7. května 1945 tak, že katastr

Jestřabí minuly.⁸⁾ Obyvatelstvo německé národnosti bylo odsunuto v době od dubna do září 1946 celkem šesti transporty.⁹⁾ Tehdy obec čítala 82 čísel. Zrušena byla v roce 1949 a demolována v roce 1961.

Do katastru obce patří i lokalita Bílý kámen, která se v posledních letech stala znovu známou především díky cykloturistické akci.¹⁰⁾

Farní kostel Nejsvětější Trojice, hřbitov

Fara je známá od roku 1363, tehdy se tu zmiňuje farář Hanko.¹¹⁾ Pak ji drželi protestanti. Katolickým farářem byla znovu obsazena až v roce 1633, kdy již patřila kapitule. Např. 1. června 1634 zde nastoupil P. Johannes Ullmer, který byl přeložen z Jívové.¹²⁾ Faráři se často střídali, neboť deputát byl nepatrný. Do roku 1720 náleželo Jestřabí do budišovského děkanátu, odtud pak do velkobystřického, do budišovského bylo včleněno znovu v roce 1941 a do velkobystřického děkanátu se jestřabská farnost navrátila na zlomek času v roce 1946. Patronem kostela byla metropolitní kapitula. Faráři se často střídali, deputát totiž nebyl velký (ječmen, dřevo, pivo nepravdělně, pole a zahrady v rozloze 28 měřic, 50 sáhů dřeva za plat od kácení a bez dovozu). Kostel byl vystavěn asi v roce 1589, kdy byla vesnice po zpusťování husity znovu osídlena a přešla v držení olomoucké kapituly. Opraven byl v roce 1806 nákladem patronátního velkobystřického panství velkostatku olomoucké kapituly. K roku 1795 je zaznamenána loupež v kostele.¹³⁾

Do roku 1912 byl farním kostelem pro Hlubočky, Hrubou Vodu, Nepřívaz a Varhošť, odtud již jen pro Nepřívaz a Varhošť. Do farního obvodu spadaly do 18. století dokonce i Velká Střelná (Gross

Pohlednice z doby před rokem 1902. Zleva nahoře a níže hostince, dále kostel a škola. Archiv Jany Krejčové.

Waltersdorf) a Černá (Gross Dittersdorf), které jsou dnes rovněž součástí vojenského újezdu Libavá. Sídlem Římsko-katolického farního úřadu bylo Jestřabí do roku 1946. Odevzdávka fary se prováděla až v červenci roku 1947.¹⁴⁾ Farnost je naposledy zmíněna v katalogu kněží k roku 1949, a to s poznámkou „farář neobsazen. 1947“.

Orientovaný farní kostel Nejsvětější Trojice stál v jihovýchodní části obce uprostřed hřbitova, založeném na kruhovém půdorysu.

Klenutý kostel¹⁵⁾ se svou mohutnou a v ose průčelí mírně předstupující věží byl jednoduší stavbou podélné dispozice s polygonálním kněžištěm. Stavba byla provedena z lomového kamene kladeného na vápennou maltu, jak je patrné z fragmentů, které z kostela zůstaly. Fasádu členily rámuující lizény, které lemovaly též půlkruhově zakončená dvě okna na každé z obou stran lodí.

Kostelní věž byla vysoká 28 metrů a nesla tři zvony. Pod jehlancovou čtyřbokou střechou ukončenou makovicí a křížem (v roce 1806 s knoflíkem a větrnou korouhvičkou) byly roku 1931 instalovány ze severní, západní a jižní strany výrazné hodinové ciferníky. Těsně pod ciferníky byla půlkruhově zakončená okna opatřená okenicemi. Věžní hodiny získal v době, kdy se rozděloval církevní majetek,¹⁶⁾ do svého farního kostela sv. Bartoloměje v Polkovicích P. František Nerad.¹⁷⁾

Do kostela se vstupovalo podvěžím. Před dveře do kostela byla v roce 1867 přistavěna prostorná předsíňka (závětří), která nahradila starší provedení. Zde byla později umístěna pamětní tabule na památku působení P. Antonína Pospíšila.¹⁸⁾

Střecha nad lodí kostela sahala do výše zvonického patra. Z hřebene střechy nad presbytářem vyrůstala polygonální lucerna (šestihran) sanktusové věžičky s cibulí, makovicí a dvojitým křížem, končící ve stejné výši jako hlavní věž. V roce 1806 byla věžička pokryta červeně natřeným šindelem. Zničena byla za bouře v roce 1942.

Presbytář byl tři sáhy dlouhý a dva a půl sáhu široký, vysoký byl asi čtyři sáhy. Prosvětlovala ho tři okna (stejného tvaru jako ostatní) s malými tabulkami, vysoká půl sáhu. Z presbytáře se vcházelo do sakristie postavené na čtvercovém půdorysu a přistavěné k jeho jižní stěně. Ta měla dvě stejně velká okna a dřevěnou podlahu. Velká skříň sloužila k ukládání mešních rouch a oblečení kostelníka a ministrantů a jiných předmětů sloužících kostelu. Druhá skříň s vyřezávaným nástavcem, sloužící k uschování tří kalichů, byla modře natřená. Do výklenku ve zdi byly odkládány mešní knihy.

V presbytáři byly lavice z měkkého dřeva a na levé straně křtitelnice, stojící na dřevěném sloupu červeně a bíle mramorovaném. Měděný kotlík na svěcenou vodu býval zakrytý poklopem a uzavřen

Jestřabí, pohlednice asi z roku 1930. Zleva nahoře kostel, škola, hostinec, památník padlým v první světové válce. Archiv Jindřicha Machaly.

zámkem. Nad křtitelnicí visel v černě natřeném rámu obraz sv. Jana Křtitele.

Dřevěná kazatelna, v půdorysu okrouhlá, byla umístěna u vítězného oblouku. Poprsník kazatelny byl dělen pěti sloupky s pozlacenými hlavicemi, mezi nimiž byly plastické ozdoby. Pětiúhelníková stříška nad kazatelnou nesla na vrcholu žlutě natřenou sochu sv. Michaela Archanděla s přílbou na hlavě a mečem v ruce. Kryté schodiště na kazatelnu (o desíti schodech), bylo rovněž řezbářsky zdobeno a zlaceno.

Pod kazatelnou byla umístěna zpovědnice se dvěma mřížovanými okénky, jediná v tomto kostele.

Hlavní oltář Nejsvětější Trojice z roku 1714 nechal pořádit olomoucký kapitulní kanovník Sigismund Hyacint svobodný pán von Hoffmann.¹⁹⁾ Spodní část oltáře vyzděnou z cihel lemoval vyvýšený bíle natřený rám. Antependium ze šedě natřených desek bylo uprostřed ozdobeno věncem z různobarevných květin, v jehož středu bylo zlatým písmem vepsáno jméno Ježíšovo. Po stranách tabernáku červeně a modře mramorovaného, stály dva točené sloupky natřené na bílou a modrou, s hlavicemi bíle alabastrovanými a částečně pozlacenými. Ve stejném barevné kombinaci jako hlavice byla provedena římsa kolem tabernáku a na ní byl zavěšen červený hedvábný závěs s třásněmi. Na dvířkách tabernáku byl reliéf(?) sv. Jana Nepomuckého, po stranách stávaly dvě bíle alabastrované a částečně pozlacené sochy, a to sv. Václava (s praporem s orlicí v ruce a štítem s latinským nápisem o pořízení oltáře kanovníkem von Hoffmannem) a sv. Zikmunda (na jehož štítu byl znak zmíněného dárce). Výbavu oltáře doplňovaly tři cínové svícny a vázy na květiny. Nad tabernákem byl v černém rámu zdobeném zlaceným listovím či akantech obraz Panny Marie Pomocné, malovaný na plátně. Za ním, výše, podepřen třemi sloupky, byl obraz Nejsvětější Trojice, zakončený obloukem a rámovaný do bílého rámu s prořezávanými a zlacenými akanty. Tento rám byl lemován ještě dalším, ve stejném

stylu provedeným oválným rámem. V listoví bylo po každé straně po sedmi postavách představujících celkem Čtrnáct svatých pomocníků v nouzi, provedených ve dřevě a natřených bílou barvou. Jejich koruny a atributy byly pozlacené.²⁰⁾ Tabernákl ukončoval obraz sv. Anny, rámovaný kulatým, modře natřeným a částečně pozlaceným rámem.

Po prováděných úpravách se poslední podoba hlavního oltáře od našeho popisu lišila. Hlavní oltář byl ve vrcholu zakončen sochou Panny Marie (Immaculaty). Po stranách svatostánku stály sochy andělů a sochy patronů rolníků sv. Notburgy²¹⁾ a sv. Vendelína a sochy ochránců proti moru sv. Šebestiána a sv. Rocha. Za oltářem byl zavěšen obraz Nejsvětější Trojice rámovaný dřevěným pozlaceným rámem, v rozích nahoře konkávně projmutém. Před oltářem visela lampa s věčným světlem.

Sochy patronů a ochránců nepocházely z inventáře jestřabského kostela, byly to sochy ze starého farního kostela Narození Panny Marie v Tršicích. Ten byl stržen a v letech 1905/1906 znovu postaven. Když vešlo ve známost, že Libavsko bude po vysídlení pod vojenskou správou, začal přesun církevního majetku do vnitrozemí. Tehdejšímu tršickému faráři P. Ferdinandu Jiříčnickému²²⁾ olomoucká konzistoř výše zmíněné sochy nabídla.²³⁾ Na základě této nabídky se P. F. Jiříčný 21. listopadu(?) 1946 vyjádřil v tom smyslu, že „bude přemýšlet, aby se vhodné místo pro ně našlo, nechce pokazit jejich umístěním krásný dojem z tršického kostela“.²⁴⁾ Sochy měly být ¾ metru vysoké a umělecky provedené v bílé barvě a byly popsány jako sv. Vendelín, Izidor(!), Roch a Notburga,. Do ledna příštího roku se vyjasnilo, že tyto sochy pocházejí původně z Tršic a P. F. Jiříčný dostal patřičný souhlas k jejich transferu. Odvezeny byly počátkem dubna.

Tršičtí se vypravili do jestřabského kostela a na místě zjistili, že jsou tam ještě nové korouhve a tak farář na jejich nátlak musel o jejich přidělení požádat konzistoř. Opakovaně žádal ještě v květnu, a to zároveň i o sošku Vzkříšeného Krista („pěkná soška Vzkříšení“), o které věděl již dříve. Bylo mu 16. června 1947 sděleno, že „inventář kostela v Jestřabí byl převezen do Olomouce. Trváte-li na své žádosti o korouhve a sošku Vzkříšení, hlase se o ně v dopoledních hodinách v kapit. konzistoři.“ Vyzvednout si je měl 25. června kaplan,²⁵⁾ v knize korespondence je záznam o převzetí korouhví ke dni 1. července. Farní úřad potvrdil převzetí korouhví a sošky dne 7. července 1947: „Nejdůstojnější knížecí arcibiskupské konzistoři. Za darované dvě korouhve a sošky Vzkříšení vzdává farní úřad srdečné Zaplať Pán Bůh. Měli jste se stěhováním věcí kostela z Jestřabí vydání, sdělte laskavě, milerád přispějí. F. Jiříčný, farář.“²⁶⁾

Výše popisované kvalitní rokokové sochy – protláhlé a prohnuté figury s vlajícím oděvem – jsou

dodnes umístěny na konzolách na evangelní i epištolní straně vítězného oblouku tršického kostela.²⁷⁾ Patří k nemnoha cenným předmětům, zachráněným z libavských kostelů.

Boční oltáře, postavené po stranách vítězného oblouku a zasvěcené sv. Anně (sv. Janu Nepomuckému) a sv. Josefovi (sv. Antonínu Padovskému) byly pořízeny roku 1834. Na plátně malovaná zastavení Křížové cesty od olomouckého malíře Gustava Přechka (Pretschek) byla pořízena nákladem Theresie Zinkové.

Na počátku 19. století byl stůl pravého oltáře zděný, obložený deskami, natřený a mramorovaný. Na mense stávala soška představující Bičovaného Krista u sloupu (místními nazývaná Spasitel). Na stěně visel v hlubokém otevíracím rámu obraz Panny Marie. Vyřezávaný rám s akanty a květy byl natřen červeně, bíle a zlatě, ovšem barva již v době sepsání inventáře opadávala (v kostele bylo vlhko) a z důvodu nedostatku financí se nepočítalo s opravou. Na stěně vedle oltáře byla pozlacená socha sedící P. Marie Bolestné s Kristem na klíně, tj. Pieta.

Mensa levého oltáře byla tehdy provedena ve stejném stylu jako mensa protějšího oltáře. Na ní stál na červenobílém mramorovaném podstavci obraz sv. Antonína Padovského v černém rámu (se zlacenými řezbářskými prvky v jeho horní části). Nad tímto obrazem byl zavěšen obraz pojmenovaný jako „Spasitel putující světem“, rámovaný obdobně jako protějškový obraz P. Marie. Nad obrazem byl znak donátora obrazu a pod ním, na modře natřené tabuli, nápis.²⁸⁾ Fundátorem oltáře byl František Ondřej sv. pán z Mondorfu, narozený roku 1653 v Korutanech, od roku 1691 sídelní kanovník olomoucký, později ředitel kapitulních statků, od roku 1702 prelát scholastik. Zemřel 22. ledna 1706, pochován je v dómu sv. Václava v Olomouci.

Obdobně jako naproti byla na zdi vedle levého oltáře také socha, zde Ecce Homo (Ejhle člověk), mající po bocích draperii z červeného hedvábí.

Všechny oltáře měly portatile. O tom, kdy a kdo je konsekroval, nebylo již v roce 1806 nic známo. Neznámými zůstali ostatně také autoři obrazů a soch – a dokonce i zakladatel kostela.

Monstrance jestřabského kostela zhotovená ze 13lotového stříbra byla zdobena reliéfy hlaviček andílků, postavou sv. Václava, Boha Otce i Ducha Svatého. Některé její části byly pozlaceny. Ze stříbra nižší rylosti bylo ciborium a skříňka s paténou, které se nosily k nemocným. Ostatní bohoslužebné náčiní bylo zhotoveno z mědi, svícny, nádoby na hostie, kaditelnice apod. byly z cínu. Kostel vlastnil bohatý soubor bohoslužebných rouch: 23 kasulí, tři pluviály, dvě dalmatiky a dvě vela.

Dne 11. června 1947 byly odvezeny z kostela v Jestřabí do Moravského Berouna monstrance

a snad také betlém, nějaké pluviály a komže.²⁹⁾ To již bylo jisté, že kostel v Jestřabí nebude sloužit vojenské duchovní správě, jak se o tom ještě na jaře 1947 uvažovalo. Tehdy se také povolení vydaná konzistoří na převoz církevního majetku prohlásila za zrušená a stahovala se zpět.

Loď kostela byla šest sáhů dlouhá, čtyři široká a čtyři a půl sáhu vysoká. Na každé straně byla dvě obloukově zakončená okna vysoká jeden sáh. Presbytář i loď byly dlážděny samozřejmě břidlicí. Lavice byly dělené – po pravé straně sedávali muži v jedenácti dřevěných lavicích a nalevo ženy ve dvanácti lavicích.

O osudu lavic máme dokonce zprávu ze 4. července 1947. Takto je datován zachovaný koncept dopisu adresovaný farnímu úřadu do Klenovic na Hané, ze kterého vyplývá, že tamní kostel dostal k užívání lavice z jestřabského kostela a dosud nezapltil Kč 1.500,-.

Výmalba lodi byla posledně provedena zelenkou olejovou barvou, strop byl vyzdoben nástěnnými malbami sv. Cecílie, sv. Rocha, sv. Floriána, sv. Notburgy a dalších světců.

Púdorysná linie celodřevěné kruchty, postavené na čtyřech dubových trámech s dřevěnou podlahou, byla zakřivena (uprostřed vypoukle a po stranách prohnutě). Zábradlí bylo vyplněno čtyřhrannými sloupky, nahoře a dole se zužujícími a zeleně a žlutě mramorovanými na rozdíl od římsy a spodní části zábradlí, které bylo mramorováno červeně a bíle. Ve střední širší části kůru stál v roce 1806 pozitiv bez pedálu. Skříň na měchy byla tehdy natřena modře a zeleně, boční stěny mezi píšťalami modře a bíle stejně jako horní římsa. Varhanní skříň byla zdobena bohatou zlacenou řezbou nahoře i po stranách. „V roce 1897 měli v Jestřabí varhany staré asi dvě stě let. Měly shnilé měchy, dřevěné píšťaly prožrány červotočem, cínové (většinou samé olovo) byly poškozeny od fušerů zvětšováním výřezů, byly zoxidované a rozpadaly se.“³⁰⁾ V posledních letech byly na chóru postaveny varhany o třech píšťalových polích.³¹⁾ Nad kůrem byla ještě dřevěná pavlač stejně široká jako kůr, ale hluboká jen jeden sáh. Její zábradlí z vyřezávaných desek bylo červeně a bíle mramorováno. Na pavlač se vstupovalo z kruchty po dřevěných schodech.

Již zmíněný kostel v Klenovicích na Hané, který utrpěl bombardováním v závěru druhé světové války, první nabídku na získání varhan z Jestřabí, odmítl. Při dalším jednání, kdy již farář P. Josef Pírek³²⁾ projevil o varhany zájem, tak mu bylo konzistoří sděleno, že je o varhany dobře postaráno (ve skutečnosti zůstaly v kostele a „hrálí“ na ně vojáci). Poslední poznámka z 20. června 1947 však možnost, že byly varhany do Klenovic převezeny, nevylučuje.³³⁾

Ze zvonů byly k roku 1771 uváděny zvon z roku 1559 (6 centnýřů), 1584 (8 centnýřů),³⁴⁾ 1759

(1,5 centnýře) a z roku 1753 (80 liber). K roku 1806 se údaje liší a uváděny jsou: zvon z roku 1584 (3 centnýře), 1595 (1,5 centnýře, J. Hechperger),³⁵⁾ malý zvon P. Maria z roku 1759 a sanktusník sv. Josef a sv. Barbora (1/2 centnýře, bez vročení).³⁶⁾

Zvonem z roku 1584 se dodnes zvoní ve farním kostele Nanebevzetí Panny Marie v Moravském Berouně, kam byl převezen pravděpodobně až v srpnu 1947.³⁷⁾ Zvon je památkově chráněný, v Berouně je zavěšen na koruně se šesti uchy. Na jeho čepci je mezi dvěma linkami tento nápis: INAEMDEM . VNIQVE . 1. 5. 8. 4. XDVM . OLANGORE . POS. SACROSANCTAM . CONVO . / IST MEIN HOFNUNG CONVENIVNT AD CELEBRA SACRA HANS PAVER GOT. INRI † // Na krku je nápis: HANS BOLTZEK / RICHTER ZU HABICHT / VVLTIN SVMER / RICHTER ZU NEPERSHWANG / NICLAS DERLIG / RCHTER ZU HASSLICHT / H...RIO HANS PELTZ PFARIER / ZU HABICHT / PROCOP SCAFER / ACHN VATER ZV HABICH. // Poslední nápis mezi linkami zdobí věnec: 1. 5. 8. 4. IHR DIE ALLHIER FVRVBEHR GEHT DENCT WIEDIE SACH MIT VNS JECZT STETT WIE WIRIECT SIND SO WERD IR WERDEN WIE IHR: IECZT SEVD WAREN WIR AVFFERDEN † GOT IST MEIN HOFNVNG. // Zvon, jak vyplývá z nápisu, byl pořízen společným nákladem obcí, které až do konce existence farnosti tvořily jeden celek.

O nějaké zvony(!) projevila 18. května 1947 také zájem farnost Drahaný. Tamní administrátor P. Ignác Lakomý³⁸⁾ se vyjádřil, že „farní kostel nemá totiž ani jediného“.

O měsíc později již byl jeden ze zvonů připraven na kapitulní konzistoři. P. I. Lakomý takto poděkoval: „V nejhlubší účtě podepsaný farní úřad v Drahaněch vyslovuje srdečné zaplať Pán Bůh za ochotu v záležitosti zapůjčení zvonu pro farní kostel. Zvon si farní úřad dopraví autem asi v prvním červencovém týdnu, prosí jen ještě o vyrozumění, o jak dlouhou dobu zápůjčky se bude jednat, případně zda bude možnost zmíněný zvon odkoupit. Farní úřad žádá o tyto informace proto, aby bylo možné posoudit, zda náklad s dopravou a zavěšením zvonu spojený se dělbou doby vyplatí. V nejhlubší účtě podepsaný Ignác Lakomý, administrátor.“ To, že zvon pochází z Jestřabí, dokumentuje přípis konzistoře z 27. června: „zapůjčený zvon by musel býti vrácen, kdyby byla obnovena farnost Jestřabí. K obnově však asi nedojde.“ Pro tři metrické centy těžký zvon si přijeli pravděpodobně 22. července 1947, poté následovalo další poděkování ze strany P. I. Lakomého.

Stejný zvon byl ze strany konzistoře nabídnut 16. června 1947 proboštskému a poutnímu kostelu Očišťování Panny Marie v Dubu nad Moravou. Tamní farář ale tehdy žádal jen o relikviář s ostatky Sv. Kříže. Podle vyjádření konzistoře

takový relikviář v libavských kostelích neexistoval.³⁹⁾ Žádný zvon z Jestřabí v Dubu nad Moravou ale není.⁴⁰⁾

Také P. Bedřich Hoffmann z Horní Bečvy v dubnu 1947 projevil zájem o zvony kostelů z Libavska. Z korespondence ale vyplývá, že si již nějaké – pravděpodobně bez náležitého povolení konzistoře – odvezl a byl vyzván k tomu, aby je vrátil.⁴¹⁾

Jistý inventář z Jestřabí měl také odvézt P. Jan Kunovský,⁴²⁾ dlouholetý farář v Chudobíně, ale svého povolení k transferu blíže nespecifikovaného církevního majetku, jak vyplývá z korespondence z let 1946 a 1947, nakonec nevyužil.

Ovšem vůbec jako první, a to 24. října 1946, se o přidělení kostelního zařízení hlásil P. Augustin Spurný,⁴³⁾ farář z Nového Hrozenkova. Potřebné povolení dostal, mezi vyklizovanými objekty, k němuž se povolení vztahovalo, je jmenován i kostel v Jestřabí. V jeho dopisu adresovanému arcibiskupské konzistoři dne 20. listopadu 1946 stojí: „Podepsaný, farář v Novém Hrozenkově, uctivě prosí jako zplnomocněnec k zajištění církevního majetku ve vysídlované oblasti Mor. Berouna, aby měl první práce na tyto předměty, které stojí ještě na místě: ve St. Vodě: hodiny, v Čermné na Mor.: hlavní oltář, v Jestřabí: 3 zvony...“. V seznamu odvezených věcí z 18. dubna 1947 stojí, že převzal do opatrování tyto církevní předměty z Jestřabí: - 1. Na základě přípisu ze 20. listopadu 1946, kdy mu byly zajištěny zvony z Jestřabí pod číslem 25.864, odvezl 3 zvony a 1 umíráček. - 2. Osm mosazných svícňů. - 3. Ministrantské komže z každé barvy po 2 kusech. Kostelnické komže z každé barvy po 1 kuse. - 4. Dvanáct žárovek lustrových (nejsou nikde k dostání). - 5. Dva reflektory elektrické. - 6. Obrázek Panny Marie (nad sakristií, se 2 andílky). Z farní budovy: - 1. Jeden nástěnný křížek malý. - 2. Čtyři obrázky barvotisky pro názorné vyučování ve škole (Anděl strážný, svatý Krištof, svatý Vendelín, 2 děti pod křížem).“ Ale jinou rukou je na seznamu připsáno: „Odvezeno zpět do Jestřabí“ a celý dopis je přeškrtnutý touž rukou. Následoval dopis faráře biskupovi Mons. Stanislavu Zelovi:⁴⁴⁾ „Vaše biskupská Milosti! Nejdůstojnější pane a pane! Přijměte, prosím Vás, Vaše biskupská Milosti podrobný rozklad stran zvonů, které jsem ve čtvrtek dne 17. dubna přivezl z Jestřabí na Nový Hrozenkov. Dne 20. listopadu 1946 č. 25.864 obdržel jsem z Kníže-arcib. konzistoře zajištění přednostního práva na zvony z Jestřabí. Nejbližší neděli jsem po kázání farníkům oznámil, jak nám P. Bůh žehná. Podotknul jsem, že zvony zůstanou v Jestřabí tak dlouho, dokud tam budou farníci. V postě jsem oznámil, že zvony ponechám v Jestřabí i na velikonoce, protože Hrozenkovjané tam ještě jsou. Nevěděl jsem, že od Květné neděle tam nepříjde kněz, ani o Svátcích. Po Velikonocích vojsko

začalo stěhovat tamější obyvatele (tj. novoosídlenec, pozn. autorky) – a 4 rodiny se vrátily zpět do Hrozenkova. Tyto rozvířily naši klidnou hladinu, abych rychle jel pro zvony, že je různí lidé chtějí, že se po nich ptají a podobně. A když i zdejší občané mne vybízeli a vzkazy vyřizovali, poslechl jsem a jel pro zvony s klidným svědomím a v dobré víře. Od pondělí až do čtvrtka v poledne jsem s mnohými pracoval. Na Vsetíně stavitel p. Horság, který snímal za války zvony, mně nemohl dát ani lidi ani potřebný materiál. Vrátil jsem se do Hrozenkova a na pile vypůjčil přetěžký kladkostroj. V Mariánském údolí(!) v továrně jsem sháněl lana, zdviž a podobně. Ale marně. Šel jsem do Velké Bystřice k p. staviteli. Ten přišel až večer z pole a půjčil mně 16 m lana. Kdo v Jestřabí byl doma, každý pomáhal a tak jsem šťastně ve čtvrtek po obědě měl zvony naloženy a šťastně je přivezl do Nov. Hrozenkova s mnohými Jestřabskými, kteří chtěli být svědky večerní slavnosti. Ze Vsetína jsem telefonoval sem dp. kaplanovi, že zvony vezu. Obecní úřad tuto novinu rozhlásil obecním rozhlasem. Po celé cestě Hrozenkovem jsme projížděli zástupy farníků a viděli jsme, jak hudebníci s plechy spěchají ke kostelu. A my všichni ve voze jsme z plna plic cestou volali na obě strany: Zvony! Zvony! U kostela už byli hospodáři s hranoly a prkny a než byly zvony dolů, už hrála hudba. Do 10 hod. večer byl koncert. Jaké vydání bylo od pondělí do pátku, jistě není třeba říkat. V pátek pln radosti jsem spěchal do Kapit. konzistoře.

Co tam jsem slyšel, Vaše Milost zná. Pokorně doznávám, že si dodatečně uvědomuji, že jsem nezachoval správný postup. Formálně jsem udělal chybu, měl jsem napřed oznámit Vaší Milosti, kdy hodlám zvony odvézt. Prohlašuji, že na základě vydaného mně příslibu – jsem jednal v nejlepším vědomí a svědomí, že jednám správně i oprávněně. Odejmutím zvonů byla by hluboce otřesena vážnost v mé slovo i víra farníků. Vše by mělo neblahé následky. Prosím vroucně, aby vaše Milost po uvážení všech okolností rozhodla v náš prospěch a zvony nám ponechala. V nejhlubší úctě oddaný P. Aug. Spurný, farář.“

Problém byl v tom, že jestřabský kostel měl být, jak už bylo výše řečeno, určen pro vojenskou duchovní službu a zařízení kostela mělo zůstat na místě. Nikdo tehdy nevěděl, že se situace zase rychle změní.

Konzistoř reagovala 23. dubna takto: „FÚ byl požádán, aby vrátil všechna dosud mu vydaná pověření. Odvezení předmětů, uvedených na citovaném přípise f.ú., se totiž stalo zcela proti vůli kapit. konzistoře.“ A dále: „Nyní ovšem si musí následky připočísti f.ú. sám. Nařizujeme f.ú., aby do 3. května t.r. odvezl všechny předměty z Jestřabí, které uvedl do seznamu, opět zpět a umístil na původním místě. O dni odvozu

*Průčelí kostela se schodištěm a kamenným křížem.
Archiv Jindřicha Machaly.*

budiž předem uvědoměna kapit. konzistoř, aby její zástupce mohl v Jestřabí uvedené předměty převzít.“ O den později ještě konzistoř dodala, „že svého rozhodnutí nemůžeme změnit a trváme na hořejším ustanovení. Kapit. konzistoř nemůže zcizit kostelní inventář těch kostelů, ve kterých se mají konati bohoslužby“. Kostelní inventář včetně zvonů tedy musel být vrácen. Jinak by nemohlo dojít např. k převezení zvonu do Moravského Berouna.

Z oprav kostela zmiňme např. opravu provedenou jeho patronem v roce 1806.⁴⁵⁾

Obvodové zdi kostela a zastřešená věž stály ještě v roce 1971, dokonce před čtyřmi pěti lety bylo možné si udělat úsudek o architektuře kostela. Tehdy vyjma pravého předního rohu stálo obvodové zdivo věže, střecha s krovky byla již zničená. Loď byla také bez stropu, pravá stěna dosahovala jen do výše jednoho metru, levá stěna do původní výše.

Fara (č. 5) byla rozložitá přízemní⁴⁶⁾ zděná budova na obdélném základě (14 sáhů 1 stopa na 7 sáhů 1 stopu), s centrálním vstupem krytým dřevěným závětřím. Stála podél silnice na Olomouc. Částečně podsklepená fara měla šest světnic,

Stav kostela v nedávné době. Foto Jindřich Machala.

spižírnou, kuchyň, předsíň a půdu. Některé místnosti byly klenuté, okna byla chráněna železnými mřížemi, podlahy byly cihlové a dřevěné. Vysoká valbová střecha byla dlouho kryta šindelem. Jedna ze světnic byla určena pro čeledě, která se starala o celé hospodářství. Hospodářské budovy byly umístěny pod jednou střechou, tj. stáj pro dva koně, chlév pro pět krav (oboje s podlahou z dubového dřeva), vepřín pro dvě prasata, kurník, místo pro ukládání lesního steliva, komora na řezanku, stodola se dvěma přístavky, velká kůlna na vozy a malá na uschování hospodářského nářadí. K faře patřily dvě zahrádky a samozřejmě polnosti.

Jak již bylo řečeno, kostel stál uprostřed **hřbitova**,⁴⁷⁾ založeného na kruhovém půdorysu. Od obce byl hřbitov oddělen kamennou zídou a od západní strany opatřen kovovou branou, před kterou bylo betonové schodiště o několika stupních. Zleva schodiště stál kamenný kříž. Jeho osud je shodný s jinými hřbitovy ve vojenském újezdu – hroby byly vyplněny, náhrobky povaleny, kosti nepietně rozházeny.

Farnost je naposledy zmíněna v katalogu kněží k roku 1949, a to s poznámkou „farář neobsazen“. 1947.

Kapličky, kříže, sošky, památníky

1. Před průčelím rychty (č. 17, poslední majitel Rudolf Pratschke) zprava (východně) stála jedna ze tří zděných kapliček.

2. Druhá kaplička stála u č. 25 (poslední majitel Franz Böhnel).

3. Třetí kaplička u č. 45 (poslední majitel Josef Motzke).

4. Nedaleko Bílého kamene byl jako připomínka sebevraždy nešťastných milenců postaven roku 1857 kamenný kříž. Psával se s velkým K – Kamenný kříž (Das Steinerne Kreuz). Mezi volutami podstavce je vytesán nápis 1857 / Opfer der Liebe //. Na svislém břevnu kříže se dala přečíst modlitba: „Modli se, poutníku zde před tímto

nebes vládcem, za zakladatele tohoto kříže a poté se ubírej dál“. Kříž byl sice postaven na místě, kde byl původně v roce 1757 pohřben jestřabský farář P. Johann Feldier, ale až o sto let později. O důvodu vztyčení kříže existují ještě i jiné domněnky.

Jednotlivé povalené části tohoto kříže, vyjma kovové (litinové) plastiky korpusu, se ještě v roce 1995 nacházely u okraje lesa. Tedy na místě, kde kříž mezi čtyřmi lipami stával – asi 50 metrů před vyústěním lesní cesty vedoucí k Bílému kameni. Výhled odtud býval jedinečný, tj. od Pradědu až po svatý Hostýn.

5. Jiný kamenný kříž (1918) stál v centru obce před stavením Alberta Jahna č. 26. Fotografii jeho torza z roku 2000 ještě publikoval Glonek v roce 2007.

6. Kříž také stával na křižovatce před větrným mlýnem.

7. Na severním konci obce, při výjezdu směrem na Velkou Střelnou, stával také kříž.

8. Při výjezdu na jižním konci obce byl další kříž.

9. Kříž stával také na místě, kde 28. února 1909 zemřel pouze třicetiletý jestřabský kooperátor P. Emil Poštulka.

10. Kříž před kostelem jsme již zmínili.⁴⁸⁾

11. V obci jsou uváděny na některých staveních sošky svatých, umístěné v drobných nikách.⁴⁹⁾

12. Čtyři metry vysoký památník padlým v první světové válce stál v blízkosti kostela i fary, posvěcen byl v roce 1921. Tvořila ho mohyla z lomového kamene, opatřená rozměrnou mramorovou deskou se jmény dvanácti padlých občanů a dvěma menšími deskami se zbytky granátů.⁵⁰⁾ Na vrcholu monumentu stála německá císařská orlice s rozpjatými křídly, pravděpodobně odlitá z kovu. Před pomníkem rostly od roku 1898 dva duby, tehdy zasazené na památku 50. výročí nastoupení císaře Franze Josefa I. na trůn. Pomník byl zničen v roce 1945.

Dodejme, že památníků podobného typu bylo více, a to i na území Německa či Rakouska. V nedalekém okolí jsme mohli vidět podobný pomník s orlem např. ve Slavkově u Lipníka nad Bečvou (zničen za komunismu) nebo v Dětrichově nad Bystřicí (zničen v posledních letech).

13. Novodobý památník obce byl vybudován roku 1998, odhalen a posvěcen byl téhož roku v červenci. K jeho stavbě byly použity zachované části památníku padlým v první světové válce.⁵¹⁾

Pokud se týče poutí, věřící z Jestřabí chodívali samozřejmě především do Staré Vody⁵²⁾ a na Svatý Kopeček.

Zjištění duchovní správcí⁵³⁾

1363, farář Hanko, po něm fara v majetku protestantů, poté opuštěná.

7. květen 1633 – 1634, *P. Balthasar Hubert Stain*, odtud fara znovu patřila katolíkům, do farnosti patřila i Velká Střelná.

1. červen 1634 – ?, **Johannes Ullmer**, farář, předtím farářem v Jívové (1633–1634)⁵⁴⁾

? – ?, **P. Niklas Scheberle**, farář.

1650 – ?, **P. Franz Korba**, farář, předtím snad farář ve Velké Střelné.

1652, **P. M. Franz Parba**, farář, zachoval se doklad o jeho přítomnosti v Jestřabí.

říjen 1652 – říjen 1653, **P. Christophor Bolenius**, poté byl přeložen ze Štítů.

1. říjen 1653 – ?, **P. Ambros Ullman**.

nejméně 1659, **P. Johann Karl Kirchenbitter (Kirchenbieter)**, farář. Zmíněn k 5. prosinci 1659.

nejméně 1660, **P. Johann Karl Clement**, farář, zmíněn k 14. červnu 1660.

nejméně 1670, **P. Niklas (Nicolai) Albrecht**, farář.

16. červen ? – 1671, **P. Johann Ignaz Bohl (Phol)**, farář.

29. září ? – 1673, **P. Thomas Fr. Robert**, farář, odtud odešel do Penčic u Přerova.

23. listopad ? – 1678, **P. P. Franz Daume**, farář, zemřel v Jestřabí.

27. červen 1678 – 1682, **P. Johann Weissner (Weizner, Metzner)**, farář, dne 17. června 1678 doporučen do Jestřabí na uprázdněnou faru. Pravděpodobně již začátkem roku 1682 v Jestřabí zemřel.

26. leden 1683 – 1693, **P. Thomas Ruppert (Robert)**, farář, předtím administrátor některé z far řádu německých rytířů, pro Jestřabí byl z důvodu úmrtí P. Weissnera vybrán již v lednu 1682.

20. duben 1693 – 15. září 1716, **P. Johann Heinrich Graupner**, farář, dosavadní kaplan v Berouně (Moravském). Zemřel v Jestřabí.

25. září 1716 – 3. srpen 1733, **P. Elias Josef Knauer**, farář, nastoupil v důsledku úmrtí předchůdce, sám také v Jestřabí zemřel. Fara se znovu uprázdnila.

14. září 1733 – 18. srpen 1739, **P. Kristián Zajíček**, farář, narozen v Brně, pátý kněz, který v Jestřabí zemřel a jistě tam byl také pohřben.

V roce 2010 vzpomínáme několika výročí spojených se sv. Janem Sarkanderem. V době, kdy byly na výzvu konzistoře soustřeďovány vyslyšené prosby prostřednictvím tehdy ještě ani ne blahoslaveného kněze Jana Sarkandera, tj. v roce 1737, přihlásili se tři osoby z Jestřabí, a to farář P. Kristián Zajíček, jemuž bylo pomoheno v blíže nespecifikované záležitosti ještě v době jeho studií, tj. v letech 1725 a 1726, dále majitel malé usedlosti Fr. Metzke (1736) a Anna Steigrová (rok neudán).⁵⁵⁾

24. září 1739 – (1. listopad) 1757, **P. Johann Feldier**, farář, do Jestřabí přišel z Velké Bystřice, kde byl kooperátorem. Za jmenování do Jestřabí olomoucké biskupské konzistoři 24. prosince 1739 poděkoval. Dne 23. října 1757 spáchal sebevraždu

v Jestřabí (oběsil se na dveřích na faře), viz Kamenný kříž. Dle kroniky bylo s jeho tělem rozvášněnými věřícími zle nakládáno – farníci ho okradli, hlavu mu uřízli, zuby vyrazili a nahého ho na koni odvezli do lesa, kde byl tzv. oslím pohřbem (to byl způsob pohřbu pro osoby podezřelé z čarodějnictví) zahrabán do země. Jeho mrtvola byla komisionálně z hrobu vyzvednuta a prohlédnuta. Bylo usouzeno, že trpěl nějakou úchylnou. Pohřben byl (slavnostním způsobem) 3. listopadu v kostele Nejsvětější Trojice v Jestřabí údajně na pravé straně mezi kazatelnou a bočním oltářem se sochou Spasitele. Ovšem mrtvola byla ještě jednou vyzvednuta, soudně prohlédnuta a na stejném místě znovu pohřbena.⁵⁶⁾

? – 1757, **P. Augustin Kohout**, kooperátor, pravděpodobně v Jestřabí první. V době, kdy se jeho nadřízený oběsil, sloužil mši sv. v Nové Vsi nad Odrou. P. A. Kohout pocházel ze Starého Města u Uherského Hradiště. Je o něm známo, že trpěl bolestmi chromé ruky. Po zmíněné tragedii onemocněl a 26. října zemřel. Pohřben byl 29. října 1857, tj. dříve, než jeho nadřízený.

8. prosinec 1757 – květen 1776, **P. Johann Plhal**, kaplan, byl přeložen.

1775, **P. Josef Thom**, nový kooperátor, 26. května děkoval konzistoři za jmenování.

1. červen 1776 – 6. květen 1786, **P. Johann Slavíček**, administrátor, zemřel v Jestřabí, snad osmý kněz v pořadí. Spis o projednávání jeho pozůstalosti z let 1786–1788 se zachoval.⁵⁷⁾

14. srpen 1786 – červen 1795, **P. Franz Benisch**, administrátor, narozený v nedalekých Přáslavicích. Do Jestřabí přišel z Měrotína, kde byl kooperátorem, z Jestřabí byl přeložen na jinou faru. V roce 1795 kostel v Jestřabí „navštívili“ zloději.⁵⁸⁾

1791, **P. Ignac Janoschek**, kooperátor nejméně v roce 1791.

červen 1795 – prosinec 1795, **P. Jan Maleček**, administrátor, rodák z Lipníku (nad Bečvou), bývalý kaplan u sv. Mořice v Olomouci (1794–1795), pozdější kaplan v Dubu (nad Moravou).

22. prosinec 1795 – asi červen 1806, **P. Simon Jaschek**, administrátor, rodák z Opavy.

4. dubna 1796, **P. Bruno Madl**, instalován kooperátorem. Přišel asi z Karlovy Studánky.

1828 – ?, **P. Karl Boesel**, kooperátor, jmenovací dekret dostal 13. března 1828, z Jestřabí pravděpodobně odešel do Jindřichova u Krnova.

9. či 11. srpen 1806 – 17. srpen 1830, **P. Franz Horak**, administrátor(?), bývalý kooperátor v Měrotíně, narozený v Bartošovicích (u Studénky) v roce 1759, ordinován 1786, zemřel v Jestřabí asi 17. srpna 1830.

10. listopadu 1830 – červen 1839, **P. Libor Czech (Čech)**, administrátor(?), do Jestřabí přeložen z Velké Bystřice, kde byl kooperátorem. Narodil se v Leskovci (u Bruntálu) roku 1787. Z Jestřabí odešel do Tršic.

? – do července 1836, *P. Vincenz Umlauf*, kooperátor, odtud odešel do Domašova (nad Bystřicí) jako administrátor, poté působil v Krnově. Narodil se roku 1794 v Šumperku, na kněze vysvěcen byl v roce 1817, posledně zmíněn na důchodu v Šumperku, zemřel 19. ledna 1878.

27. září 1839 – únor 1854, *P. Franz Navrátil*, farář v Jestřabí, bývalý kurát v Gross Peterswaldu, narozený v Bystrovanech v roce 1798, ordinován 1823. Z Jestřabí odešel do Penčic, kde 14. října 1881 zemřel.

1836, *P. Johan Köhler*, kooperátor, jmenovací dekret dostal 10. února 1836.

1836, *P. Franz Harrer*, kooperátor, dekret dostal 24. února 1836. Zemřel jako důchodce v Šumperku 4. května 1883.

1838(?) – 1848, *P. Johann Fütter*, kooperátor, narozen ve Šternberku roku 1814, ordinován 1838, zemřel 2. března 1872 v Olomouci.

1848(?) – 1851, *P. David Körner*, kooperátor, narozen r. 1820 v Německé Huzové, ordinován 1847, z Jestřabí odešel do Vítkova, zemřel 28. července 1891 v Sierndorfu(!).

26. duben 1854 – nejméně 1864, *P. Jan Josef Šimeček (Šimiček)*, farář(?), narozen v roce 1800 v Ehrenbergu, ordinován 1834, bývalý kooperátor ve Velké Bystřici, zemřel na odpočinku v Náměšti (na Hané) 16. dubna 1876. Nejméně v letech 1856 a 1857 neměl kooperátora.

1858 – 1859 (1860), *P. Pavel Filipp*, kooperátor, narozen 24. ledna 1833 v Schönwaldu na Moravě (pravděpodobně Šumvald u Uničova), ordinován 1857, z Jestřabí odešel na kaplanské místo v Dubu nad Moravou, zemřel 13. ledna 1890 jako farář v Penčicích.

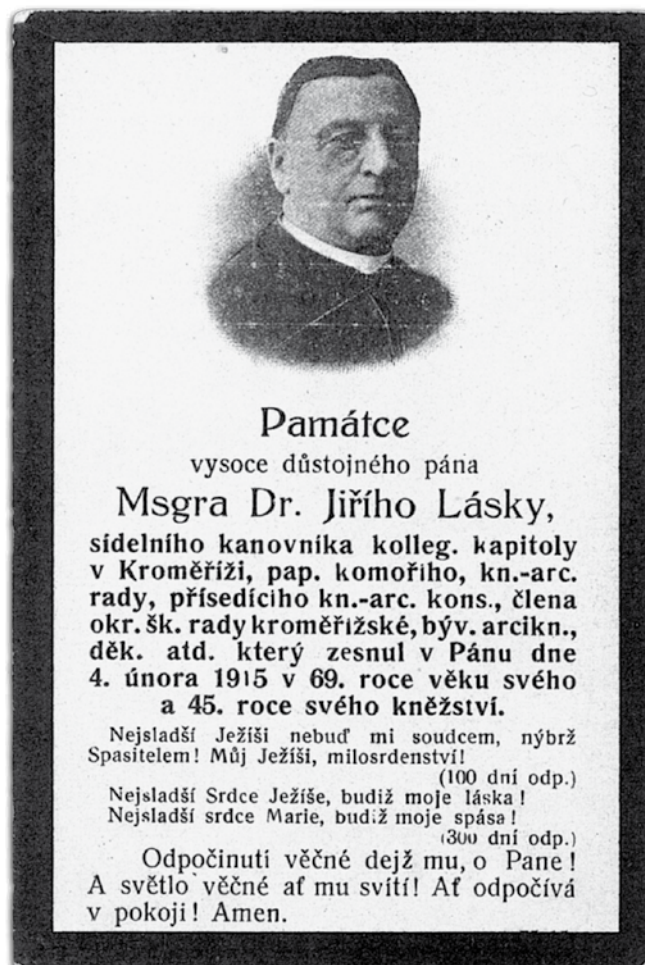
1861 – 1863(?), *P. Valentin Ječmínek*, kooperátor, narozen v Hrubčicích r. 1835, ordinován 1860, zemřel 16. března 1898 jako emeritní farář ve Zdounkách.

1884, *P. František Piskoř*, administrátor, v létě roku 1884 odchází na faru v Pozdřehovicích, o rok později již byl v Náměšti na Hané, odkud se na konzistoři dožadoval udělení renumerace za vykonané kooperátorské služby v době, kdy byl administrátorem v Jestřabí.

1868 – 1884, *P. Matěj Novák*, farář, dosavadní kaplan v Hněvotíně, na jaře roku 1884 odchází do Tršic. Narodil se v Nezamyslicích roku 1824, vysvěcen r. 1851, zemřel 15. prosince 1892 jako farář v Tršicích.

31. května 1884 – 1889, *ThDr. Jiří Láska*, farář, narozen v Uherském Brodě r. 1846, ordinován 1870, do Jestřabí přišel od sv. Mořice v Olomouci, kde byl prvním kaplanem. Konzistoři za přeložení do Jestřabí písemně poděkoval. V době, kdy již působil v Jestřabí, vydal v Olomouci svou obsáhlou práci nazvanou *Život milého Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista a Jeho blahoslavené Matky Marie ku poučení a vzdělání rodin katolických*

(1888). Z Jestřabí odešel do Penčic. Zemřel jako sídelní kanovník kolegiální kapituly v Kroměříži, papežský komoří, arcibiskupský rada atd. dne 4. února 1915.

Úmrtní lístek Mons. ThDr. Jiřího Lásky, někdejšího jestřabského faráře. Archiv autorky.

jen 1890, *P. František Vaculík*, kooperátor, přišel z Penčic, kde byl v téže funkci. Narodil se 12. března 1865 v Bochoři, vysvěcen byl v roce 1887, kaplanoval v Novém Hrozenkově, Jestřabí a Vyškově. Pak byl jmenován farářem v Drysicích (prvním v pořadí), kde také na srdeční selhání 24. října 1941 zemřel. Tam je i pochován.

1890 – 1898, *P. Ferdinand Plachý*, farář, investován asi 18. července 1890. Na podzim 1898 odešel na faru do Tršic. Narodil se v roce 1859 ve Věrovanech, vysvěcen byl roku 1882, zemřel 28. února 1931 jako farář ve Velkém Týnci. V letech 1891/1892 neměl kooperátora.

červenec 1893 – 24. květen 1896, *P. Franz Opletal*, kooperátor. Narodil se v Pivíně u Přerova 29. ledna 1869, ordinován byl 5. července 1893, jeho prvním působištěm bylo, jako i ve výše uvedených případech, právě Jestřabí, odtud odešel do Dvorců, v letech 1914–1916 byl farářem v Jívové, pak znovu ve Dvorcích, kde zemřel

14. dubna 1927. Tam odpočívá ve společném hrobě s katechetou P. Johannem Hudeczem(!).

26. září 1896 – 1898, **P. František Stavinoha**, kooperátor, narozen v Počenicích roku 1870, ordinován 1896, zemřel 29. července 1955.

1899 – 22. února 1899, **P. František Künstler**, administrátor, v Jestřabí velmi krátce, odešel na místo 2. kaplana do Dubu nad Moravou. Narozen ve Velké Bystřici 1862, studoval na Slovanském gymnáziu v Olomouci, kde maturoval v roce 1885, ordinován 1889. Zemřel jako konzistorní rada místoděkan a farář cholinský v místě svého posledního působiště 11. března 1934. Tam je také pohřben.

22. března 1899 – září 1908, **P. Arnošt Šmehlík**, farář. Byl velkobystřickým děkanem, poté jestřabským farářem a viceděkanem velkobystřickým. Předtím byl prvním kaplanem v Dubu nad Moravou. Místo si fakticky vyměnil s P. Fr. Künstlerem, ten odešel do Dubu na místo druhého kaplana. P. A. Šmehlík odešel v září 1908 do Penčic. Narodil se v roce 1859 ve Stínavě, vysvěcen byl roku 1886. Dne 5. listopadu 1901 vystavil MUDr. Jan Venus, praktický lékař, potvrzení pro konzistoři: „V úctě podepsaný oznamuje, že důstojný pan Arnošt Šmehlík(!), farář v Jestřabí, jest tou dobou těžce nemocen zápalom plic (Pneumonia lobaris sinistra), takže teď a později po dobu asi pěti neděl své duchovní povinnosti zastávat nemůže.“ O deset dnů později psal děkanskému úřadu ve Velké Bystřici se sídlem ve Velkém Týnci (děkanem byl bývalý jestřabský farář ThDr. J. Láska) jestřabský kooperátor P. T. Jurásek, že „kooperátor (tedy on) dosud stačil zastat duchovní správu a že s pomocí Boží doufá ji zastat i v době choroby p. faráře“. Děkanský úřad tedy poslal svému nadřízenému úřadu, tj. konzistoři vědomost o tom, „že o duchovní správu v Jestřabí je d. p. kooperátorem dostatečně postaráno“. P. Arnošt Šmehlík zemřel 19. srpna 1921 jako penčický farář.

duben 1900, **P. Petr Vlašánek**, kooperátor, narozen roku 1872 v Jilešovicích(?), ordinován 1898, zemřel neznámo kdy.

5. září 1900 – nejméně 1901, **P. Tomáš Jurásek**, kooperátor. Narodil se roku 1877, ordinován byl v roce 1900, před příchodem do Jestřabí pravděpodobně krátce pobyl v Drahanovicích. Např. v roce 1941 sloužil v Hvozdné (ve vizovickém děkanátu). Zemřel 8. července 1953.

30. prosince 1908 – 31. prosince 1911, **P. Alois Urban**, farář, přišel z kaplanského místa z Vyškova. Narodil se 12. října 1870 ve Slušovicích, vysvěcen byl v roce 1893. O jeho využití pro Jestřabí se uvažovalo již na počátku prosince, později již P. A. Urban psal konzistoři: „V nejhlubší úctě podepsaný prosí o milostivou investituru na udělené mu farní beneficium v Jestřabí“. Z Jestřabí počátkem roku 1912 odešel na žádost brněnského

biskupského sekretáře zpět do brněnské diecéze, a to do Šlapanic u Brna.

1908, **P. František Kašík**, kooperátor. Narozen v Libosvárech roku 1876, ordinován 1899, např. v roce 1904 sloužil v Hněvotíně, posledně ve Veselí u Oder. Zemřel 29. července 1918.

1908(?) – 28. únor 1909, **P. Emil Poštulka**, kooperátor v Jestřabí, kde právě 28. února 1909 zemřel. Narodil se v Otlicích 3. listopadu 1878, vysvěcen byl asi v roce 1902. Působil jako kooperátor ve Velkých Losinách. O něm viz též seznam drobných církevních památek. Datum úmrtí na úmrtním obrázku (28. 2.) se liší od nekrologia (25. 2.).

Úmrtí lístek P. Emila Poštulky, někdejšího kooperátora v Jestřabí. Archiv autorky.

1911 – 1912, **P. Rudolf Linhart**, kooperátor v Jestřabí nejméně v roce 1911. Pinkava 1995 se o něm vyjádřil jako o nadějném literátovi nejen olomouckého regionu, ale celé Moravy a stručně jej popsal následovně: P. Rudolf Linhart se narodil v Lechoticích u Holešova, při studii na gymnáziu v Kroměříži se seznámil s budoucím

knězem Ladislavem Zamykalem, který se rovněž zajímal o literaturu. Spolu odmaturovali a spolu vstoupili na olomouckou teologickou fakultu. Oba našli další společný zájem, a to jihoslovanskou, zejména slovinskou kulturu. Oba přátelé byli společně vysvěceni na kněze (1907), poté P. Linhart působil v Horní Hynčíně. Neustále psal verše, úvahy a překládal ze slovinštiny, francouzštiny, latiny, španělštiny a němčiny. Tento asketický, uzavřený a chorobně vyhlížející člověk bohužel zemřel předčasně (9. července 1915), posledně byl kooperátorem ve Velké Bystřici.

24. dubna 1912 – 1920, P. František Marjáněk, farář. Narodil se ve Starých Tvorovicích v roce 1871, na kněze byl vysvěcen v roce 1894, do Jestřabí byl kanonicky investován 24. dubna 1912 s právní platností od 1. května. Zemřel 23. března 1920. V letech, kdy zde působil P. Fr. Marjáněk, bylo v Jestřabí 410 katolíků, ve Varhošti 348 a v Nepřívazi 460 katolíků, tj. celkem 1218 duší.

1920 – červen 1935(!), P. Antonín Pospíšil, farář. Narodil se v Horních Nětčicích v roce 1883, vysvěcen byl v roce 1907. V dubnu 1922 byl nominován konzistorním auditorem. V roce 1928 se zúčastnil exercicií ve Staré Vodě, o jeho přeložení se uvažovalo již v roce 1934, proto v Jestřabí působil krátký čas souběžně s P. Josefem Noppesem. Byl sběratelem starožitností a zakladatelem místního muzea, které soustředilo exponáty ze širšího okolí a iniciátorem výsadby stromů kolem obecní cesty. Farníky byl velmi oblíbený, a proto na jeho památku Jestřabští pořídili do závětrí kostela mramorovou desku. Za P. A. Pospíšila byl kostel opravován nákladem 90.000,- Kč. V roce 1923 fungovalo ve farnosti bratrstvo Nejsvětější svátosti a Živého růžence. V Jestřabí žilo 405 katolíků, ve Varhošti 360 a v Nepřívazi 415, tj. celkem 1180 katolíků, jejich počet v letech 1929–1931 činil 1192 duší. V roce 1928 se počet katolických sdružení rozrostl o Kirchenveschönerungsverein, Missionsverein a Verein der Kindheit Jesu. Rád vodil procesí do Staré Vody. Zemřel 25. dubna 1939. Nejméně v době, kdy v Jestřabí působil P. A. Pospíšil, byl varhaníkem Simon Rabenseifer.

duben 1934 – 1939, P. Josef Noppes, administrátor. Narodil se 24. prosince 1908 ve Vendolí (u Svitav), ordinován byl 2. dubna 1933, do Jestřabí přišel ze šumperského děkanátu. Na konci června 1935 světil novou hasičskou stříkačku ve Varhošti. O čtyři roky později si pro své přesvědčení a jasný postoj k nacismu odpykal dva měsíce policejní vazby na gestapu ve Šternberku a následně byl vyhoštěn. V úřední tiskovině arcibiskupství se uvádí, že na sklonku léta 1939 „rezignoval na Jestřabí a odešel do Zietenbusch“ (Pietrowice Głubczyckie, v tehdejší pruské provincii Slezska, nyní Polsko). Ve spisové knize⁵⁹⁾ je ale poznamenáno, že byl zatčen a vypovězen (ze

Suchonic). Od roku 1941 byl konzistorním auditorem. Po odsunu působil v diecézi Hildesheim. Zemřel 18. října 1986 v Hannoveru, pohřben 24. října v Sende, Hannover.

1. květen 1939 – podzim 1940, P. Johann Strak, administrátor (místo faráře neobsazeno). Katolíky byly všichni obyvatelé všech tří obcí. P. Johann Strak se narodil 15. ledna 1905 v Jelenici (Březová ve Slezsku, u Vítkova), ordinován byl 5. července 1936. Do Jestřabí přišel z Gruny u Moravské Třebové, kde byl též administrátorem. Z Jestřabí odešel jako kurát do Dětrichova (nad Bystřicí), odkud byl do Jestřabí přeložen P. Felix Plachetka (viz dále). O rok později je P. J. Strak zmíněn v Moravském Kočově, kde vytrval až do odsunu. Po odsunu působil v diecézi Würzburg, resp. jako farář ve Würzburgu, kde také 29. října 1986 zemřel. Pohřben byl 31. října tamtéž.

podzim 1940 – 1942, P. Felix Plachetka, administrátor (místo faráře neobsazeno). Přišel ze stejného postu z Dětrichova nad Bystřicí, kde byl od 1. dubna 1940. Narodil se 18. května 1909 v Dürenu, ordinován byl v roce 1937, zemřel neznámo kdy (patřil ke kněžím vratislavské diecéze).

1. listopad 1942 – květen(?) 1946, ThDr. Stefan Kuschina (Krušina), farář. Narodil se 8. února 1912 ve Vendolí u Svitav, vysvěcen byl v Olomouci 5. července 1938. Studoval např. spolu s P. Kamilem Jarošem, umučeným nacisty, konzistorním účetním P. Stanislavem Svobodou, který rozdělával církevní majetek ze zrušených kostelů na Libavsku anebo s nedávno zemřelým Mons. Josefem Olejníkem. Jeho prvním působištěm (ve funkci faráře) bylo Jestřabí, kde zůstal do odsunu roku 1946. V Německu působil jako farář v diecézi Rottenburg, od roku 1965 v Königsteinu, kde byl v letech 1967–1977 profesorem na vysoké škole filozoficko-teologické. 1. září 1977 odešel na odpočinek. Po roce 1989 vypomáhal naší církvi. Prelát Stefan Kuschina zemřel v Německu v Altlingenu 11. března 1991.

15. červen 1946 – ?, P. Jan Kleveta, emeritní katecheta ve Velké Bystřici, exkurendo provisor v Jestřabí, pravděpodobně jen velmi krátce. Narodil se v Dědicích u Vyškova roku 1874, ordinován byl roku 1898. V roce 1947 byl pověřený správou vysídlené farnosti Jestřabí. Zemřel 24. června 1965.

? – 1946, P. František Vykopal, ex currendo administrátor, místo faráře se již neobsazovalo, poslední správce jestřabské farnosti před jejím zrušením. Tehdy byl kooperátorem ve Velké Bystřici. Narodil se v Dolních Nětčicích 22. prosince 1907, ordinován 1933. V roce 1948 byl z titulu faráře ve Spálově ustaven 21. června 1948 provisorem v Luboměři pod Strážnou, kterou potkal stejný osud jako Jestřabí – byla zařazena do vojenského prostoru. Ve Spálově působil do roku 1950, poté byl sedmnáct let mimo službu, od

1. června 1967 působil jako vikář v Kroměříži u sv. Mořice. Zemřel 14. června 1977.

Kněží – rodáci

P. Adolf Enenkel, narozen 13. září 1916 v Jestřabí, ordinován byl 5. září 1950 v Hildesheimu, zemřel 14. srpna 1992(?) v Ellwangu, kde žil na odpočinku. Pohřben byl 17. srpna v Hüttingen bei Aalen.

Jiní rodáci

Ondřej Mader, od roku 1733 kancelista olomouckého krajského úřadu, později byl správcem domu hraběte Salma, majitelem několika domů v Olomouci atd. Narodil se asi v roce 1697.⁶⁰⁾

Poznámka na okraj

V roce 2006 byly odevzdány dvě diplomové práce vztahující se k území Libavska, a to: Veronika Cahová: *Zaniklé obce Olomouckého kraje* (Přírodovědecká fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, katedra geografie) a Romana Korblová: *Militärstützpunkt Libava – gestern, heute und morgen* (Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity v Brně). Žádná z těchto prací nepřináší nic nového, obě se opírají především o starší literaturu, archivní prameny chybí. R. Korblová se zabývala územím Libavska i ve své bakalářské práci (*Besiedlung des Střelna-Waldes durch die Deutschen, ihr Leben und ihre Aussiedlung*).

Téma Libavska, resp. obce Jestřabí, zpracoval ve své bakalářské práci rovněž Petr Fojtík: *Vývoj obce Jestřabí v letech 1848–1945*. Práci obhájil na Katedře historie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci v roce 2007.

Poznámky:

1) Z původně dvoutřídní školy, fungující od roku 1814, se v roce 1930 stala jednotřídkou. Podobnou budovu školy můžeme dodnes vidět v nedaleké Hrubé Vodě.

2) Burian 1965 uvádí dva mlýny, jeden z nich beraního typu, oba v roce 1875 v provozu. Ve věci mlýna v Jestřabí viz též ZAO, pobočka Olomouc, MCO, inv. č. 5272, sign. L e 28, karton 1033.

3) Lokalita Hluboký důl byla botanicky zajímavá, jak uvádí Lauch 1933. – Glonek 2007 odkazuje na starší literaturu, ve které se připomíná plavení dříví.

4) V olomoucké arcidiecézi známe ještě jiná Jestřabí, např. nynější místní část Fulneku či místní část Rusavy, Jestřabí ve farnosti Štítná nad Vláří či podobný název – Jestřebí u Zvole.

5) Spáčil 1985 i Dostál – Říkovský 1935, i dále.

6) Zachovaly se dvě listiny, a to z 6. ledna 1589 (kterou Karel Herbort z Fulštejna mj. i Jestřabí vkládá do zemských desek Hynkovi

st. Bruntálskému z Vrbna) a ze 13. ledna 1610, kterou Bruntálští z Vrbna prodávají olomoucké kapitule mj. i Jestřabí. (ZAO, pobočka Olomouc, MCO, listiny, poř. č. 1022, inv. č. 1141, 1589, ledna 6., Olomouc, sign. B II a 10/1 a poř. č. 1096, inv. č. 1217, 1610, ledna 13., Olomouc, sign. B II b 22. – O obci více SOkA v Olomouci, O 1 – 29, Archiv obce Jestřabí, inv. č. 3.

7) Musil 1997.

8) Bartoš 1974.

9) Seznam VI. transportu, do kterého bylo zařazeno 23 obyvatel Jestřabí, byl otištěn v Bärner Ländchen 6 (604), červen 2003. Tyto osoby byly před odsunem soustředěny ve Slavoníně a potom v táboře v Olšanech-Lutíně. – Více např. o stavu majetku právě odsunutých německých obyvatel nebo o spolcích a spolkové činnosti v obci viz např.: SOkA v Olomouci, M 1 – 30, ONV Olomouc-venkov, inv. č. 140, sign. VIII-20, karton 235 a inv. č. 176, sign. 267, karton 302.

10) Pověst o Bílém kameni známe z německých verzí i z českého zpracování (např. Metelka, Ignác: Bílý kámen. In: *Vlastivědný sborník severní a střední Moravy r. VIII, 1929/1930*; Syrovátka, Oldřich – Šrámková, Marta: *Devětkrát les, třikrát ves. Lidové pověsti z Hané. Profil, Ostrava 1982*; Domes, Karel: *Velkoujezdské povídky a pověsti. Část 1. Pověsti I. VI. n.(?)*, Velký Újezd 1992).

11) Slavík 1933. Naproti tomu CC pro rok 1949 uvádí, že dle dokumentů farnost existovala od roku 1584. Připomeňme, že z roku 1584 také pochází jestřabský zvon, na kterém je uveden mj. i název obce.

12) Prokisch 1941.

13) ZAO, pobočka Olomouc, MCO, inv. č. 4201, sign. H I c 15, karton 477.

14) Konzistorní archiv. Kniha přijaté korespondence. – Některé údaje z tohoto fondu byly již publikovány, viz Krejčová 2007.

15) Především dle inventáře kostela a fary z roku 1806 (za překlad děkuji PhDr. Leoši Mičákovi), pak dle Wolný 1863, Glonek 2007 a dle zachovaných fotografií, i dále. Existuje však i mladší inventář (SOkA v Olomouci, O 7 – 15, Archiv fary Jestřabí, č. 19, Inventář kostela a fary, 1931–1938).

16) Tj. po roce 1946. – Za informaci děkuji Zdeně Molinové.

17) P. František Nerad, narozen 1886, ordinován 1911, zemřel 17. srpna 1972.

18) Viz dále.

19) Pravděpodobně ale jde o Jiřího Zikmunda Hoffmanna pán z Leuchtensternu, nesídelního kanovníka od roku 1692, sídelního od roku 1702, zemřelého v roce 1716. V souvislosti se současnou rekonstrukcí dómské krypty je na

místě zmínit, že v kryptě jsou uloženy i jeho ostatky.

20) Podobně zpracované rámy, resp. oltáře, se zachovaly v kostele Archanděla Michaela v Branné (kol. 1710), v kostele Blahoslavené Panny Marie v Kroměříži a v kostele Zvěstování Panny Marie v Šumperku (1710).

21) Na konzole je nápis St. Zita. Pravděpodobně zde jde o dřívější omyl, sv. Zita byla služka, jejím atributem je svazek klíčů a džbán. Sv. Notburga z Rattenbergu je tradiční patronkou jak služek, tak i sedláků, přímluvkyní při nouzi v zemědělství především v německém prostředí. Jejím atributem je chléb v zástěře, srp a také džbán. Též viz protokol o přesunu soch z 21. listopadu 1946. Sv. Notburgu uvádí i Vidlička 2009 a autorka ve výstupu revize památek, prováděné na Národním památkovém ústavu, územním odborném pracovišti, v roce 2005.

22) P. Ferdinand Jiříčný, farář v Tršicích, se narodil 9. července 1874 ve St. Tvorovicích, na kněze byl vysvěcen 5. července 1900, dosáhl hodnosti arcibiskupského rady, zemřel dne 15. července 1950.

23) Konzistorní archiv, sbírka neuspořádané korespondence.

24) Kostel Narození Panny Marie v Tršicích byl v letech 1905–1906 zcela přestavěn a zařízen v jednotném stylu.

25) P. Vojtěch Kliment, kaplan v Tršicích, službu míval v novém kostele v Suchonicích. Narodil se 17. listopadu 1917 v Kroměříži, vysvěcen byl v roce 1941, kooperátorem v Tršicích byl od roku 1944 do konce července 1947. Zemřel v roce 2000 v Odrách. V červnu roku 1947 žádal o věžní hodiny z některého kostela z Libavska pro kostel v Suchonicích, ovšem 2. července mu bylo sděleno zamítavé stanovisko konzistoře.

26) ŘK FÚ Tršice, Inventář asi z roku 1970. Bez udání původu je tam zapsáno šest kusů korouhví.

27) Vidlička 2009 uvádí, že „v roce 1876 došlo k částečnému znehodnocení těchto soch jejich diletantským tzv. očištěním“. O dalších zde dále uvedených skutečnostech zmiňuje jen to, že státním konzervátorem Fr. Rosmaelem bylo před bouráním starého kostela (1896) doporučeno uchovat čtyři již zmiňované sochy a „předat je do některé veřejné sbírky starožitností či jiného kostela“.

28) „Vera speciosi forma prae filiis hominum conversantis in asumpta humanitate incarnati verbi unigeniti Dei et Mariae filii Domini nostri Jesu Christi effigies; juxta exemplar Ventustissimum sub annum Domini 1580 Hyrosolomis allatum depicta. Insigni affectuosoque refugio et votivae fidelium Venerationi exposita Curante Reverendissimo ac Illustrissimo Domino Domino Andrea L. Baron de Mondopff Domino in

Pfanhoffen et Aepich. etc. Cathedralis Ecclesiae Olomucensis Praelato Scholastiko et Archi Diacone Oppaviensis Bonorum Comunium fidelis Capituli Directore.“

29) Konzistorní archiv. Sběrka neuspořádané korespondence. I dále.

30) Sehnal 2004.

31) Dle téměř nečitelné fotografie nelze varhany přesněji určit, snad jde o práci až ze začátku dvacátého století.

32) P. Josef Pírek, narozen 1884, ordinován 1907, zemřel 12. dubna 1953.

33) Konzistorní archiv. Sběrka neuspořádané korespondence.

34) Dle Dostál – Říkovský 1935 byly na věži kostela dva zvony z roku 1584.

35) Georg Hechperger, zvonař v Olomouci, zemřel v roce 1599.

36) Mlčák 1986; ZAO, pobočka Opava, ACO, Inventáře far, karton 8294.

37) O jeho převozu se jednalo ještě 4. července 1947. K transferu došlo pravděpodobně až za P. Antonína Němečka, tj. v době od 1. srpna 1947 do 28. března 1951. ThDr. P. Antonín Němeček se narodil 30. července 1916 v Polešovicích, na kněze byl vysvěcen 5. července 1940, působil v Lošticích, Kroměříži, po odchodu z Berouna v litoměřické diecézi, patnáct let byl mimo službu, pak sloužil v Ostravě-Vítkovicích a Drahaněch. Ke konci života přednášel dogmatiku na CM teologické fakultě v Olomouci. Zemřel 4. července 1993 v Olomouci, pohřben je v Polešovicích. – Tehdejší událost popisuje Pamětní kniha Římsko-katolického farního úřadu v Moravském Berouně takto: „Po dlouhém jednání podařilo se farnímu úřadu získat pro kostel velký zvon prostřednictvím arcib. konsistoře. Je to starobylý zvon z r. 1584, pocházející z farního kostela v Jestřábí(!). Tato osada byla vysídlena a zvon z věže kostelní převezen do Olomouce. Po odstranění četných technických překážek byl zvon v předvečer patrocinia Panny Marie Nanebevzaté vyzvednut na věž kostela moravsko-berounského. Po prvé se jím zvonilo na svátek Nanebevzetí Panny Marie“. Za laskavé zapůjčení kroniky děkuji P. Grzegorzovi Wolańskiemu. – Nápis je převzat z evidenčního listu movité kulturní památky.

38) Konzistorní archiv. Sběrka neuspořádané korespondence. I dále. – P. Ignác Lakomý, narozen 31. prosince 1912 ve Vysoké, ordinován 1937, zemřel 3. října 2006 v Hanušovicích. – V Drahaněch je kostel sv. Jana Křtitele.

39) Víme, že relikviáře nebo monstrance s ostatky Sv. Kříže byly nejméně dva, a to ve farním kostele Povýšení Sv. Kříže ve Městě Libavé a v kapli sv. Izidora v Heroltovicích. Možná v té době již byly zadané nebo přidělené jiné farnosti.

40) Za sdělení děkuji současnému duchovnímu správci P. Janu Kornekovi.

41) Konzistorní archiv. Sběrka neuspořádané korespondence. – P. Bedřich Hoffmann, narozen 10. července 1906 v Steinkirchen (Německo), ordinován 1932, zemřel 6. června 1975. Vězněn v Dachau, autor opakovaně vydávané publikace *A kdo vás zabije*. V posledních letech života byl čestným kanovníkem kroměřížským, děkanem a farářem u sv. Michala v Olomouci. – V Horní Bečvě je kostel sv. Jana a Pavla, mučedníků. Na jeho věžích jsou pouze novodobé zvony z roku 1922 a 1947. Za informaci děkuji P. Ladislavu Šimkovi.

42) P. Jan Kunovský, narozen 11. května 1905 v Domaslavicích, ordinován 1930, zemřel 4. května 1977. – V Chudobíně je kostel sv. Františka Serafinského.

43) P. Augustin Spurný, arcibiskupský rada. Narozen 12. července 1903 v Třebčíně u Slatinic, ordinován 1929, zemřel 9. října 1993 v kněžském domově na Moravci. – V Novém Hrozenkově je kostel sv. Jana Křtitele.

44) Mons. Stanislav Zela, světící biskup, generální vikář, narozen 12. července 1893 v Nových Netčicích, ordinován 1917, vězněn v Dachau, konsekrován 1941, v roce 1950 obviněn z velezrady a ve vykonstruovaném procesu odsouzen na 25 let, vězněn 1950–1963, zemřel 6. prosince 1969 v Radvanově u Tábora.

45) ZAO, pobočka Olomouc, MCO, inv. č. 4580, sign. Ch a 13, karton 620; tamtéž inv. č. 5497, sign. 6/4, karton 1117. – ZAO, pobočka Olomouc, ACO, sign. G 1, karton 4591; tamtéž sign. G 3, karton 4814.

46) Slavík 1933, ale též i inventář kostela a fary z roku 1806, kde je budova fary velmi podrobně popsána. I dále. – ZAO, pobočka Olomouc, ACO, Inventáře far, karton 8294; tamtéž sign. G 2, karton 4772.

47) Více o hřbitově a pohřbívání v Jestřabí viz ZAO, pobočka Olomouc, ACO, sign. G 5, karton 4892; tamtéž sign. G 5, karton 4919. – Zdrojem dalších informací může být Pamětní kniha fary z let 1906–1933, Deníky kostelního jmění nebo korespondence (vše v SOKA v Olomouci, viz soupis pramenů).

48) Na turistické mapě Olomoucko z roku 1987 jsou v blízkosti (katastru?) Jestřabí rovněž uvedeny tři kříže a také kostel.

49) Dostál – Říkovský 1935. Nepochybně se drobné plastiky svatých umísťovaly do výklenků i v jiných obcích Libavska.

50) Glonek 2007 uvádí, že uvnitř pomníku se nacházela nádoba s archivními listinami o jeho zřízení.

51) Zde neuvádíme sochu sv. Jana Nepomuckého, která sice stála při komunikaci z Jestřabí

do Varhoště, ale už patřila do varhošského katastru.

52) Vdova Eleonora Wagnerová z Jestřabí založila roku 1852 mešní nadaci ve Staré Vodě.

53) Wolný 1863. I dále, rovněž příslušné katalogy kněží a nekrologia. Faráře Hanka uvádí též Slavík 1933. – Též ZAO, pobočka Olomouc, ACO, sign. E 7, karton 2942 a 3126.

54) Prokisch 1941.

55) Foltynovský 1920.

56) SOKA v Olomouci, O 7 – 15, Archiv fary Jestřabí, Pamětní kniha fary, 1906–1933 (dle Příspěvku k dějinám místa od Františka Pokoje, řídícího učitele ve Varhošti). Příhodu uvádí též Zatloukal 1995–1996.

57) ZAO, pobočka Olomouc, MCO, inv. č. 5096, sign. I b 124, karton 952.

58) ZAO, pobočka Olomouc, MCO, inv. č. 4201, sign. H I c 15, karton 477.

59) Konzistorní archiv, Spisová kniha, I. A – N, 1939–1943.

60) Spáčil 2001.

Prameny

Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc

Arcibiskupská konzistoř Olomouc (ACO)

(ZAO je správcem fondu, majitelem je Arcibiskupství olomoucké)

Sign. E 7, Investitury farářů abecedně dle far, v tom Jestřabí, 1652–1912, karton 2942.

Sign. E 7, Investitury kooperátorů, Jestřabí, 1776–1900, karton 3126.

Sign. G 1, Stavby, přestavby, opravy kostelů, v tom Jestřabí, 1755–1931, karton 4591.

Sign. G 2, Obecná ustanovení o stavbách, přestavbách a opravách farních budov, v tom Jestřabí, 1773–1778, karton 4772.

Sign. G 3, Stavby, přestavby a opravy filiálních kostelů a kaplí, v tom Jestřabí, 1888–1927, karton 4814.

Sign. G 5, Záležitosti hřbitovů a pohřbívání, v tom Jestřabí, 1858–1938, karton 4892.

Sign. G 5, Záležitosti hřbitovů a pohřbívání, v tom Jestřabí, 1925, karton 4919.

Inventáře far, v tom Jestřabí, 1806, karton 8294.

Metropolitní kapitula Olomouc (MCO)

(ZAO je správcem fondu, majitelem je Arcibiskupství olomoucké)

Inv. č. 4201, sign. H I c 15, Jestřabí, loupež v kostele, 1795, karton 477.

Inv. č. 4580, sign. Ch a 13, Stavební a patronátní záležitosti kostela v Jestřabí, 1716–1793, karton 620.

Inv. č. 5096, sign. I b 124, Projednání pozůstalosti Jana Slavíčka, administrátora v Jestřabí, 1786–1788, karton 952.

Inv. č. 5272, sign. L e 28, Mlýn v Jestřabí, žádost o postavení větrného mlýna, 1744–1746, karton 1033.

Inv. č. 5497, sign. 6/4, Stavební věci fary, kostela a hospodářských budov v Jestřabí, 1827–1945, karton 1117.

Poř. č. 1022, inv. č. 1141, 1589, ledna 6., Olomouc, sign. B II a 10/1, Karel Herbort z Fulštejna městečka (V.) Bystřici s dvorem a pivovarem, s vesnicemi Čechovice, Mrsklesy, Hlubočky, Nepřívazy, Jestřabí, 4 poddané v Posluchově, pustý zámek zv. Hluboký a pusté vsi Lhotka a Beranov vkládá v desky zemské Hynkovi (st.) Bruntálskému z Vrbna.

Poř. č. 1096, inv. č. 1217, 1610, ledna 13., Olomouc, sign. B II b 22, Vklad listu správního na statek (V.) Bystřici. Jiřík st. Bruntálský z Vrbna a na Helfenštejně a Hynek ml. Bruntálský z Vrbna na Bruntále a Kolštejně vyznávají, že Hynek st. Br. z Vrbna a na Br. prodal (V.) Bystřici s pivovarem, mlýnem a pilou, Čechovice, Hlubočky, Nepřívazy, Jestřabí, Hluboký hrad, pusté vsi Lhota a Beranov olomoucké kapitule za 30.5000 zl. a směnou velkou Loučku, Nový Sukolom a Dětrichov.

Státní okresní archiv v Olomouci

M 1 – 30, Okresní národní výbor Olomouc-venkov 1945–1949 (ONV Olomouc-venkov)

Inv. č. 140, sign. VIII-20, Přihlášky nepřátelského majetku Jestřabí, Nepřívazy, Varhošť, 1946, karton 235.

Inv. č. 176, sign. 267, Zaniklé spolky, Jestřabí, 1949, karton 302.

O 1 – 29, Archiv obce Jestřabí

Inv. č. 3, Kronika obce Jestřabí, 1926–1943.

O 7 – 15, Archiv fary Jestřabí

Č. 18, Pamětní kniha fary, 1906–1933.

Č. 19, Inventář kostela a fary, 1931–1938.

Č. 25, Deník kostelního jmění, 1926–1943.

Spisy, 1. svazek, Korespondence, 1693–1897–1945.

Konzistorní archiv

Kniha přijaté korespondence.

ŘK FÚ Tršice, Inventář asi z roku 1970.

Sbírka neuspořádané korespondence.

Spisová kniha, I. A – N, 1939–1943.

Římskokatolická farnost Moravský Beroun

Pamětní kniha od r. 1945. (Přerušovaně až do r. 1991.)

Jiné prameny

Zatloukal, Jan: Daskabát. Okres Olomouc, 1995–1996. (Kronika obce.)

Literatura

Bartoš, Josef: *Osvobození okresu Olomouc Sovětskou armádou*. In: Okresní archiv v Olomouci. Okresní archiv v Olomouci, Olomouc 1974.

Dostál, Josef – Říkovský, František: *Vlastivěda moravská. 2. Místopis. Olomoucký okres*. Brno, Musejní spolek 1935.

Foltynovský, Josef: *Život, mučení a blahoslavení Jana Sarkandra*. In: Tenora, Jan – Foltynovský, Josef: *Život blahoslaveného Jana Sarkandra*. B. n., Olomouc 1920.

Glonek, Jiří: *Zaniklé obce Vojenského újezdu Libavá*. Společnost přátel Poodří, Ostrava 2007.

Katalogy kněží z různých let (zkratka CC).

Krejčová, Jana: *Libavsko v letech 1945–1960 s přihlédnutím k osudu církevního majetku*. POODŘÍ, r. 10, 2007, č. 3.

Lauch, Heinrich: *Die Vegetationserhältnisse der Gegend um die Oderquelle*. In: Heimatblätter für die Olmützer Sprachinsel und das Odergebirge. I, 1933, 2 – 3 Heft.

Mlčák, Leoš: *Zvony olomouckého okresu*. (Katalog.) Umělecké památky olomoucké oblasti, svazek I. Okresní středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Olomouci, Olomouc 1986.

Musil, František: *Ještě jednou šlechtická sídla na Olomoucku*. In: Střední Morava. Kulturněhistorická revue, 1997, č. 5.

Olomoucko. Soubor turistických map 1 : 100 000. Geodetický a kartografický podnik v Praze, n.p., Praha 1987.

Pinkava, Jaroslav: *Společné i rozdílné cesty*. Hanácké noviny, 7. října 1995.

Prokisch, Eduard: *Das Städtchen Giebau*. Verlag der Gemeinde Giebau, Heinfeld-Giebau 1941.

Sehnal, Jiří: *Barokní varhanářství na Moravě. Díl. 2. Varhany*. Muzejní a vlastivědná společnost v Brně – Univerzita Palackého v Olomouci, Brno 2004.

Slavík, Karel: *Příručka vlastivědy venkovského okresu olomouckého*. R. Promberger v Olomouci, Olomouc 1933.

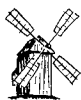
Spáčil, Vladimír (ed.): *Pečeti a znaky měst, městeček a obcí olomouckého okresu*. Ediční rada MěstNV v Olomouci, Olomouc 1985.

Spáčil, Vladimír: *Písaři a kanceláře města Olomouce do roku 1786*. Státní okresní archiv v Olomouci, Olomouc 2001.

Vidlička, Jiří: *Zkáza a znovuzrození kostela Narození Panny Marie v Tršicích*. In: Střední Morava. Vlastivědná revue, r. 2009, č. 28. Memoria, Olomouc 2009.

Wolný, Gregor: *Kirchliche Topographie von Mähren meist nach Urkunden und Handschriften*. 1. Abt., 5. Bd., Selbstverlag, Brünn 1863.

Jana Krejčová, Olomouc

O zámeckém vodovodu aneb kde je ve Spálově Motor

Domek pro čerpadlo z cesty Mlýnice
(Foto Miloslav Chytil, 2010).

Scházíme-li ze Spálova cestou Mlýnicí (po spálovsky Mujnica) ke Spálovskému mlýnu či poutnímu místu Panna Maria ve Skále, zaujme nás ještě před vstupem do lesa rozbořený objekt stojící po levé straně, naproti odbočující svážnicové cestě směr pila Heřmánky.

Říká se tam „U Motora“ a jedná se o součást starého vodovodu, zásobujícího spálovský zámek. Konkrétně bylo v tomto domku umístěno čerpadlo, které čerpalo vodu z nehluboké studny (asi dva metry, průměr stejný), která je hned vedle něj. Velkou zajímavostí je to, že čerpadlo bylo poháněno větrným kolem, které však nestálo u něj v dolince, ale ve svahu asi 100 metrů nad ním. Větrná energie přeměněná na mechanickou byla pomocí transmisních hřídelí umístěných na kamenných patkách ve svahu přenášena až k čerpadlu. To vytlačilo vodu do vodojemu na dvoře zámeckého velkostatku (vzdáleného asi 650 metrů), odkud byla rozvedena po budovách zámku a velkostatku.

Vnitřek domku (Foto Miloslav Chytil, 2010).

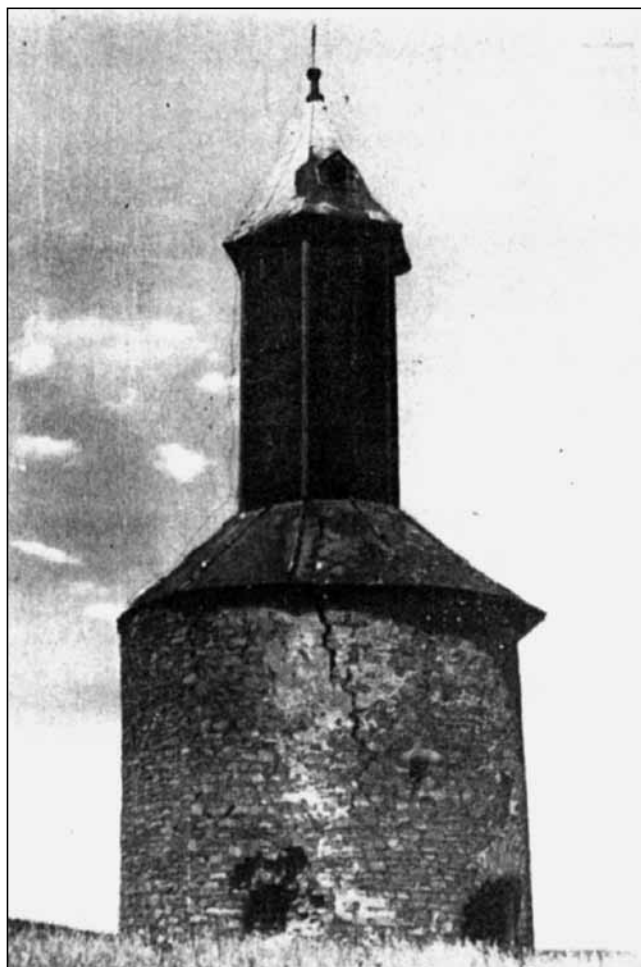
Celý tento systém byl vybudován za majitele zámku Viktora rytíře Bauera, brněnského továrníka, který vlastnil spálovský velkostatek v letech 1885–1911. V této době již zřejmě k představě zámeckého komfortu patřila voda tekoucí z koutku v kachlíkové koupelně (byla to první koupelna ve Spálově) a ne jen nošená ve kbelcích ze studny (ta byla původně na místě dnešní tělocvičny a sloužila nejen zámku a velkostatku, ale též zámeckému pivovaru). Kdy přesně byla stavba

Větrné kolo pohánějící čerpadlo na historickém snímku.

vodovodu provedena, se nepodařilo zjistit; podle Maršálových Pamětí městyse Spálova byl však železný větrný motor postaven v roce 1894 firmou Kunz z Hranic. Ta jistě dodala i čerpadla a další technologie.

Podle sdělení starších občanů Spálova byl „větrník“ v časech první republiky (asi r. 1922) nahrazen naftovým motorem a prodán zámeckému pánu Desfours-Walderode z Potštátu, který si z jeho věže udělal rozhlednu umístěnou na kopci nad Boškovem (GPS: 49°37'15.754" N, 17°37'13.746" E). Věž použil jako nádstavbu na bývalý větrný mlýn holadského typu a v roce 1929 byla veřejnosti zpřístupněna rozhledna vysoká 16 metrů.

Rozhledna u Boškova v r. 1954, někdy v 70. letech byla stržena
(Foto J. Vařeka).

Naftový motor fungoval zhruba do konce 2. světové války. Denně ho chodil pouštět zámecký šofér D. Zach, aby se naplnil vodojem.

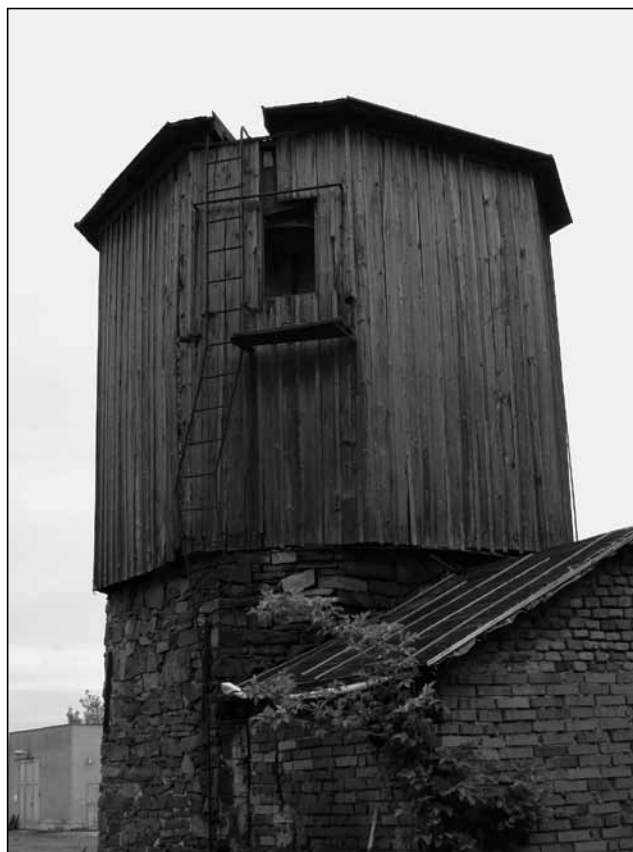
Poté byl motor poháněn elektřinou přivedenou ze Spálova na dřevěných kůlech. Po vzniku JZD s jeho velkokapacitními kravíny a teletníky stoupla spotřeba vody a ve vzdálenosti asi 50 a 100 metrů od první studny byly udělány dva nové vrty, z nichž první se neosvědčil a z druhého již dnes zbyla jen ruina budky u cesty blíže ke Spálovu.

V současnosti zůstaly z rozhledny nad Boškovem jen zbytky.

Nový vrt se však používal jen asi 15 let, protože v r. 1978 byla započata stavba veřejného vodovodu pro celou vesnici. Tento vodovod byl a dodnes je zásobován z hlubinného vrtu poblíž řeky Odry a železniční stanice Heřmánky.

A perlička na závěr: starý zámecký vodovod napájel i dnes již zapomenuté koupaliště, které sloužilo Bauerům-Chlumeckým, v té době majitelům zámku. Ti si jej vybudovali neznámo kdy (zřejmě však v r. 1922, kdy byl upravován celý zámek) v severovýchodní části parku. Je oválného tvaru, dlouhé asi 19 metrů s dvanáctimetrovým ostrůvkem s několika stromy uprostřed. Od konce války, kdy byl zámek vyvlastněn, se nepoužívá. V padesátých letech bylo již dokonce částečně zasypáno, pak zase vybráno, uvažovalo se o jeho zprovoznění... A tak je dnes již jen drobnou kapitolou v dějinách spálovského vodovodu.

Vodojem (Foto Miloslav Chytil, 2010).

Za vstřícnost, mnoho vzpomínek a poznámek děkuji spálovským archivářům panu Malcherovi a Mikovi.

Miloslav Chytil, Spálov

Zdroje:

Maršálek, Fr.: Paměti městyse Spálova, 1966

Mik, R.: Kronika podle abecedy, rukopis 30. léta 20. st.

Mik, B.; Malcher, J. – osobní sdělení (2010)

Němcová, R.: Osobní sdělení, Informační tabulka u bývalého mlýna u Boškova, 2010

Ondřej, A.: Spálov v minulosti a současnosti, 2002

Starobělské hmoždíře

Je tomu již mnoho let, kdy Starou Bělou naposledy zazněly výstřely z jejich děl – hmoždířů. Tyto výstřely bylo možno zaslechnout například na Štědrý den, o bělském krmáši (někdy až patnáct salv), při volbě nového starosty, o bělské pouti, o svátku Božího Těla či při jiných významných událostech; zejména pak při pohřbech členů dále uvedeného spolku.

Děla jsou dodnes uskladněna v kostele sv. Jana Nepomuckého, jejich účel je však zcela zapomenut a pro svůj vhodný tvar a váhu se již mnoho desetiletí používají pouze pro ukotvení vánočního stromku u oltáře. Hmoždířů je celkem jedenáct a jsou trojího typu. První typ o pěti exemplářích má podobu obyčejného válce o rozměrech 21 cm x 10,5 cm. Druhý typ má podstavec a je ozdoben kruhy. Třetí typ má rovněž podstavec a hlaveň z něj směřuje šikmo. Druhé dva typy jsou každý o čtyřech kusech s rozměry 21 cm x 11 cm. Z hmoždířů se nic nevystřelovalo, ale sloužily pouze k tropení hluku při slavnostních příležitostech. Střílelo se z nich tak, že po jejich naplnění střelným prachem byla k jejich hlavní přiložena rozžhavená tyč.

Hmoždíře patřily prvnímu starobělskému spolku, který byl dle znění jeho stanov založen v roce 1875 a nazýval se Spolek vzájemně se podporujících vojenských veteránů. Jak název napovídá, jeho členové byli vysloužilí vojáci rakouské a později rakousko-uherské armády.

Ze stanov spolku se můžeme dozvědět, že účelem spolku byla především podpora členů v nemoci, zajištění slušného pohřbu a pořádání společných zábav a vyrazení. Pravděpodobně z posledního důvodu byl spolek velmi oblíben. Členové měli dokonce své vlastní uniformy sestávající z černého klobouku s chocholem, tmavomodré blůzy a černých kalhot, přičemž funkcionáři měli ještě další doplňky. Měli svůj vlastní prapor se svatým Prokopem a svou vlastní kapelu. Jejich tradičním pochodem byl Radeckého marš, takže pochodovali-li členové spolku Bělou, chlapi za nimi křičeli: „Radecký, Radecký, to byl velký pán, kosti on dal vojákovi, maso sežral sám“. V pozdějších letech však spolek začal na popularitě ztrácet, protože byl silně procisařsky orientován.

Členové spolku se scházeli v bývalé „Hořínkově hospodě“, která se nacházela na místě dnešního parkoviště u zastávky MHD naproti obecnímu úřadu. Farář Fabián Gregárek jim dovolil umístit prapor v kostele u první lavice po pravé straně. O Velikonocích stávali

čestnou stráž u božího hrobu, přičemž členové připravení na vystřídání čekali ve výše zmíněné hospodě, takže se prý někdy dostavili dosti posíleni alkoholem. Alkohol asi nebyl ani při střelbě až tak neobvyklý, protože kostelní konkurenční výbor oficiálně žádal, aby ke střelbě byly připuštěny jen spolehlivé osoby pod zákazem alkoholu, protože již dříve došlo k popáleninám.

Kdy a kde spolek hmoždíře získal, není známo. Dle Jana Pchálka staršího bylo 6 hmoždířů zakoupeno pro kostel (nikoliv tedy pro spolek) za působení faráře Jana Otha, který ve Staré Bělé působil v letech 1886–1893. Zdá se tedy nepravděpodobné, že by spolek všech jedenáct hmoždířů získal najednou. Navíc v takovém případě by snad byly všechny stejného druhu. Není ani známo, zda hmoždířů nebylo kdysi více. Spolek zanikl pro nedostatek členů v roce 1914.

Ať tak či onak, bylo by jistě zajímavé pokusit se z hmoždířů po téměř sto letech znovu vystřelit. Především by však bylo vhodné alespoň část hmoždířů umístit tak, aby byly přístupné veřejnosti.

*Lukáš Klega, Stará Bělá (text i foto)
klega@advokatklega.cz*

Poděkování: Páter Antonín Kocurek, Římskokatolická farnost Stará Bělá.

Zdroje:

Klein, Otakar (učitel ve Staré Bělé): Příloha ku protokolu konferenčnímu č. 6 ze dne 13. února 1906, s. 11, 30

Pchálek, Jan mladší: Starobělský zpravodaj 3/1992

Pchálek, Jan starší: Dějiny starobělské farnosti 1506–1960; 1956, s. 51, 55, 57

Pchálek, Jan starší: zápisy k historii starobělských gruntů, s. 44

Stibor, Jiří: Stará Bělá 1272–1918, 1997, s. 158, 336

(ze zápisků Valentina Šeděnky), s. 438

Originál stanov spolku zapůjčený Jiřím Klegou ze Staré Bělé.

Zlatý důl v Suchdole jako hostinec na Severní dráze Ferdinandově

Na toulkách Poodřím většina návštěvníků nemine významné stavby architektů zvučných jmen, jako je bezpochyby zámek Kunín. Mnozí si už neuvědomí, že zámek neexistoval jako aristokratické sídlo samo o sobě, ale že byl součástí mnohem širších struktur, což znamená celé hospodářské zázemí a že v širším okolí rezidence existovaly i další stavby, které dokládají třeba jen určitý obor hospodářského podnikání šlechty pokročilého středověku.

Krajinná poloha městyse Suchdol nad Odrou předurčila jeho význam jako obce na důležitých komunikačních trasách. Procházela tudy jedna z větví jantarové stezky, po níž se v antické době a možná i dříve dodával jantar od Baltu přes Moravu k Dunaji a odtud dále k Jadranu, což se týkalo přístavu Aquilea (Květ, 2002). Komunikační ruch v Poodří dokládají archeologické nálezy (Grepel, 1998).

Od počátku osídlení vznikaly na Novojičínsku lokální stezky. Ke komunikacím bylo zapotřebí vybudovat i zařízení pro občerstvení a ubytování. O pohostinství v Suchdole máme zprávy od konce středověku. Tehdy bylo vázáno na dědičnou rychtu, která se nacházela ve středu obce, na křižovatce hlavní trasy s dobytčí cestou z Manovic. K vlastnictví rychty se pojilo hospodářské podnikání. Když v roce 1457 prodal pán na Fulneku Jan Krumsín z Lešan dědičné právo na rychtu

v Suchdole Michalu z Klimkovic (*Königsberg*), bylo tehdy také poprvé zmíněno příslušenství rychty, patřil k ní totiž i šenk. Listina samotná je ale považována za opis z počátku 17. století. (Mannsbart, 2005). Další zmínka o hostinci v souvislosti s rychtářstvím pochází z roku 1608 (Mannsbart 2005, s. 62). David Teltschik získal od majitelky panství Eleonory hraběnky von und zu Lichtenstein svobody a privilegia sumarizované v listině z 4. 6. 1734 v Bruselu. Kromě osvobození od roboty je tu výslovně jmenováno povolení, že *rychtář smí provozovat šenk, kde se smí nalévat panské pivo, víno a pálenka*. (Mannsbart, 2005, s. 63).

Dopravně výhodná poloha Suchdolu se projevila i v nové době, a to při výstavbě železnice. Suchdolem procházela totiž Severní dráha Ferdinandova. Její trasu v úseku Přerov – Ostrava – Osvětim začali železniční inženýři vytyčovat v roce 1841. Provoz byl v tomto úseku zahájen v roce 1847.

Tehdejší majitel panství kunínského **Friedrich Emil Schindler** (*1809, †15. 3. 1867) pochopil příležitosti nabízené nově vznikající železnicí a nechal v roce 1847 postavit u dráhy hostinec se záměrem zajistit ubytování pro cestující. Známé je pouze jméno provádějího stavitele **J. Chytila** z Nového Jičína. Stavebník Friedrich Emil nebyl sám urozeného původu, za dědice si jej zvolila Marie Walburga hraběnka Truchsess-Waldburg-Zeill po předčasné smrti vlastních dětí jako syna svého

Detail hotelu Altenburger z okénkové pohlednice, 1905. Sbírká F. Holuba, Nový Jičín.

Anton Berger, portrét stavebníka F. E. Schindlera, 1835.

Suterén s kamennými zdmi a cihlovými klenbami, foto, 2009.

I když je hotel poměrně novou budovou, jsme schopni postihnout dost málo jeho **vývojových proměn**. Zřejmě koncem 19. století byl na dvorní stranu přisazen přístavek pro toalety, v němž se v úrovni patra (po úpravě obílením) zachoval **úsek korunní římsy a vlysu** z původní pozdně klasicistní exteriérové úpravy.

Hotel byl zřejmě výnosný, když se ho šlechtický majitel Viktor Bauer rytíř Chlumecký nezbavil ani při prodeji panství. **Edmund Nowak** je v pozemkové knize uveden jako majitel až v roce 1912. Provoz pohostinství zřejmě vynášel, když se Nowak rozhodl o několik let později prodloužit hotel západním směrem. **Přístavba** z roku **1928** na jihozápadní straně za účelem zvětšení ubytovací kapacity o 10 nových pokojů pro hosty byla jistě nejzásadnější úpravou hostince. V protokolu sepsaném 18. června 1928 se uvádí, že se mělo se jednat o stavbu 11,4 m dlouhou a 9,7 m širokou, sestávající se v přízemí ze 2 garáží, 5 pokojů, 1 předsíně/haly, 2 schodišť a 1 záchodu. V patře mělo být 5 pokojů, 1 komora, 1 záchod a 2 schodiště. Stavba měla být realizována z kamene a cihel, jako krytina byla zvolena pálená keramická taška.

Po znárodnění působil v pohostinství někdejší hoteliér Buček, nyní již jako vedoucí Jednoty. Po jeho odchodu převzal funkci Polony, který zde pracoval do roku 1974. Hotel se stal v roce 1950

součástí tzv. Fondu národní obnovy, od roku 1952 fungoval jako zařízení Oblastního hospodářského komunálního podniku Místního národního výboru Nový Jičín.

Z roku **1979** pochází plán na **přístavbu kuchyně** hotelu „U nádraží“. Cílem stavební akce byla snaha zvětšit kapacitu restaurace, rozšířit skladovací prostory a doplnit sociální a hygienické vybavení pro personál. Kuchyně byla ve dvoupodlažní přístavbě situována v přízemí a v suterénu se nacházely sklady. Objekt měl být provozně přímo napojen na stávající restauraci, sklepy a dvůr. Přístavba o rozměrech 13,9 x 6,4 m měla být postavena z cihel a tvárnic se stropy z desek Hurdis do ocelových nosníků profilu I. Střecha měla být rovná, pochůzná, základy betonové.

V 1. polovině 90. let 20. století se kontinuita pohostinství neudržela, budova sloužila rovněž jako sklad. V roce **1994** koupil hotel Mojmír Bartoň a přistavěl k budově na jihovýchodní straně další **dvě křídla**.

Hotel Zlatý důl je příkladem promyšlené investice podnikající nové šlechty pokročilého novověku, navázané na železniční komunikaci. Důkazem toho je jistě kontinuita funkce pohostinského zřízení, které tu funguje s nepatrnými přestávkami již 163 let.

Lucie Augustinková

Detail hotelu Halfar ze složené pohlednice Suchdolu, 1898–1906. Sbirka D. Řičana, Suchdol nad Odrou.

Podkroví hostince s kominovým tělesem, do něhož se napojují další sopouchy, foto, 2009.

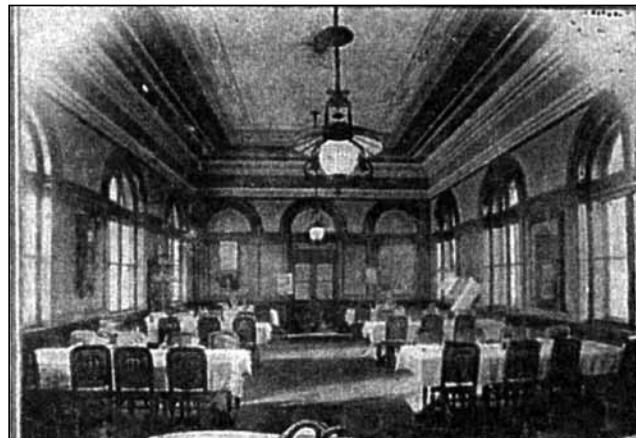
Hlavičkový papír hotelu Krömer, poslední čtvrtina 19. století. Sbirka D. Řičana, Suchdol nad Odrou.

Detail podklenutého schodiště, foto, 2009.

Detail hotelu Nowak ze složené pohlednice Suchdolu. Sbirka F. Holuba, Nový Jičín.

Skarkův hotel - nádražní restaurace v Suchdole, detail z pohlednice, 1900. Sbirka Z. Mateiciuca, Odry.

Detail hotelu ze složené pohlednice Suchdolu, 1930. Sbíрка Z. Mateiciuca, Odry.

Literatura:

- ADAMUS, A.: Hundert Jahre Ferdinands - Nordbahn 1836–1936. Prag 1936.
- AUGUSTINKOVÁ, L. – ORLITA, Z.: Zkrácený a dílčí stavebně historický průzkum hotelu Zlatý důl (čp. 200) v Suchdole nad Odrou. Ostrava 2009. Nepublikovaný materiál uložený v archivu majitele objektu.
- BRŇOVJÁK, J. – ZÁŘICKÝ, A. (eds.): Šlechtic podnikatelem, podnikatel šlechticem. Šlechta a podnikání v českých zemích v 18. a 19. století. Ostrava 2008.
- BROULÍK, P.: Nestárnoucí hospody. Příběhy hostinců, které přežily divné století. Ostrava 2008.
- FRESING, F.: Die Bernsteinstrasse aus der Sicht der Strassentrasierung. Bonn - Bad Godesberg 1977.
- GAVENDOVÁ, M. – KOUBOVÁ, M. – LEVÁ, P.: Kulturní památky okresu Nový Jičín. Ostrava, Nový Jičín 1996.
- GREPL, E.: Nálezy mincí v Poodří. Časopis POODŘÍ 2/1998
- HONS, J. a kol.: Čtení o Severní dráze Ferdinandově. Praha 1990.
- CHOBOT, K. (ed.): Okres Nový Jičín. Místopis obcí. Nový Jičín 1997.
- Kronika okresní správy silnic Nový Jičín. Nový Jičín 1976.
- KVĚT, R.: Staré stezky v České republice. Brno 2002.
- MANNSBART, C.: Chronik der Marktgemeinde Zauchtel a. d. Oder. Sine loco 2005.
- POSPÍŠILÍK, M. (ed.): 160 let Severní dráhy císaře Ferdinanda. 1841–2001. Ostrava.

SCHOLZ, F. E. (ed.): Kuhländchen unvergessene Heimat. 1998, s. 398, 399.

ZEZULČÍK, J.: Zámek Kunín – perla moravské barokní architektury. Nový Jičín 1995. Katalog výstavy.

Prameny:

písemné prameny

ZAO, fond sbírka pozemkových knih (Vs Kunín) – Suchdol nad Odrou
 Gruntovní kniha / extrakty (1692–1828): inv. č. 3
 Gruntovní kniha – hlavní kniha, díl II. (1826–1879): sign. E 13 – 23
 Gruntovní kniha – hlavní kniha, díl I. (1826–1879): sign. E 13 – 22
 Gruntovní kniha (1826–1880): sign. E 13 – 25
 Gruntovní kniha (1826–1880): sign. E 13 – 24

ZAO, Vs Kunvald

Parcelní protokol obce Suchdol nad Odrou (1861), inv. č. 6

SOka Nový Jičín, fond Archiv obce Suchdol nad Odrou

Kronika Suchdolu sepsaná Wilhelmem Teltschikem (1872–1885),
 Inv. č. 1, sign. I – C – 24
 Kronika Suchdolu I. (1872–1885), inv. č. 2, sign. I – C – 25
 Kronika Suchdolu II. (1872–1898), inv. č. 3, sign. I – C – 25/a
 Pamětní kniha obce (1873–1944), inv. č. 4, bez signatury
 Kniha stavebních povolení projednaných před obecní radou (1926–1934),
 inv. č. 10, sign. I–B – 19
 Kniha stavebních povolení projednaných před obecní radou (1935–1938),
 inv. č. 11, bez signatury
 Parcelní protokol (1893), inv. č. 18, bez signatury
 Stavební povolení, kolaudační protokoly, výkazy přestaveb a staveb,
 stavební plány a nákresy (1863–1943), inv. č. 50, karton č. 3

Historické mapy

Katastrální úřad, pracoviště Nový Jičín

knihovni vložka pozemkové knihy č. 371 (k č. p. 200)

Soukromá sbírka majitele ing. Mojmirá Bartoně, Suchdol nad Odrou

Burda, J., technická zpráva k přístavbě kuchyně, 1979

historické plány

Soukromá sbírka majitele ing. Mojmirá Bartoně, Suchdol nad Odrou

Burda, J., plánová dokumentace k přístavbě kuchyně, 1979

Ikonografie – staré pohlednice a fotografie

soukromá sbírka F. Holuba, Nový Jičín

- pohlednice Suchdola nad Odrou – Hotel Nowak, Kath. Kirche, Bauhof, Landwirtschaftl. Winterschule
- okénková pohlednice Hotel Restaurant Joh. Altenburger, Villa Schittenhelm, vydal August Weber, obchod s papírem Nový Jičín

soukromá sbírka D. Řičana, Suchdol nad Odrou

- soubor historických fotografií

soukromá sbírka Z. Mateiciuca, Odry

- historické pohlednice Suchdolu

Současná podoba objektu.

Prosebná procesí na koních v Poodří na začátku 21. století

Prosba za dobrou úrodu, zdraví, hojnost a dostatek všeho, co člověk potřebuje k přežití na naší planetě, je jedním z nejstarších a nejrozšířenějších jevů v obyčejové a obřadní lidové kultuře. Od jisté doby si lidé uvědomovali význam přírodních živlů a snažili se je naklonit ke svému prospěchu. Modlili se k slunci, větru, dešti, tekoucí vodě, ohni, aby jim dobře sloužily a neškodily. A především, aby měly kladný vliv na půdu, která by jim přinesla užitek a byla tak zajištěna základní podmínka lidské existence – přežití a následná reprodukce. S praktikami, které mají zajistit úrodnost půdy a plodnost vůbec se zřetelně setkáváme například v oslavách konce masopustu, v obřadních obchůzkách jarního i zimního obyčejového cyklu, ve svatebních obřadech, ve velikonočních a vánočních zvycích a tak dále.

Podobného charakteru jsou také pěší a jízdni prosebná procesí, která spočívají v obchůzce či objíždce hranic polností a lokalit k nim náležících. Jejich smyslem je ochránit vymezený prostor od všeho zlého a zajistit tak jeho odolnost vůči nežádoucím vlivům. Jinými slovy, zajistit jeho prosperitu. S vlivem křesťanství se k těmto skutečnostem přidalo přání požehnaných velikonočních svátků a jízda postupně nabyla nejen náboženský, ale i církevní charakter.

Velikonoční neděle nebo Velikonoční pondělí jsou termíny, kdy se jízdy konají. Setkáváme se však i s objíždkami svatodušními. Na našem území jsou procesí známá nejčastěji pod názvy *jízdy kolem osení*, *jízdy kolem obilí*, *jízdy za Bohem*, *křížácká procesí* (protože se jezdí s křížem – viz dále) a jinak. Na území naší vlasti jsou doložené mimo jiné v německých lokalitách severní Moravy a Slezska. Zde se nazývají *Saatreiten* (*Saat* – osivo, *reiten* – jezdit na koni, „rajtovat“). Velkolepé obřadní jízdy za hranicemi naší vlasti se odehrávají na území Horní Lužice v Německu, kde jsou jedním z nejtypičtějších jevů lidové obřadní kultury Lužických Srbů a typickým znakem tamních oslav velikonočních svátků. Další významnou lokalitu můžeme najít například za hranicemi Moravsko-slezského kraje v polské obci Racibórz a jejím okolí, zejména ve vesnici Pietrowice Wielkie, dříve české obci Pruského Slezska. Tam se jezdí na Velikonoční pondělí. Stejně jako u Lužických Srbů, tak i zde nabyla jízda charakter církevní slavnosti.

Hlavními aktéry prosebných jízd jsou dospělí muži, svobodní i ženatí, kteří umí jezdit na koních a ctí staré tradice. Jejich úkolem je ve spořádaném průvodu objet katastr dané obce, případně její okolí, požehnat lidem, domům, hospodářstvím, polím a šířit zvěst o Vzkříšení Krista, případně Seslání Ducha svatého. Jsou svátečně oděni, jejich

koně slavnostně ozdobeni. Jízda obvykle začíná i končí pobožností uvnitř kostela nebo před ním. Po skončení objíždky se všichni sejdou ke společnému posezení a pohoštění v místním hostinci nebo na jiném smluveném místě. Vezmeme-li v úvahu pojmosloví vycházející z němčiny, jezdcům se říká *rejtaři* nebo *rajtaři* (tedy z německého *reiten*). Výsadní postavení mezi nimi má *Kreuzvater* (*Kreuzelvater*, *Kreuzlevater*, *krojcfotr*, *krajcfotr*) – *křížový otec*, *otec kříže* (*Kreuz* – kříž, *Vater* – otec), jehož hlavním atributem je posvěcený a ozdobený kříž nebo krucifix, který před začátkem objíždky přijímá z rukou kněze a během jízdy jej podává lidem k políbení. Bývá hlavním aktérem i organizátorem současně, zodpovídá za průběh jízdy, někdy také zajišťuje a platí závěrečnou hostinu.

Další důležitou osobou je *Fahnenträger* – muž s praporem (jezdeckým, kostelním či obecním), praporečník (může jich být více) a *Kreisbitter* či *Vorreiter* – prosebník, jezdec, jehož úkolem je symbolicky žádat o vjezd do dvora příslušného stavení. Muži ve jmenovaných funkcích tvoří čelo průvodu, ostatní *rejtaři* jedou za nimi ve dvojicích. Časem přibyla k jezdcům i ozdobená koňská spřežení. Jezdci šíří své poslání pomocí duchovních písní, samostatně nebo v doprovodu kapely, nebo prostým slovním přáním.

Velmi starým magickým prvkem je kruhové objíždění polí, dvorů, kostelů, hřbitovů a jiných strategických míst v dané lokalitě, aby byla zajištěna jejich ochrana před nežádoucími živly a prokázána úcta. Při návštěvě jednotlivých stavení jsou jezdcé pohoštěni jídlem a přípitky, někde dostávají i finanční odměnu. V minulosti byli aktéry především sedláci a jejich dospělí synové, tehdejší vlastníci koní. Koně půjčovali i ostatním zájemcům, což byla pro ně čest a otázka prestiže. Stejně tak pro samotné *rejtaře* byla účast v jízdě otázkou cti a osobního uznání, svobodní se těšili zájmu děvčat. To platí dodnes. Dívky pomáhaly připravovat zdobení pro koně. Jinak okrášleni byli koně ženatých, jinak svobodných. Dnes se to dodržuje jen někde, přednost se dává spíše jednotnému jednoduchému zdobení (barevné papírové stuhy, kytky, zelené větve na vozech). Přetrvávajícím jevem je splétání koňské hřívy na šiji a ocase. Jezdci si koně připravují sami, zdobení taktéž, nebo ve spolupráci s ostatními jezdcy, kamarády či členy rodiny. *Rejtař* je buď přímo majitelem daného koně, nebo si jej zapůjčí od jiného vlastníka či z jezdeckého oddílu. Svátečním oděvem jezdců je nejčastěji oblek (sako a kalhoty, převažuje tmavá barva), košile (vesměs bílá), kravata, sváteční střevíce nebo jezdecké boty-holínky, na hlavě někdy

klobouk. Nosily se černé cylindry, kytkami se zdobily rukávy, saka a podobně (jako u Lužických Srbů). Bývalo tradicí, že ženatí muži jezdili do poledne a svobodní až po poledni, nebo naopak. V současnosti toto pravidlo neplatí.

Předmětem tohoto příspěvku je pojednání o prosebných jízdách na koních ve dvou obcích v povodí řeky Odry, Jeseníku nad Odrou a Staré Vsi nad Ondřejnicí. Tradice obřadních jízd je v nich doložena již v 19. století, je však možná daleko staršího data. V Jeseníku i Staré Vsi byla v určité době na mnoho let přerušena a vlivem nových okolností opět obnovena. Sledujme tedy podobu a vývoj tradice v obou obcích v období přibližně od druhé poloviny 19. století do současnosti.

V Jeseníku nad Odrou žilo od 13.–14. století do konce druhé světové války německé obyvatelstvo. Spadalo do oblasti nazývané Kuhländchen, Kravařsko, nebo také Moravské Kravařsko. Z 19. a 20. století máme zprávy, že právě německé etnikum zde o Velikonocích provozovalo obyčej nazývaný *Saatreiten*. Jeseník nebyl jedinou obcí, kde se jízdy tohoto typu udržovaly. Byly to například sousední Polouvsí a Hrabětice, s nimiž byla jesenícká jízda propojena. Velikonoční objížděky se konaly také v nedalekých německých obcích v okolí Fulneku, Bílovce, v Děrném, Stachovicích, Bartošovicích, Kujavách, Gerlichově (Jerlochovicích), Kuníně a Životicích u Nového Jičína. Vesnicí, kde se dodnes nepřetržitě udržela obřadní jízda na koních, je paradoxně ryze český Lukavec nedaleko již jmenovaného Fulneku. Podoba procesí, v níž má hlavní úlohu křížový otec, je zde udržována snad se všemi typickými prvky. Na kontinuitu tradice má bezesporu vliv i dědičnost funkce hlavního aktéra.

V **Jeseníku nad Odrou** byla procesí obnovena v roce 1996 z iniciativy inženýra Karla Glogara, tehdejšího starosty obce (v letech 1996–2002), rodáka z nedaleké Hůrky. Skupina nadšenců, v níž figuroval také PhDr. Stanislav Pomkla, Lumír Kuchařík, Anežka Bednářová, Hana Pastorková, členové občanského sdružení *Bayerův odkaz a Sdružení rodáků a přátel Jeseníku nad Odrou*, navázala na tradici, jejímž nositelem bylo do druhé světové války zdejší německé obyvatelstvo. Jeho odsunem po skončení války tradice jeseníckých jízd zanikla. Podnět k jejímu návratu dalo několik návštěv bývalých německých rodáků, někdejších pamětníků jízd. Místní obyvatelé přijali myšlenku vstřícně, zvláště věřící. Jesenícká jízda je v místním povědomí známá jako *Saatreiten*, ale i jako *jízda okolo osení*. Jako jinde je současně oslavou Vzkříšení a Velikonoc vůbec. Její životnost tkví především v zájmu samotných účastníků. 4. dubna 2010, tedy o letošní Velikonoční neděli, vypadal průběh jeseníckého procesí takto:

Těsně před 15. hodinou odpolední se před místním kostelem Nanebevzetí Panny Marie začali shromažďovat jezdci, ale i jezdkyňe na koních,

přijel vůz tažený koňmi a muzikanti. Karel Glogar se pozdravil s příjíždějícími účastníky a postupně jim předal věci potřebné k objížděce: *Kreuzelvaterovi* posvěcený kříž, ozdobený širokou bílou mašlí, praporečnickovi obecní prapor a všem jezdcům zdobení pro koně.

Kreuzelvater Ladislav Lašák přijímá krucifix z rukou inženýra Karla Glogara. (Jeseník nad Odrou 4. 4. 2010)

Jakmile byli všichni připraveni, slavnostně je uvítal, promluvil o významu tradice a připomenul trasu jízdy. Muzikanti zahráli na dechové nástroje fanfáru a jednu sloku z velikonoční písně *Aleluja* (podle římskokatolického kancionálu). Jezdci se začali řadit do úhledného zástupu, do čela vjel křížový otec, s ním praporečnick a ještě jeden z jezdců (pravděpodobně dřívější žadatel o vstup do dvora). Průvod vyjel z vesnice do polí ke kříži *u lip*, kde se na chvíli zastavil a uctil tak toto místo (požehnal mu).

Další zastavení bylo u obecního úřadu. Pak se aktéři rozjeli k vybraným usedlostem, mezi nimiž byl i dům starosty Jeseníku Mgr. Tomáše Machýčka. Na každém zastavení muzikanti sesedli z vozu, nebo si ve voze stoupli a zahráli jednu sloku z *Aleluja*. Přidávali i další skladby a podle situace i písničky na přání. Ke stavením příjížděla nejdříve základní trojice mužů, líbání kříže se dělo jen někde, většinou ho takto uctívali lidé starší generace. Obyvatelé domů vítali procesí s radostí, jezcům a muzikantům přinášeli chlebičky, jednohubky, koláče, cukroví a jiné pochutiny a podávali připitky. Na každém zastavení se jezdci většinou postavili do rovné řady, *Kreuzelvater* se svými

Velikonoční jezdci s ozdobenými koňmi a obecním praporem před začátkem objížděky. (Jeseník nad Odrou 4. 4. 2010)

dvěma „pomocníky“ se mezi ně vřadili nebo stáli společně opodál. Objízdka skončila přibližně v 18 hodin u posledního stavení.

Procesí účastníků před budovou obecního úřadu. (Jeseník nad Odrou 4. 4. 2010)

V minulosti se jezdívalo i do sousedních vesnic Polouvsí a Hrabětic, odkud pocházeli samotní jezdci. Jízda začínala v Jeseníku krátkou pobožností u místního kostela, končila opět pobožností a nakonec všichni poseděli v obecním hostinci nebo jinde. Někdy bylo termínem konání jízdy místo Velikonoční neděle Velikonoční pondělí. Při jedné z obnovených jízd, tedy po roce 1996, zavítali jezdci do sousední Hůrky.

Co se týče organizace současné jízdy, o vše základní se i nadále stará inženýr Karel Glogar. Kříž vyzvedává u kněze a prapor na obecním úřadu. Obecní prapor, který byl schválený Parlamentem

České republiky v roce 1998, nahradil dřívější prapor německého jezdeckého spolku. Členové Glogarovy rodiny připravují ve spolupráci s jezdci zdobení pro koně, kterým jsou jednouše svázané barevné stuhy z krepového papíru. K nadšeným organizátorům patří také Roman Luňák se svou manželkou. U nich se několikrát konalo společné posezení účastníků po skončení objízdky. Jezdci jsou z Jeseníku nad Odrou, Vražného, Hynčic, Hůrky, někdy zavítají i z Bernartic a Loučky. Sami jsou majiteli koní a tvoří neformální sdružení. Opatřit a připravit si koně a umět na něm jezdit jsou základní podmínky pro jejich účast v procesí. Počet jezdců je proměnlivý, pohybuje se zhruba od deseti do dvaceti. Sváteční oděv není pro jezdce podmínkou, musí být alespoň „slušně oblečení“. Vesměs jde o ošacení pohodlné pro jízdu. Většina jezdců včetně křížového otce má na hlavě klobouk. *Kreuzelvatera* představuje již poněkolkáté Ladislav Lašák z nedalekého Vražného. Pouze on má na sobě oblek, bílou košili a kravatu a na nohou nízké střevíce. Slušně oděni jsou i muzikanti, kteří pocházejí podobně jako jezdci z několika obcí v okolí, převážně z Oder. Jejich kapelníkem je Jaromír Kubica. Celou akci pravidelně dotuje obec Jeseník grantovým finančním příspěvkem občanskému sdružení *Bayerův odkaz*, jež je garantem jízdy. Jsou tak hrazeny náklady na hudbu a další drobné výdaje.

Jedno ze zastavení jezdců a muzikantů před soukromým stavením. (Jeseník nad Odrou 4. 4. 2010)

Stejná podstatou, ale odlišná podobou a průběhem je obřadní jízda ve **Staré Vsi nad Ondřejnicí**. Říká se jí *jízda kole obila* (tedy *jízda kolem obilí*) aneb *slavnostní objezd veškerých hranic staroveských*. Ve svém původu se jedná o jízdu velikonoční, která se kvůli časté nepřízni počasí v tomto období přesunula do svátků svatodušních. Stručný popis staré tradice máme z pera Františka Pinkavy z Brušperku z roku 1869 (viz dále). V době světových válek a za totalitního režimu se jízda nekonala. Jednorázově se uskutečnila 25. května 1969 v rámci oslav 700 let od založení Staré Vsi.

K jejímu dalšímu vzkříšení došlo až v roce 2000, tedy po plných 31 letech. Prvotním impulsem bylo udělení znaku a praporu Staré Vsi Parlamentem České republiky na konci roku 1999. Na počest této významné události byly následující rok ve dnech 9.–11. června uspořádány *Staroveské obecní slavnosti*. Při přípravách programu, jehož stěžejním bodem bylo posvěcení získaných obecních symbolů, se zrodila myšlenka uskutečnit také *jízdu kole obila*. S nápadem přišel tehdejší místostarosta, dnes již zesnulý staroveský rodák Jaroslav Mácha, pocházející ze selského rodu. Spolu s ním se na organizaci jízdy podílel Josef Ševčík, staroveský sedlák a přímý účastník svatodušní jízdy v roce 1969. Dodnes je stálým účastníkem.

Celkový program slavností byl převážně dílem místního starosty Ing. Dalibora Dvořáka a Mgr. Jaromíra Chvostka, učitele a kronikáře obce, syna kronikáře, hudebníka a sbormistra téhož jména. (Jaromír Chvostek starší patřil i k hlavním organizátorům jízdy v roce 1969.) Jako koordinátor a organizátor technického zabezpečení slavností i jízdy byl a dosud je hospodář obce, místní rodák Jaroslav Dorotík. Dnem konání první obnovené jízdy byl třetí den slavností, Svatodušní neděle. Pořadatelé počítali s jednorázovou akcí, ale její průběh se zalíbil natolik, že se z ní postupně stala tradice.

Staroveské obecní slavnosti jak je známe dnes se konají vždy v pátek a sobotu nejbližší svátku Seslání Ducha svatého. *Jízda kole obila* je součástí sobotního dne. Dějištěm doprovodného programu je pódium před místním zámkem. V sobotu se tam od rána scházejí a připravují účinkující. Jezdci, jimž bude později patřit téměř celý katastr obce, se shromažďují ve vymezené části zámeckého parku, kde zdobí své koně a chystají potřebné rekvizity do průvodu. Začátek jízdy je stanoven na pravé poledne, v momentě, kdy končí stěžejní částí programu nazvané *Slovo vrchnosti k poddaným* a *Vyplácení (výplata) selských synků*. Obsah obou částí se vztahuje k období, kdy bylo staroveské léno v držení šlechtického rodu Podstatských z Prusinovic (po roce 1620 do roku 1904). Před samotným začátkem programu vyhrává k poslechu na louce nad zámkem dechová *Zámecká kapela*. Jakmile moderátorka uvítá účastníky

Účastníci průvodu se odeírají k zámku, kde jízda začíná. (Stará Ves nad Ondřejnicí 10. 5. 2008)

a diváky, tatáž kapela zahajuje program fanfárami z oken zámku.

Následuje *Slovo vrchnosti k poddaným: písař a farář* ohlašují konání jízdy a *Vyplácení selských synků*. Ze zámku vychází *panstvo*, vítané zpěvem krojovaných dětí, jimž diriguje místní rektor (*rektor*). Do dění se zapojují *potulní kejklíři*. Poté začíná účtování *vrchnosti* se staroveským *fojtem*. Hlavní slovo má vrchnostenský *písař*, který vyzývá *fojta* ke zhodnocení práce za uplynulý rok. Nakonec dává *fojt* pokyn *drábům*, aby za pomoci lískových prutů „vyplatili“ *selské synky* a dodrželi tak tradici, podle níž bývali synové sedláků šviháni u mezních kamenů, aby si dobře zapamatovali hranice polností a obce. Vyplývá to i z části textu, který přednesl v roce 2008 *fojt*: *Aby kamene mezního správné místo zasazení v paměť dokonale vštípeno bylo a aby v roce nadcházejícím starostlivě o dvůr zámecký pečováno, udělí dle práva útrpného jeden z pomocníků našich třem nejmladším dostavivším se poddaným, jednomu každému z nich, tři rány lískovkou. Drže se moudrosti předků a u vědomí, že co zadek nepocítí, to hlava nepochopí, poručím a nařizují, aby tento počin byl neprodleně a se vši důkladností vykonán.*

Po tomto úkonu nastává čas pro obřadní jízdu. Organizátoři dají jezdcům pokyn, aby se seřadili a vyjeli k zámku. Začátek jízdy ohlašuje *farář* a současně podává *panstvu* zprávu o činnosti své farnosti. Jezdci pak pobídnou koně a objížďka začíná. V čele průvodu je jezdec se státní vlajkou, pak *farář* s krucifixem a *fojt*, za nimi kočár s *panstvem*, *písařem* a *dráby*. Za ně se řadí bryčky, vozy a nakonec jednotliví jezdcí. Na trase jsou dvě zastavení: první před restaurací *U Mlýna*, druhé u restaurace *Odra* v místní části Košatka. Na obou stanovištích hraje *Zámecká kapela*, zpívá dětský krojovaný sbor, jezdcí a koně odpočívají a mají možnost se občerstvit. Všude se opakuje *Slovo vrchnosti k poddaným* a *Vyplácení selských synků*. Texty mluvčích se obměňují, jsou přizpůsobeny obyvatelům žijícím v oblasti uvedených stanovišť. Pak se jízda vrací tam, kde začala, k zámku. Přibližně v 16 hodin ji ukončí *fojt*

Staroveský kněz Mgr. Kamil Strak před zahájením jízdy kole obila. (Stará Ves nad Ondřejnicí 10. 5. 2008)

ohlášením „stavu veškerých hranic staroveských“. Účinkující, jezdci i přítomní návštěvníci se mohou najíst a napít v zámecké restauraci nebo kdekoliv v areálu slavností. Na zámeckém pódiu nepřetržitě pokračuje kulturní program, večer bývá beseda u cimbálu. Doprovodnými akcemi jsou nejrůznější výstavy v budově zámku.

Současná podoba slavností se od roku 2000 postupně vyvíjela. *Jízda kole obila* byla jejich součástí od samého počátku. V roce 2003 poprvé *farář* a *písař* vyhlášovali z věže zámku konání jízdy a *Vyplácení selských synků*, bez souvisejícího programu. *Synky* tehdy představovali tři chlapci z *Lašského souboru písní a tanců Ondřejnica*. Akt se uskutečnil o Svatodušní neděli u kříže na pomezí Staré Vsi a Košatky. Na třech místech se uskutečnil až v následujícím roce. V roce 2004 došlo také

k posunu konání jízdy z dosavadní neděle na sobotu a součástí slavností se stal festival *Poodří Františka Lýska*. Jeho pořadateli jsou spolu se Starou Vsí a zdejším *LSPT Ondřejnica* Jistebník a ostravské Proskovice, obce spojené se životem a dílem tohoto významného hudebního vědce, muzikanta a sbormistra. Doprovodný program u zámku před samotnou jízdou se uskutečnil až v roce 2005. Tehdy *fojt* poprvé obhajoval svou práci před *Podstatskými a písař* vše vtipně komentoval.

Mezi účinkujícími se po několik let objevují tito lidé: Ing. Yvona Dvořáková – manželka starosty Staré Vsi (*hraběnka Podstatská*), Mgr. Jaromír Chvostek – místostarosta Staré Vsi (*hrabě František Dominik Podstatský*), Ing. Radislav Folta – předseda stavební komise obecního úřadu ve Staré Vsi (*písař Radim*), Ing. Dalibor Dvořák – starosta Staré Vsi (*fojt Dalibor*), Mgr. Pavel Plečka – ředitel místní školy (*rektor*) a další. V roli *faráře* vystupoval první tři roky skutečný kněz, Mgr. Vít Zatloukal. Jel na koni, v ruce držel těžký kovový kříž, který později nahradil lehčím, jezdeckým. Čtvrtý rok slavností zastoupil kněze Mgr. Jaromír Chvostek, v kostýmu, nejel na koni, ale v kočáře a místo kříže měl kostelní zvonky. Pak opět převzal tuto funkci opravdový kněz, nový staroveský farář Mgr. Kamil Strak (*farář Otec Kamil*). *Selští synkové* jsou většinou vybíráni z řad žáků 9. třídy základní školy. Na všech třech stanovištích (zámek, mlýn, Košatka) jsou to vždy ti chlapci, kteří v dané části bydlí. Za *dráby* jsou přestrojeni dva starší chlapci ze Staré Vsi. Kostýmy pro účinkující zapůjčuje *Společnost herců a šermířů Keltik Ostrava* a *LSPT Ondřejnica*, jejichž členové se průběžně účastní jako aktéři (kejklíři, dětský pěvecký sbor, samostatné účinkování). Vedoucím *Zámecké kapely* je staroveský občan Ladislav Korpas, jeho předchůdci byli Václav Stuchlý z Košatky a Vilém Habernal z Jistebníku. Tradiční moderátorkou byla Mgr. Yvona Voráčová, umělecká vedoucí *LSPT*

Vyplácení selských synků na prostranství před restaurací U Mlýna. (Stará Ves nad Ondřejnicí 10. 5. 2008)

Zastavení aktérů U Mlýna – Slovo vrchnosti k poddaným. (Stará Ves nad Ondřejnicí 10. 5. 2008)

Ondřejnica. Mezi jednotlivci z řad organizátorů i účinkujících převažují rodáci a občané Staré Vsi nad Ondřejnicí.

Jezdci pocházejí z Proskovic, Staré Bělé, Krmelína, Palkovic a dalších okolních obcí. Koně buď sami vlastní, nebo si je půjčují ze staroveského jezdeckého oddílu Luboše Pinkavy, Tyšerova oddílu z Krmelína a odjinud. Mezi jezdci bývá také dost dívek. Určujícím je, podobně jako v Jeseníku, schopnost jet na koni. Jezdci jsou vybíráni s ročním předstihem. Koní bývá kolem čtyřiceti až padesáti. *Vrchnost* v kočáře (vyrobeném v Tatře Kopřivnice) vozí Jaroslav Kutač z Kateřnic. Kočár i vozy jsou novodobou záležitostí. Zdobení koňů a vozů opatřují jezdci ve spolupráci s obecním úřadem. Koně mají pod sedly pokrývku se znakem obce. Některým koňům jsou splétány hřívy na šíjích. Jednotlivým prvkem oblečení jezdců v prvních letech slavností byla sváteční bílá košile, pak nechala obec zhotovit žlutá trička s obecním znakem na hrudi. Důležitým doplňkem je ozdoba na rukávech – květ se stuhou – v kombinaci obecních barev. Státní vlajka nahradila dřívější praporky jezdců v národních barvách.

Jak vypadala tradice staroveských jízd v minulosti, se dočteme v knize Františka Pinkavy *Brušperk a jeho okolí* z roku 1869. Píše v ní mimo jiné toto: *Na žádost obce představenstva oznámí duchovní pastýř v první hod Svatodušní z kazatelny, že se dne následujícího obyčejný slavnostný průvod kolem rolí vesnických po službách Božích s tím úmyslem konati bude, by Bůh polní úrodu žehnati a jí veškeré škody milostivě chrániti ráčil. V oznámený den shromáždí se veškerí rolníci, jich synové a čeledínové jakož i jiní polního hospodářství pečliví mužové – v počtu asi 80–140 – s vyšňořenými koňmi v zdejším zámeckém dvoře, kdež se po dvou v průvod obvyklý seřadí – každá jedenáctá pára má praporečky v národních barvách – načež se takto seřazení před chrám Páně odeberou. Zde obdrží první dva jezdci kostelní zvonky, jimiž jako při božítelovém průvodu celou cestou zvoní. Podle množství jezdců vřadí se buď po dvanácté a neb až po dvacáté páře dva jezdci s kostelními korouhvemi, následující pára nese pak znamení ukřižovaného Spasitele. Za křížem postaví se kněz v slavnostném rouše s rektorem, oba koňmo. Za tyto vřadí se obce představenstvo s výborem. Když takto seřazený průvod od chrámu*

Páně v pochod se dá, zapěje litanii ke Všem Svatým i ubírá se kolem veškerých obce hranic pořád nábožné písně prospěvujíc. Po 2 neb 3 hodinách vrátí se celý průvod k chrámu Páně zpět, načež se mezitím již četně shromážděným farníkům sv. požehnání udělí, čímž se slavnost ta skončí.

Z jiných zdrojů se dovídáme, že za první světové války byla jízdní procesí ve Staré Vsi přerušena a v roce 1920 obnovena na základě iniciativy příslušníků lidové strany. Dále, že *procesí bývá rok co rok menší a místo hospodářů jezdí jenom pasáci, kteří nejedou, aby prosili p. Boha o úrodu, ale jedou, aby se projeli na koni a jednak aby se ukázali svým milenkám, že dovedou na koni sedět.* Popravdě řečeno, poslední skutečnost byla a je vždy jednou z motivací účastnit se jízdy. Nejen svobodné dívky, ale také ženy starší generace rády se zvědavostí přihlížely vyparáděným jezdcům a jejich koním. V roce 1928 se píše, že *letošního svatodušního pondělí již časně z rána bylo viděti mládence sháněti sedla, děvčata dělala růže by ozdobila kobylky na odpolední parádu.* Odpoledne zvuk zvonu zahájil jízdu, sešlo se třicet čtyři jezdců, mezi nimi jen jeden starý hospodář. Do polí se jelo za hlaholu zvonů a hudby. Na závěr bylo svatodušní požehnání v kostele a pak se všichni odebrali do místního hostince k zábavě.

Při 10. ročníku slavností ve dnech 29.–30. května 2009 byla jízda kvůli špatnému počasí zkrácena na objezd kolem zámku a *Slovo vrchnosti k poddaným* a *Vyplácení selských synků* se odehrály na hřišti nad zámkem. V letošním roce byl průběh slavností (21.–22. května 2010) neblaze poznamenán v důsledku povodní. Voda poškodila trasu cesty natolik, že byla *jízda kole obila* zrušena, stejně tak doprovodný program. Dá Bůh, že se obojí v příštím roce opět uskuteční. Odpolední program se přesunul do místní sokolovny. Mezi účinkujícími byly folklorní soubory *Malá Ondřejnica* ze Staré Vsi nad Ondřejnicí, *Ostravička* z Frýdku-Místku, *Vsacan* ze Vsetína, *Šmykňa* z Ostravy a spřátelený soubor z polského Lipowa. Děti z Košatky zahrály pohádku *O Zlatovlásce*, se svým programem vystoupili žáci mateřské i základní školy, zpíval *Dětský pěvecký sbor při ZŠ ve Staré Vsi nad Ondřejnicí*. Vyvrcholením oslav bylo vystoupení pražské skupiny *Spirituál Kvintet*. Letošní v pořadí již 7. ročník festivalu *Poodří Františka Lýska* se konal ve spolupráci s *Folklorním sdružením České republiky* a s finanční podporou Moravskoslezského kraje.

Pro srovnání uvedme, že prvky prosebných procesí vykazovaly na počátku 20. století také jízdy v hluččinských obcích Ludgeřovice, Markvartovice, Petřkovice a Koblov (poslední dvě obce jsou od roku 1976 součástí Ostravy, Koblovem protéká Odra). Pořádaly se o Velikonočním pondělí na paměť *křížáckých procesí* na odvrácení moru po třicetileté válce. Účastnili se jich synové sedláků, jejichž koně měli na sedlech bílé pokrývky.

Podobný charakter měly i havířské velikonoční jízdy na Ostravsku. Na Zelený čtvrtek vyvezli důlní koňari důlní koně na povrch, na Velký pátek je dobře nakrmené, vyhřebelcované a ozdobené prováděli po nádvořích dolů a pak s nimi vyjeli do okolních vesnic. Slavnostní průvod vyjížděl z dolů Ida a Hubert, z Anselmovy šachty a dalších. Trasa vedla obvykle z Hrušova přes Koblov a Antošovice (součást Ostravy od roku 1976, obec na Odře) až na Paseky, kde byl Rothschildův velkostatek. Jako všude jinde, i zde jízdy přihlížely a zdravily ji svobodné dívky. Opakovala se ještě na Bílou sobotu a Velikonoční pondělí.

Prosebná procesí na koních jsou starobyrou tradicí, která má v lidové kultuře osobité místo. Ať už jede v průvodu křížový otec nebo kněz, ať je jízda obohacena dalším programem či jinak zpestřena, její podstata zůstává stejná – prosí se za dobrou a bohatou úrodu, za vše dobré a prospěšné. Je potěšující, že se s ní můžeme ještě dnes setkat i v oblasti Poodří, kde má své dávné kořeny. Doufáme, že nevyrchá nadšení současných pořadatelů a účastníků a budeme moci být svědky těchto krásných průvodů ještě mnoho let.

Mgr. Markéta Palowská, Ostravské muzeum (text a foto)

Výběr z použité literatury:

- Augustin, J. *Velká encyklopedie měst a obcí ČR*. 1. vyd. Sokolov: Arbor, 2001. 992 s. ISBN 80 – 901534 – 1 – 0.
- G. A. Th. *Das Saatreiten im Kuhländchen*. Das Kuhländchen, I. Band, 1919, s. 59–60.
- Hrčková, A. *Formy postních a velikonočních obyčejů v lokalitách okresu Nový Jičín*. In Vlastivědný sborník Novojičínska. Sv. 59. 1. vyd. Nový Jičín: Muzeum Novojičínska, 2009. s. 60–80.
- Pinkava, F. *Brušperk a jeho okolí*. Olomouc: Občanská Beseda města Brušperku, 1869. 227 s.
- Skalníková, O. *Staré zvyky, obřady a obyčeje na Ostravsku*. In Ostrava: příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska. Sv. 15. 1. vyd. Ostrava: Profil, 1989. s. 352–373.
- Spurný, F. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku II. Severní Morava*. Praha: Svoboda, 1983. 357 s.
- Večerková, E., Frolcová, V. *Velikonoční jízda v Lukavci u Fulneku*. Vlastivědný věstník moravský. 2003, roč. 55, č. 1, s. 54–61.

Hlavní informátoři:

Ing. Karel Glogar, Jeseník nad Odrou
Mgr. Jaromír Chvostek, Stará Ves nad Ondřejnicí
Mgr. Yvona Voráčová, Ostrava-Jih

Pomocné materiály:

Internetové stránky obcí Jeseník nad Odrou a Staré Vsi nad Ondřejnicí
Programy *Staroveských obecních slavností*

Fotografie:

- z velikonoční jízdy v Jeseníku nad Odrou 4. 4. 2010
- ze svatodušní jízdy ve Staré Vsi nad Ondřejnicí 10. 5. 2008

Z činnosti Regionu Poodří v 1. půlroce 2010

Účast regionu Poodří na výstavách cestovního ruchu

Region Poodří se také v letošním roce zúčastnil aktivně výstav cestovního ruchu v rámci výstavního stánku Moravskoslezského kraje a prezentace turistické oblasti Moravského Kravařska. V roce 2010 jsme se zúčastnili výstavy Regiontour v Brně od 14. do 17. ledna, ITF Slovakiatour v Bratislavě od 21. do 24. ledna, Holiday World v Praze ve dnech 4.–7. února a v neposlední řadě regionální výstavy Dovolená a Region v Ostravě od 12. do 14. března.

Také v letošním roce se v naší výstavní expozici zastavily významné osobnosti politického i společenského života. Velmi zajímavá a inspirující byla v Bratislavě návštěva naší expozice panem prezidentem Slovenské republiky Ivanem Gašparovičem, který se u nás zastavil již podruhé (rovněž v minulém roce).

ITF Slovakiatour 2010 v Bratislavě.

Projekty POV MSK 2009–2010

V letošním roce byl ukončen projekt „Informační místa k zastavení v obcích Regionu Poodří“, který byl podpořen POV MSK 2009 s realizací v termínu do 30. června 2010. Jeho náplní bylo vyhotovení a instalace 21 cyklistických zastavení v 19 členských obcích svazku. Vlastní informační zastavení je vybaveno informační tabulí s mapkou a informacemi o obci, dále pak přístřeškem s posezením, odpadkovým košem a stojanem na kola. Zajímavostí je vyřezávané logo Regionu Poodří. Co dodat ke skutečnosti, že do týdne byla dvě zastavení poškozena – dalšího komentáře netřeba...

V rámci POV MSK 2010 byly Regionu Poodří podpořeny v letošním roce dva projekty a to „Rozvoj venkovského života v obcích Regionu Poodří“ s celkovými náklady ve výši 340 000 Kč (požadavkem na dotaci ve výši 204 000 Kč) a projekt „Rekonstrukce sakrálních staveb v obcích Regionu Poodří“ s celkovými náklady ve výši 765 000 Kč (požadavkem na dotaci ve výši 459 000 Kč). Do tohoto projektu se zapojily tyto členské obce svazku – Albrechtický, Bartošovice, Jeseník nad Odrou, Petřvald, Skotnice a Trnávka.

9. ročník „Otevírání Poodří a poderského koštování“

Dne 15. května se na zámku v Bartošovicích a v prostorách zámeckého parku uskutečnil v letošním roce již 9. ročník „Otevírání Poodří a pooderského koštování“. Zámci měli možnost navštívit Záchranou stanici a centrum ekologické výchovy včetně výstavy „Lidé a příroda Poodří“. S průvodcem mohli také absolvovat Zámeckou naučnou stezku včetně naslouchání ptačímu zpěvu.

V rámci doprovodného programu bylo možno zhlédnout výstavu z činnosti MAS Regionu Poodří zaměřenou na realizaci Strategického plánu Leader „Poodří plné příležitostí“. Dále pak ukázky řemesel ČSOP Javorníček z Valašského Meziříčí a výstavu fotografií „Chráněná krajinná oblast Poodří – očima fotografa“ Rudolfa Suchánka. V zámeckém parku své výrobky z perníku prodávala firma paní Gilarové ze Skotnice, která je majitelkou regionální značky „Moravské Kravařsko regionální produkt“. Návštěvníci měli možnost ochutnat rovněž masné výrobky AGPK, a. s. Sednice a Bartošovický chleba z pekárny paní Kojetinské – oba výrobci nesou regionální značku. V rámci „Otevírání“ vystoupila folková skupina „NADARMO“ z Ostravy a v několika vstupech dětský folklórní soubor Ratolešť z Detvy.

Také letošního ročníku „Otevírání“ se zúčastnili zástupci slovenské partnerské MAS Podpolanie, kteří využili možnost k seznámení s aktivitami v Poodří. V pátek 14. května se na zámku v Bartošovicích uskutečnilo přivítání a seminář s prezentací činností a aktivit naší MAS. Odpoledne pak slovenští hosté

navštívili Skotnici, Albrechtičky a Bartošovice, kde se měli možnost seznámit se zajímavostmi a atraktivitami, včetně úspěšně realizovaných projektů ve venkovském prostoru. Paní starostka obce Skotnice připravila překvapení v podobě dortu „Partnerství“. Nutno všem starostům, kteří přivítali zástupce Podpořenie ve své obci, poděkovat za spolupráci. Druhý den se partnerská MAS zúčastnila „Otevírání Poodří“, kde se prezentovala na stánku. Návštěvníci měli možnost ochutnat slovenské speciality, jako sýr, brynz a pálenku.

Ve 12.00 hodin bylo započato vlastní kořtování. Zástupci slovenského partnera vytvořili vlastní degustační komisi a hodnotili sami kvalitu pooderské slivovice. Členům se hodnocení líbilo a odnesli si nezapomenutelný zážitek.

Celkem bylo dodáno 14 vzorků hruřkovic, 16 vzorků slivovic a 14 vzorků jabkovic. Členové degustační komise měli rovněž v letošním roce nelehkou práci, což se stává již pravidlem, protože kvalita jednotlivých pálenek byla opět na vysoké úrovni.

A jak dopadlo vlastní regionální kořtování pálenek a kdo se stal pooderským králem v roce 2010 v jednotlivých kategoriích?

hruřkovic:

1. místo – Zdeněk Faldyna, Albrechtičky

2. místo – František Simper, Skotnice

3. místo – Monika Potomáková, Kunín

slivovic:

1. místo – Václav Dragoun, Kujavy

2. místo – Vladimír Silber, Albrechtičky

3. místo – ing. Oldřich Usvald, Pustějov

jabkovic:

1. místo – Petr Zatloukal, Bartošovice

2. místo – Miroslav Rusek, Petřvald – Petřvaldík

3. místo – ing. Jan Chudják, Velké Albrechtice

Každý účastník této tradiční pooderské akce mohl ochutnat zdarma místní „turistický produkt“, kterým je Pooderská jadernička.

Zájezd Regionu Poodří s návštěvou regionu Jeseníky

V letošním roce jsme v rámci projektu „Rozvoj venkovského života v obcích Regionu Poodří“, podpořené Programem obnovy venkova MSK uspořádali zájezd a seminář již v červnu (2. až 4.). Vlastní zájezd byl ovlivněn nepříznivým počasím, kterému předcházely přivalové deště a někteří starostové přijeli až v podvečer prvního dne zájezdu. Celkem se zúčastnilo 35 zástupců svazku.

První den byl spojen s návštěvou mikroregionu Slezská Harta, představením realizovaných projektů a uspořádáním semináře „Slezská Harta – využití potenciálu k rozvoji cestovního ruchu“ a prezentací MAS Nížký Jeseník. Účastníci si prohlédli také vnitřní prostory hráze včetně vodní elektrárny. Druhý den se uskutečnil seminář „Činnost MAS – rozvoj cestovního ruchu“ se zaměřením na prezentaci

MAS Rýmařovska a MAS Hrubý Jeseník s využitím potenciálu k rozvoji cestovního ruchu. Jednání semináře zahájil ředitel lázní Karlova Studánka doc. Ing. Lubomír Schellong Ph.D., který přivítal zástupce svazku a představil lázně. Odpoledne pak byl prostor k výšlapu na Praděd nebo k toulkám po okolí lázní Karlova Studánka. Po oba dva dny bylo možno v podvečer navštívit relaxační zařízení lázní a večer se setkat na společenském večeru Regionu Poodří.

V pátek jsme si prohlédli město Šternberk a poté jsme navštívili rybářství Týlov. I přes letošní nepřízeň počasí se zájezd účastníkům líbil.

12. ročník „Her bez venkovských hranic“

Dne 12. června 2010 se v obci Kunín, v areálu zámeckého parku, uskutečnily tradiční sportovně-recesní „Hry bez venkovských hranic“. V letošním roce se konal již dvanáctý ročník této soutěže, do které se aktivně zapojilo celkem 16 obcí svazku a to Albrechtičky, Bartošovice, Bernartice nad Odrou, Bílov, Jeseník nad Odrou, Kateřinice, Kujavy, Kunín, Mošnov, Petřvald, Skotnice, Suchdol nad Odrou, Trnávka, Velké Albrechtice, Vražné a poprvé obec Šenov u Nového Jičína. Také v letošním roce se družstva skládala ze čtyř žen a čtyř mužů. Pro jednotlivé obce připravila hostitelská obec osm disciplín, které byly popsány v propozicích pro soutěžící. Soutěže byly zaměřeny na život spjatý na zámku a každá byla charakterizována „libretem“. Byly pojmenovány: „Rytířský souboj“, „Pás cudnosti“, „Chytání zlaté rybky“, „Krmení princátka“, „Odemykání zámecké truhly“, „Nejvyšší zámecká věž“, „Kejklíři“ a „Překvapení“. Soutěže připravili a byly v režii herců a kejklířů Keltik z Ostravy.

A jak dopadlo soutěžní klání? Vyhrála obec Jeseník nad Odrou, na druhém místě se umístila Trnávka a na třetím místě městys Suchdol nad Odrou. Pomyšlný štafetový kolík a možnost pořádat 13. ročník v roce 2011 převzal po dohodě na dálku starosta obce Sedlnice, František Jordánek. V Sedlnicích se „Hry“ uskuteční v sobotu 11. června.

Ing. Oldřich Usvald, místopředseda Regionu Poodří

HOTEL ŠTRAMBERK

Nenápadný objekt na štramberském náměstí poskytuje hostům maximální soukromí a pohodlí. Hotel disponuje třemi jednolůžkovými pokoji, dvěma pokoji dvoulůžkovými a apartmánem pro náročné hosty. Pokoje jsou vybaveny TV SAT, trezorem, koupelnou, WC, připojením WiFi. Restaurace s kapacitou 20 míst nabízí gastronomické speciality mezinárodní kuchyně, snídaně formou švédského stolu.

V propojeném areálu Lašských pivních kúpelí můžete využít nabídky pivních lázní, masérských služeb či kosmetiky.

www.hotel-stramberk.cz

Jak byla restaurována socha sv. Jana Nepomuckého v Nové Horce

Zpracováno podle restaurátorské zprávy „Socha sv. Jana Nepomuckého v Nové Horce u Studénky“, autor MgA. Jakub Gajda, akademický sochař a restaurátor, 2009.

Socha sv. Jana Nepomuckého na dnes již historické fotografii z r. 1980, tenkrát ještě s jírovci a dřevěným plůtkem.

Tak vypadala socha před zahájením restaurátorských prací. Stav památky byl havarijní, vše bylo mechanicky poškozeno, znečištěno, s nárůsty mechů lišejníků a řas, chyběly celé části včetně znaku...

Socha po převozu do ateliéru. Je zřejmé, že byla původně barevně upravena, minimálně krajkové rochetky bylo, tak jak bylo zvykem, zlacené. Po demontáži bylo zjištěno, že pravá dlaň, patrně i s atributem, byly zhotoveny ze dřeva!

Restaurátorské práce začaly čištěním – bylo odstraněno biologické napadení povrchu materiálu i nevhodných druhotných barevných vrstev a byl proveden odsolovací zábal.

Konsolidace kamenného materiálu – bylo provedeno opakované napuštění kamene prostředkem, který zpevnil jeho strukturu a zamezí do budoucna jejímu rozpadu. Trhliny a praskliny v materiálu byly injektovány.

Statické zajištění – spočívalo v přichycení pravé paže a stabilizaci sochy na nástavci.

Dále bylo provedeno doplnění drobnějších chybějících částí, a to jak na soše (např. prst levé ruky viz foto – stav před a po), tak i na všech architektonických prvcích (rohy, hrany, profilace). Doplnění bylo prováděno v umělém kamenném materiálu respektujícím strukturu, složení a barevnost originálu kamene.

Etapa sochařské rekonstrukce. Cílem bylo doplnění podstatných chybějících partií – pravé dlaně s atributem – foto před...

Další etapou rekonstrukce byl alianční znak, který byl již zcela erodovaný... Vzhledem k tomu, že se podařilo dohledat poměrně kvalitní dobové fotografie bylo dohodnuto doplnění celé přední plochy podstavce. Byla zhotovena zvětšenina fotografie podle které byl potom vymodelován znak ze sochařské plastelíny. Domodelovaný reliéf byl zaformován do sádrové formy, ze které byl proveden sádrový model znaku. Takto dokončený reliéf byl zaformován do kombinované formy. Do formy pak byl proveden výdusek z umělého kamenného materiálu.

... a po rekonstrukci.

Kovové atributy – nejprve byl připraven model, pak byla provedena maketa svatozáře, kdy byly určeny zásadní proporční souvislosti. Poté bylo přistoupeno ke zhotovení atributů z patřičných materiálů.

Etapa barevného sjednocení – vycházelo se ze stavu barevnosti materiálu konkrétních partií kamene, tedy i z jeho rozličnosti, nebylo v žádném případě preferováno sjednocení povrchu památky jednotlivím „nátěrem“.

Následovala závěrečná povrchová úprava souvislým nátěrem hydrofobizačního ochranného hydrokrému.

Úprava základu a okolí – jelikož byla památka před transferem „utopena“ v terénu, bylo nutné zhotovit základ nový. Základ byl proveden z betonu, do šalování o rozměrech 220x180 cm, do hloubky 100 cm.

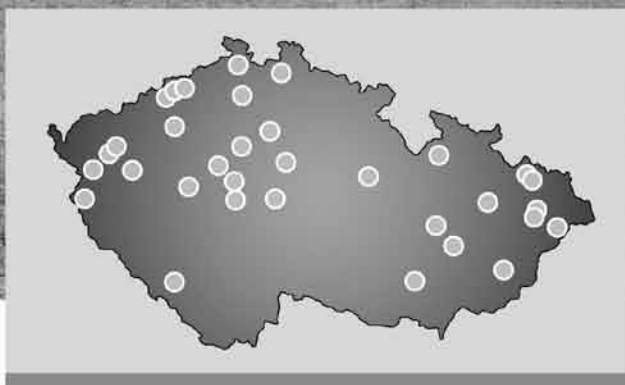
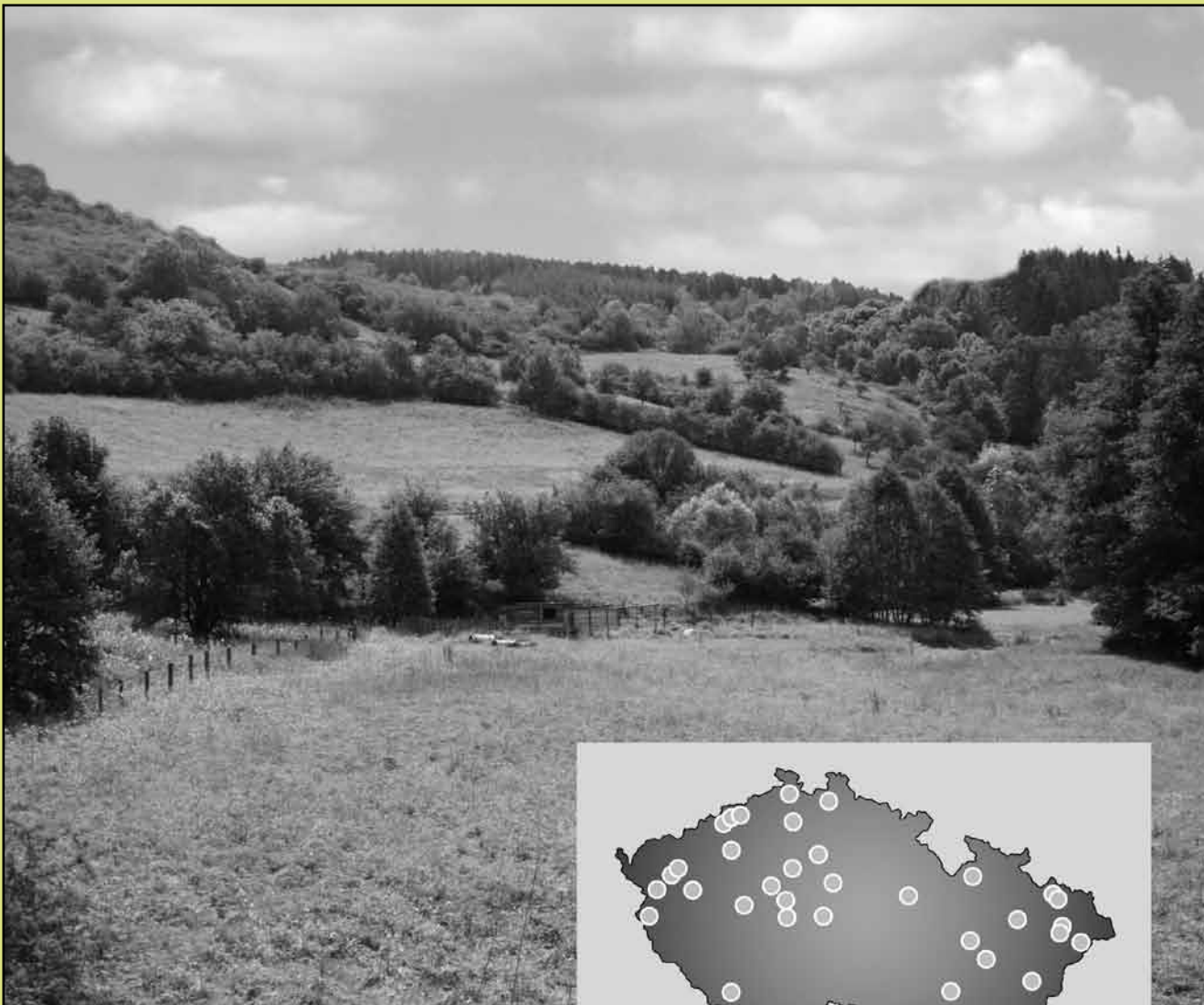
Transfer a osazení – osazování probíhalo ve dvou etapách. Nejprve byla osazena spodní řada schodů, které byly zajištěny kramlemi. Vnitřní prostor byl zalit betonem do jejich úrovně. Následovalo osazení horní řady schodů stejným způsobem včetně dolití vnitřního prostoru betonem.

Poté bylo provedeno osazení zbylých částí – podstavce se soklem a římsou a vrchního spojeného dílu, který tvořila socha s nástavcem.

Práce jsou skončeny a socha svítí „novotou“. Ostatně zajed'te se přesvědčit sami...

Chráníme životní prostředí. NET4GAS. Blíž přírodě.

Od roku 2007 jsme zpřístupnili veřejnosti už 31 přírodně cenných území ■ Podporujeme rekultivaci rašelinišť v okolí obce Cínovec ■ Podílíme se na obnově přirozených podmínek pro tetřívka obecného ■ Pomáháme rozšířit povědomí o životním prostředí a přiblížit přírodu dětem i mládeži ■ Jsme generálním partnerem Českého svazu ochránců přírody a projektu Revitalizace rašelinišť v Krušných horách

www.blizpriode.cz